T. C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ANA SANAT DALI

Hanım TAŞKAYNATAN

SARIKAMIŞ VE ÇEVRESİ DÜZ DOKUMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

Doç. Dr. A. Murat AKTEMUR

ERZURUM- 2011

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç.Dr. Ali Murat Akcanlı danışmanlığında, Harun Taşkaynatan tarafından hazırlanan bu çalışma 28. / 05. / 2014.. tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Geleneksel Türk El Sanatları Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan Doç.Dr. Ali Murat Akcanlı İmza: ...

Jüri Üyesi Doç. Dr. Mustafa Bulat İmza: .....

Jüri Üyesi Yrd. Doç. Dr. Fikret SALMAN İmza: .....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. ..... / ..... / .....

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **III**
ABSTRACT ..... **IV**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **V**
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ ..... **VI**
ÇİZİMLER LİSTESİ ..... **XI**
HARİTALAR LİSTESİ ..... **XVII**
ÖN SÖZ ..... **XVIII**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
SARIKAMIŞ'IN TARİHÇESİ VE COĞRAFİ DURUMU

1.1. SARIKAMIŞ'IN TARİHÇESİ **2**
1.2.SARIKAMIŞ'IN COĞRAFİ YAPISI **4**
1.3. ANADOLU TÜRK DÜZ DOKUMA YAYGILARININ TARİHÇESİ **5**
1.3. 1. Anadolu Türk Düz Dokuma Yaygılarının Teknik Özellikleri **18**

İKİNCİ BÖLÜM
SARIKAMIŞ YÖRESİ DÜZ DOKUMALARI'NIN GENEL ÖZELLİKLERİ

2.1.SARIKAMIŞ YÖRESİ DÜZ DOKUMALARINDA KULLANILAN HAMMADDE VE HAZIRLANIŞI **32**
2.1.1. Sarıkamış Yöresindeki Düz Dokumalarda Kullanılan Araçlar **36**
2.1.2. Sarma Tezgah İçin Çözgü Hazırlama **37**
2.2. SARIKAMIŞ YÖRESİNDE BOYA BİTKİLERİNİN ELDE EDİLMESİ **40**
2.2.1. Boya Bitkilerinin Toplanması **40**
2.2.2. Boya Bitkilerinin Saklanması **40**
2.2.3. Boya Bitkilerinin Kurutulması **40**
2.2.4. Yün Boyamada Kullanılan Araçlar **40**
2.2.5.Mordanlar **41**
2.2.5.1. Mordan Maddeleri **41**
2.3. SARIKAMIŞ YÖRESİNDE KULLANILAN MOTİF VE DESENLER ... **42**
2.3.1. Bitkisel motifler **42**
2.3.2. Hayvansal Figürler **43**
2.3.3. Sembolik Motifler **44**

2.3.4. Geometrik Motifler:..... 44
2.4. MOTİFLERİN TESPİTİ VE İNCELENMESİ..... 45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SARIKAMIŞ VE ÇEVRESİNDE TESPİT EDİLEN DÜZ DOKUMALARIN KATALOĞU VE ANALİZİ

3.1. SARIKAMIŞ VE ÇEVRESİNDE TESPİT EDİLEN DÜZ DOKUMALARIN KATALOĞU VE ANALİZİ 50
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ..... 239
BİBLİOYOGRAFYA 254
ÖZGEÇMİŞ 258

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SARIKAMIŞ VE ÇEVRESİ DÜZ DOKUMALARI

Hanım TAŞKAYNATAN

Danışman : Doç. Dr. Ali Murat AKTEMUR

2011, Sayfa: 258

Jüri : Doç. Dr. Ali Murat AKTEMUR

: Doç. Dr. Mustafa BULAT

: Yard. Doç. Dr. Fikri SALMAN

Geleneksel Türk El Sanatları içinde çok geniş bir alanı kaplayan düz dokumalar, günümüzde kaybolmaya yüz tutmuştur. Son yıllarda yörede kilim dokumacılığının azaldığı ve terk edilme noktasına geldiği görülmektedir. Sarıkamış yöresinde yapılan alan araştırmasında tespit edilen dokumalar belgelenmiş ve bilimsel bir doküman hazırlanmıştır.

Sarıkamış yöresi düz dokumaları kompozisyon, motif ve renk açısından Anadolu ve Orta Asya'da görülen örneklerle ortak özellikler göstermektedir. Düz dokumaların ana malzemesi yündür. Bu yörede; beyaz, kahverengi ve siyah renkli yünler boyanmadan saf olarak kullanılır. Bunların dışında kırmızı, yeşil, turuncu ve sarı renkler de kullanılmaktadır. Geçmişte doğal boyalar ile boyanmış iplikler günümüzde kimyasal boyalarla boyanmaktadır. Dokumalarda geometrik motiflerin yanı sıra gül, karanfil, hayvan figürleri ve hayat ağacı gibi motifler kullanılmaktadır.

Yörede tespit edilen düz dokumalar yöre halkının ihtiyaçlarını karşılamak, duygu ve düşüncelerini dile getiren bu tür yaygılar dokunmuştur. İnsanlar dokudukları kilimleri divan örtüsü, yer yaygısı, heybe, yastık, duvar kilimi gibi çok amaçlı kullanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kilim, Motif, Sarıkamış, Heybe,

ABSTRACT

MASTER'S THESİS

SARIKAMIŞ AND ITS VİCİNİTY RUG WEAVİNG

Hanım TAŞKAYNATAN

Advisor : Assoc. Prof. Dr. Ali Murat AKTEMUR

2011, Page: 258

Jury : Assoc. Prof. Dr. Ali Murat AKTEMUR

: Assoc. Prof. Dr. Mustafa BULAT

: Assist. Prof. Dr. Fikri SALMAN

Flat weaving which has a huge place within Traditional Turkish Handicrafts has begun to disappear in the present day. In recent years, it has been seen that rug weaving has diminished and it is on the brink of being abandoned in the region. Weaving identified in field research which was conducted in Sarıkamış district was documented and a scientific document was prepared.

Flat weaving of Sarıkamış district shows common features with the samples seen in Anatolia and Central Asia in terms of composition, motif and colour. In this district; white, brown and black wools are purely used without painting. Also, red, green, orange and yellow are also used, too. Yarns that were painted with natural paint in the past are painted with chemical paints in the present day. Motifs such as rose, carnation, animal figures and tree of life as well as geometrical motifs are used in weaving.

In flat weaving identified in the district, such rugs that reflect the needs, feelings and thoughts of the people in the region were weaved. People use the rugs they weaved for various purposes such as ottoman cover, rug, saddlebag, pillow, tapestry.

Key Words: Rugs, Motif, Sarıkamış, Saddlebag

KISALTMALAR LİSTESİ

s. : sayfa

Bil. : Bildiri

cm. : Santimetre

m. : metre

Foto. : Fotoğraf

M.Ö. : Milattan Önce

Karş. : Karşılaştırma

S. : sayı

Sem. : Sempozyum

yy. : yüzyıl

C. :Cilt

Ans. : Ansiklopedi

Y. : Yıl

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1. 1. Sarıkamış'taki Şehitler Anıtı 3
Fotoğraf 1. 2. Sarıkamış' ta Kış Turizmi 5
Fotoğraf 1. 3. Başadar Kurganınıda ve Kuzey Moğalistan'daki Noin-Ula'da Bulunan Dokuma 7
Fotoğraf 1. 4. Başadar Kurganınıda ve Kuzey Moğalistan'daki Noin-Ula'da Bulunan Dokuma Parçası 8
Fotoğraf 1. 5. 13. yy Selçuklu Dönemi Kilimi (Konya Müzesi) 9
Fotoğraf 1. 6. Osmanlı Saray Kilimi,17.yy (Vakıflar Halı Müzesi / İstanbul) 12
Fotoğraf 1. 7. Sarıkamış Atölyelerinde Dokunan Osmanlı Saray Kilimi 13
Fotoğraf 1. 8. Sarıkamış Atölyelerinde Dokunan Osmanlı Saray Kilimi 14
Fotoğraf 1. 9. Bezayağı Dokuma (B.Acar) 19
Fotoğraf 1. 10. Düz Atkı Yüzlü Dokuma (B.Acar 19
Fotoğraf 1. 11. İlikli Kilim (B.Acar) 20
Fotoğraf 1.12. İliksiz Kilim (B.Acar) 20
Fotoğraf 1.13. İliksiz Dikey Çizgisi Olmayan Kilim (B.Acar) 21
Fotoğraf 1.14. Eğri Atkılı Kilim (B.Acar) 21
Fotoğraf 1. 15. Normal Atkı Arasına Ek Atkı Sıkıştırılması (B.Acar) 22
Fotoğraf 1.16. Çift Kenetleme ile İliklerin Yok Edilmesi (B.Acar) 22
Fotoğraf 1. 17. Sarma Kontur (B.Acar) 23
Fotoğraf 1.18. Eğri Atkılı Kontur (B.Acar) 23
Fotoğraf 1. 19. Seyrek Motifli Cicim (B.Acar) 24
Fotoğraf 1.20. Sık Motifli Cicim (B.Acar) 25
Fotoğraf 1. 21. Düz Zili (B.Acar) 25
Fotoğraf 1. 22. Damalı Zili (B.Acar) 26
Fotoğraf 1. 23. Düz Sumak (B.Acar) 26
Fotoğraf 1. 24. Balık Sırtı Sumak (B.Acar) 27
Fotoğraf 1. 25. Sarıkamış Kilim Atölyesinde Dokunan Osmanlı Saray Kilimi .. 28
Fotoğraf 1. 26. Sarıkamış Kilim Atölyesinde Dokunan Osmanlı Saray Kilimi .. 29
Fotoğraf 1. 27. Sarıkamış Kilim Atölyesinde Dokunan Osmanlı Saray Kilimi .. 30
Fotoğraf 1. 28. Sarıkamış Kilim Atölyesinde Dokunan Osmanlı Saray Kilimi .. 31

Fotoğraf 2. 1. Sarıkamış İlçe Merkezinde Yün Tarağı ile Tarama İşlemi 33
Fotoğraf 2. 2. Sarıkamış İlçe Merkezinde Yün Tarağı ile Tarama İşlemi 34
Fotoğraf 2. 3. Sarıkamış İlçe Merkezinde İğ ve Teşi İle Yün Bükme 35
Fotoğraf 2. 4. Sarma Tezgah İçin Çözgü Hazırlama..... 37
Fotoğraf 2. 5. Gücü Yapımı 38
Fotoğraf 2. 6. Sarıkamış' da Kilim Dokuma Atölyesi 39
Fotoğraf 2. 7. Sarıkamış' da Kilim Dokuma Atölyesi 39
Fotoğraf 2. 8. Sarıkamış Yöresinde Yün Boyama 41
Fotoğraf 2. 9. Bitkisel Desenli Kilim..... 43
Fotoğraf 2. 10. Sarıkamış Yöresinde Dokunan Aslanlı Kilim..... 43
Fotoğraf 2. 11. Sarıkamış Yöresinde Dokunan Kuşlu Kilim..... 44
Fotoğraf 2. 12. Geometrik Kilim 44
Fotoğraf 2. 13. Yörede Bulunan Hayat Ağacı 45
Fotoğraf 3. 1. Kilim (Seccade)..... 51
Fotoğraf 3. 2. Kilim (Seccade)..... 54
Fotoğraf 3. 3. Kilim (Seccade)..... 57
Fotoğraf 3. 4. Kilim (Seccade)..... 60
Fotoğraf 3. 5. Kilim (Yer Yaygısı) 63
Fotoğraf 3. 6. Kilim (Yer Yaygısı) 66
Fotoğraf 3. 7. Kilim (Duvar Kilimi) 69
Fotoğraf 3. 8. Kilim (Yer Yaygısı) 72
Fotoğraf 3. 9. Kilim (Yer Yaygısı) 75
Fotoğraf 3. 10. Kilim (Yolluk)..... 78
Fotoğraf 3. 11. Kilim (Yer Yaygısı) 81
Fotoğraf 3. 12. Kilim (Yer Yaygısı) 84
Fotoğraf 3. 13. Kilim (Yer Yaygısı) 87
Fotoğraf 3. 14. Kilim (Yer Yaygısı) 90
Fotoğraf 3. 15. Kilim (Zili)..... 93
Fotoğraf 3. 16. Kilim (Cicim)..... 96
Fotoğraf 3. 17. Kilim (Çapraz Zili, Damalı Zili) 99
Fotoğraf 3. 18. Kilim (Duvar Kilimi) 102
Fotoğraf 3. 19. Kilim (Yer Yaygısı) 105

Fotoğraf 3. 20. Kilim (Yer Yaygısı) 108
Fotoğraf 3. 21. Kilim (Yer Yaygısı) 111
Fotoğraf 3. 22. Kilim (Yer Yaygısı) 114
Fotoğraf 3. 23. Kilim (Yer Yaygısı) 117
Fotoğraf 3. 24. Kilim (Yer Yaygısı) 120
Fotoğraf 3. 25. Kilim (Duvar Kilimi) 123
Fotoğraf 3. 26. Kilim (Yer Yaygısı) 126
Fotoğraf 3. 27. Kilim (Çapraz Zili)..... 129
Fotoğraf 3. 28. Kilim (Duvar Kilimi) 132
Fotoğraf 3. 29. Kilim (Duvar Kilimi) 135
Fotoğraf 3. 30. Kilim (Yer Yaygısı) 138
Fotoğraf 3. 31. Kilim (Yer Yaygısı) 141
Fotoğraf 3. 32. Kilim (Yer Yaygısı) 144
Fotoğraf 3. 33. Kilim (Yer Yaygısı) 147
Fotoğraf 3. 34. Kilim (Yer Yaygısı) 150
Fotoğraf 3. 35. Kilim (Yolluk)..... 153
Fotoğraf 3. 36. Kilim (Yer Yaygısı) 156
Fotoğraf 3. 37. Kilim (Yer Yaygısı) 159
Fotoğraf 3. 38. Kilim (Yer Yaygısı) 162
Fotoğraf 3. 39. Kilim (Zili)..... 165
Fotoğraf 3. 40. Kilim (Duvar Kilimi) 168
Fotoğraf 3. 41. Kilim (Heybe) 171
Fotoğraf 3. 42. Kilim (Duvar Kilimi) 174
Fotoğraf 3. 43. Kilim (Zili)..... 177
Fotoğraf 3. 44. Kilim (Yer Yaygısı) 180
Fotoğraf 3. 45. Kilim (Yer Yaygısı) 183
Fotoğraf 3. 46. Kilim (Yer Yaygısı) 186
Fotoğraf 3. 47. Kilim (Yolluk)..... 189
Fotoğraf 3. 48. Kilim (Yer Yaygısı) 192
Fotoğraf 3. 49. Kilim (Yer Yaygısı) 195
Fotoğraf 3. 50. Kilim (Yer Yaygısı) 198
Fotoğraf 3. 51. Kilim (Yolluk)..... 201

Fotoğraf 3. 52. Kilim (Yer Yaygısı) 204
Fotoğraf 3. 53. Kilim (Yer Yaygısı) 207
Fotoğraf 3. 54. Kilim (Yastık Yüzü)..... 210
Fotoğraf 3. 55. Kilim (Yer Yaygısı) 213
Fotoğraf 3. 56. Kilim (Yer Yaygısı) 216
Fotoğraf 3. 57. Kilim (Divan Örtüsü) 219
Fotoğraf 3. 58. Kilim (Yolluk)..... 222
Fotoğraf 3. 59. Kilim (Duvar Kilimi) 225
Fotoğraf 3. 60. Kilim (Heybe) 228
Fotoğraf 3. 61. Kilim (Yastık Yüzü)..... 231
Fotoğraf 3. 62. Kilim (Yastık Yüzü)..... 234
Fotoğraf 3. 63. Kilim (Yer Yaygısı) 237
Karş. Foto.: 3. 1-2 Sarıkamış (Osmanlı Saray Kilimine Benzer Örnekler)..... 240
Karş. Foto.: 3. 3. Sarıkamış /Çatak..... 241
Karş. Foto.: 3. 4. Azerbaycan – Karabağ..... 241
Karş. Foto.: 3. 5. Sarıkamış/Köroğlu 242
Karş. Foto.: 3. 6. Samsun Etnografya Müzesi..... 242
Karş. Foto.: 3. 7. Sarıkamış/Altunbulak 254
Karş. Foto.: 3. 8. Samsun Etnografya Müzesi..... 243
Karş. Foto.: 3. 9. Sarıkamış / Isısu 244
Karş. Foto.: 3. 10. Van..... 244
Karş. Foto.: 3. 11. Bayburt 244
Karş.Foto.: 3. 12. Sarıkamış/Sırbasan 245
Karş. Foto.: 3. 13. Azerbaycan–Karabağ Nahçıvan Müzesi 245
Karş.Foto.: 3. 14. Sarıkamış / Çatak..... 245
Karş.Foto.: 3. 15. Şanlıurfa..... 245
Karş.Foto.: 3. 16. Sarıkamış / Şehithalit 246
Karş.Foto.: 3. 17. Kayseri Etnografya Müzesi 246
Karş. Foto.: 3. 18. Sarıkamış / Şehithalit 247
Karş. Foto.: 3. 19. Elazığ Müzesi 247
Karş. Foto.: 3. 20. Sarıkamış /Armutlu 248
Karş. Foto.: 3. 21. Kars /Kağızman..... 248

Karş. Foto.: 3. 22. Sarıkamış /İnkaya 249
Karş. Foto.: 3. 23. Erzurum / Bardız 249
Karş. Foto.: 3. 24. Sarıkamış /Altınbulak 250
Karş. Foto.: 3. 25. Erzurum 250
Karş. Foto.: 3. 26. Sarıkamış 251
Karş. Foto.: 3. 27. Erzurum /Oltu 251
Karş. Foto.: 3. 28. Sarıkamış 252
Karş. Foto.: 3. 29. Erzurum 252

ÇİZİMLER LİSTESİ

Çizim 1. 1. Bezayağı Dokuma (B.Acar)..... 19
Çizim 1. 2. Düz Atkı Yüzlü Dokuma (B.Acar)..... 19
Çizim 1. 3. İlikli Kilim (B.Acar)..... 20
Çizim 1. 4. İliksiz Kilim (B.Acar)..... 20
Çizim 1. 5. İliksiz Dikey Çizgisi Olmayan Kilim (B.Acar)..... 21
Çizim 1. 6. Eğri Atkılı Kilim (B.Acar)..... 21
Çizim 1. 7. Normal Atkı Arasına Ek Atkı Sıkıştırılması (B.Acar)..... 22
Çizim 1. 8. Çift Kenetleme ile İliklerin Yok Edilmesi (B.Acar)..... 22
Çizim 1. 9. Sarma Kontur (B.Acar)..... 23
Çizim 1. 10. Eğri Atkılı Kontur (B.Acar)..... 23
Çizim 1. 11. Seyrek Motifli Cicim (B.Acar)..... 24
Çizim 1. 12 Sık Motifli Cicim (B.Acar)..... 25
Çizim 1. 13. Düz Zili (B.Acar)..... 25
Çizim 1.14 Damalı Zili (B.Acar)..... 26
Çizim 1. 15. Düz Sumak (B.Acar)..... 26
Çizim1. 16. Balık Sırtı Sumak (B.Acar)..... 27
Motif Çizim No 3. 1. Yıldız..... 52
Motif Çizim No 3. 2. Hayat Ağacı..... 52
Motif Çizim No 3. 3. Bereket..... 52
Motif Çizim No 3. 4. Koçboynuzu..... 52
Motif Çizim No 3. 5. Pıtrak..... 55
Motif Çizim No 3. 6. Küpe..... 55
Motif Çizim No 3. 7. Elibelinde..... 55
Motif Çizim No 3. 8. Kandil..... 58
Motif Çizim No 3. 9. Çiçek..... 58
Motif Çizim No 3. 10. Yıldız..... 61
Motif Çizim No 3. 11. Çengelli Baklava..... 61
Motif Çizim No 3. 12. Elibelinde..... 61
Motif Çizim No 3. 13. Küpe..... 61
Motif Çizim No 3. 14. Akrep..... 64
Motif Çizim No 3. 15. Yıldız..... 64

Motif Çizim No 3. 16. Bukağı..... 64
Motif Çizim No 3. 17. Çakmak..... 64
Motif Çizim No 3. 18. Çiçek..... 67
Motif Çizim No 3. 19. Hatai 70
Motif Çizim No 3. 20. Çiçek..... 70
Motif Çizim No 3. 21. Gonca..... 70
Motif Çizim No 3. 22. Yıldız..... 73
Motif Çizim No 3. 23. Çiçek Demeti..... 79
Motif Çizim No 3. 24. Pıtrak..... 79
Motif Çizim No 3. 25. Yıldız..... 79
Motif Çizim No 3. 26. Göz 79
Motif Çizim No 3. 27. Çiçek..... 82
Motif Çizim No 3. 28. Çiçek Buketi..... 85
Motif Çizim No 3. 29. Çengel 88
Motif Çizim No 3. 30. Bukağı..... 88
Motif Çizim No 3. 31. Çengelli Baklava 88
Motif Çizim No 3. 32. Çengelli Baklava 88
Motif Çizim No 3. 33. Karanfil..... 91
Motif Çizim No 3. 34. Elibelinde..... 91
Motif Çizim No 3. 35. Ejder 91
Motif Çizim No 3. 36. Göz 94
Motif Çizim No 3. 37. Yıldız..... 94
Motif Çizim No 3. 38. Göz 94
Motif Çizim No 3. 39. Pıtrak..... 97
Motif Çizim No 3. 40. Pıtrak..... 97
Motif Çizim No 3. 41. Koçboynuzu 97
Motif Çizim No 3. 42. Göz 97
Motif Çizim No 3. 43. Pıtrak..... 100
Motif Çizim No 3. 44. Gül demeti 103
Motif Çizim No 3. 45. Elibelinde..... 106
Motif Çizim No 3. 46. Pıtrak..... 106
Motif Çizim No 3. 47 Ejder 106

Motif Çizim No 3. 48. Yıldız 109
Motif Çizim No 3. 49. Pıtrak..... 109
Motif Çizim No 3. 50. Elibelinde..... 109
Motif Çizim No 3. 51. Gül/ Çiçek..... 112
Motif Çizim No 3. 52. Çiçek..... 115
Motif Çizim No 3. 53. Çengelli Baklava 118
Motif Çizim No 3. 54. Koçboynuzu..... 118
Motif Çizim No 3. 55. Koçboynuzu..... 118
Motif Çizim No 3. 56. Kuş..... 118
Motif Çizim No 3. 57. Çakmak..... 121
Motif Çizim No 3. 58. Akrep 121
Motif Çizim No 3. 59. Koçboynuzu..... 121
Motif Çizim No 3. 60. Yıldız 121
Motif Çizim No 3. 61. Çiçek..... 124
Motif Çizim No 3. 62. Bereket..... 127
Motif Çizim No 3. 63. Çiçek..... 127
Motif Çizim No 3. 64. Çiçek..... 127
Motif Çizim No 3. 65. Kuş..... 127
Motif Çizim No 3. 66. Bereket..... 130
Motif Çizim No 3. 67. Aslan..... 133
Motif Çizim No 3. 68. Çiçek..... 133
Motif Çizim No 3. 69. Çiçek..... 136
Motif Çizim No 3. 70. Yaprak 136
Motif Çizim No 3. 71 Akrep 136
Motif Çizim No 3. 72. Akrep 139
Motif Çizim No 3. 73. Çengel..... 139
Motif Çizim No 3. 74. Çakmak..... 139
Motif Çizim No 3. 75. Koçboynuzu..... 139
Motif Çizim No 3. 76. Yıldız 142
Motif Çizim No 3. 77. Elibelinde..... 145
Motif Çizim No 3. 78. Yıldız 145
Motif Çizim No 3. 79. Pıtrak..... 148

Motif Çizim No 3. 80. Çiçek 148
Motif Çizim No 3. 81. Bukağı 148
Motif Çizim No 3. 82. Ejderha 151
Motif Çizim No 3. 83. Çakmak 151
Motif Çizim No 3. 84. Yıldız 151
Motif Çizim No 3. 85. Bukağı 151
Motif Çizim No 3. 86. Çiçek 154
Motif Çizim No 3. 87. Çiçek 154
Motif Çizim No 3. 88. Pıtrak 157
Motif Çizim No 3. 89. Koçboynuzu 157
Motif Çizim No 3. 90. Ejder 157
Motif Çizim No 3. 91. Çakmak 157
Motif Çizim No 3. 92. Gül 160
Motif Çizim No 3. 93. Çiçek 163
Motif Çizim No 3. 94. Yıldız 163
Motif Çizim No 3. 95. Çengelli Baklava 166
Motif Çizim No 3. 95. Pıtrak 166
Motif Çizim No 3. 97. Göz 166
Motif Çizim No 3. 98. Gül Buketi 169
Motif Çizim No 3. 99. Bereket 172
Motif Çizim No 3. 100. Göz 172
Motif Çizim No 3. 101. Kuş 175
Motif Çizim No 3. 102. Akrep 178
Motif Çizim No 3. 103. Pıtrak 178
Motif Çizim No 3. 104. Göz 178
Motif Çizim No 3. 105. Çengel 178
Motif Çizim No 3. 106. Gül 181
Motif Çizim No 3. 107. Koçboynuzu 181
Motif Çizim No 3. 108. Bereket 181
Motif Çizim No 3. 109. Akrep 184
Motif Çizim No 3. 110. Göz 184
Motif Çizim No 3. 111. Kurtağzı 184

Motif Çizim No 3. 112. Çiçek 187
Motif Çizim No 3. 113. Pıtrak 190
Motif Çizim No 3. 114. Yıldız 190
Motif Çizim No 3. 115. Elibelinde 190
Motif Çizim No 3. 116. Kurtağzı 190
Motif Çizim No 3. 117. Yıldız 193
Motif Çizim No 3. 118. Ejder 193
Motif Çizim No 3. 119. Bukağı 193
Motif Çizim No 3. 120. Çakmak 193
Motif Çizim No 3. 121. Yıldız 196
Motif Çizim No 3. 122. Kuş 196
Motif Çizim No 3. 123. Akrep 196
Motif Çizim No 3. 124. Çengel 199
Motif Çizim No 3. 125. Çiçek 202
Motif Çizim No 3. 126. Ejder 202
Motif Çizim No 3. 127. Yıldız 202
Motif Çizim No 3. 128. Göz 202
Motif Çizim No 3. 129. Elibelinde 205
Motif Çizim No 3. 130. Yıldız 205
Motif Çizim No 3. 131. Akrep 205
Motif Çizim No 3. 132. Ejder 205
Motif Çizim No 3. 133. Gül demeti 208
Motif Çizim No 3. 134. Çiçek 208
Motif Çizim No 3. 135. Akrep 211
Motif Çizim No 3. 136. Göz 211
Motif Çizim No 3. 137. Bereket 214
Motif Çizim No 3. 138. Kuş 214
Motif Çizim No 3. 139. Yıldız 214
Motif Çizim No 3. 140. Çiçek 217
Motif Çizim No 3. 141. Yıldız 220
Motif Çizim No 3. 142. Yıldız 220
Motif Çizim No 3. 143. Ejder 220

Motif Çizim No 3. 144. Küpe 223
Motif Çizim No 3. 145. Bereket..... 223
Motif Çizim No 3. 146. Çengel..... 223
Motif Çizim No 3. 147. Koçboynuzu..... 223
Motif Çizim No 3. 148. Gül Demeti 226
Motif Çizim No 3. 149. Yıldız..... 229
Motif Çizim No 3. 150. Akrep 229
Motif Çizim No 3. 151. Göz 232
Motif Çizim No 3. 152. Göz 232
Motif Çizim No 3. 153. Çakmak..... 232
Motif Çizim No 3. 154. Göz 235
Motif Çizim No 3. 155. Çakmak..... 235
Motif Çizim No 3. 156. Elibelinde..... 235
Motif Çizim No 3. 157. Çengelli Baklava 238
Motif Çizim No 3. 158. Küpe 238
Motif Çizim No 3. 159. Yıldız..... 238

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1. 1. Sarıkamış İlçe Haritası 2

ÖN SÖZ

Orta Asya'dan günümüze kadar devam eden Türk Kilim Sanatı değişik yörelerde çok çeşitli desen ve renk zenginliğini göstererek karşımıza çıkmaktadır. Bizim ele almış olduğumuz Sarıkamış ve Köylerinde tespit edilen düz dokumalarda canlı ve zengin birçok desen çeşidine rastlamak mümkündür. Yaptığımız çalışmada düz dokumaların hem yöreye özgü karakteristik özelliklerini hem de geleneksel Türk Kilim Sanatı içerisindeki yerini tespit etmeye çalıştık. Yörede tespit edilen dokumalar ayrıntılı bir biçimde incelenerek bu çalışma hazırlanmıştır.

2008-2010 tarihleri arasında Sarıkamış Halk Eğitimi Merkezi bünyesinde açılmış olan halı, kilim ve doğal boyacılık kurslarının Koordinatörlüğünü yaptık. Yörede kaybolmaya yüz tutmuş dokumaları yün malzeme ve bitkisel boyalarla yeniden yaşatmaya çalıştık.

Çalışmalarım esnasında beni yönlendiren hocam Doç. Dr. A. Murat AKTEMUR Bey'e ve atölye çalışmalarımda bana destek olan Yrd. Doç. Dr. Tahsin PARLAK Bey'e teşekkür ederim. Yine çalışmalarımızı beraber sürdürmüş olduğumuz arkadaşım Nurten ÖZKARA' ya ve manevi desteklerini benden esirgemeyen aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Erzurum-2011 Hanım TAŞKAYNATAN

GİRİŞ

Araştırmada Sarıkamış ve köylerinde düz dokumaları tespit etmek, motif ve kompozisyon özelliklerini fotoğraflarla ve çizimlerle belgeleyerek ortaya koymak ve elde edilen bilgileri bilimsel bir doküman haline getirmek, yeni ürünlerin oluşturulmasına kaynak hazırlamak ve bu kaynakları gelecek nesillere ulaştırmak amaçlanmıştır.

Konumuz gereği inceleme alanına giren Sarıkamış ve köylerindeki düz dokuma örnekleri, genellikle ev ve cami gibi yerlerde bulunmaktadır. Tespit edilen örnekler, geleneksel özelliklerin yanı sıra yöresel özelliklerinin de ortaya çıkarılmasına imkan sağlamaktadır.

Sarıkamış yöresi düz dokumaları ile ilgili yapılan tez çalışmasının ilk aşamasında; araştırma kapsamına giren köyler gezilmiştir. Sarıkamış ve çevresinin düz dokuma yaygılarını malzeme, boya, desen ve motiflerin anlamlarının belirlenmesi amacıyla katalog oluşturulmuştur.

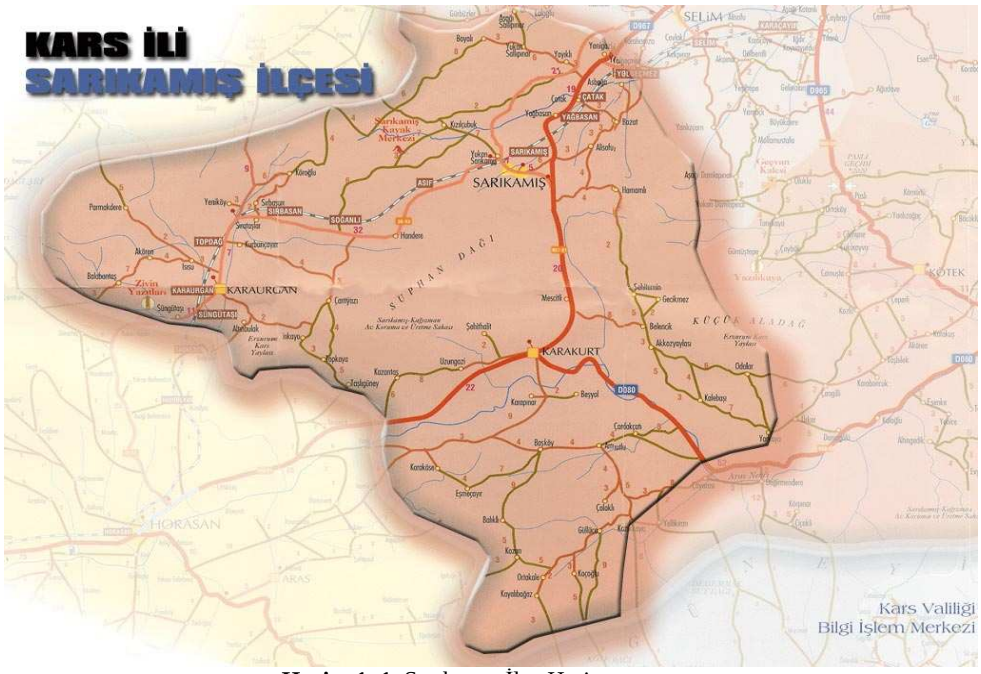
Tez eserine kütüphane araştırmasıyla başlanmış olup, desen ve kompozisyon eskizlerinin çıkarılması takip edilmiştir.

Elde edilen çizim örneklerinin motif, desen, kompozisyon ve teknik açıdan ana hatları belirlenerek kültürümüzü yaşatmak hedeflenmiştir. Çalışmalar bitirildikten sonra elde edilen veriler ile yazım ve çizim aşamasına geçilmiştir. Her bir motif ve kompozisyon en küçük detayına kadar incelenerek çizimlere yansıtılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
SARIKAMIŞ'IN TARİHÇESİ VE COĞRAFİ DURUMU

1.1. SARIKAMIŞ'IN TARİHÇESİ

Sarıkamış adı bir rivayete göre, Hazar Denizi ile Aral Gölü arasındaki Sarıkamış çukuru bölgesinden bir Türk boyunun Yukarı Sarıkamış köyüne yerleşmesinden kaynaklanmaktadır. XI. asırda Hazar ve Aral Gölü arasındaki Sarıkamış ve Aybugur çukurlukları Aral Gölü'nün yükselmesi ile birlikte sular altında kalmıştır. Buradan göç etmek zorunda kalan insanlar ilk önceleri Selçukluların başkenti Cent'e, oradan da Anadolu' ya doğru göç ederek Yukarı Sarıkamış bölgesine yerleşmişlerdir.[1]

Harita 1. 1. Sarıkamış İlçe Haritası

İlk kuruluş evresi Milattan önceki asırlara kadar uzanan Sarıkamış'ın özellikle Bizans döneminde sistemli ve kalıcı bir yerleşime sahne olduğu anlaşılmaktadır. Bölgenin Müslüman yöneticilerin hakimiyetine girişi Selçuklu döneminde başlamaktadır. Selçuklu komutanı Alpaslan 1064'te, Bizans imparatoru ile yaptığı savaşta bu bölgeyi ele geçirmiştir. 1534' de Kanuni Sultan Süleyman döneminde Osmanlı hakimiyetine giren ilçe, bu dönemde Kars iline bağlı bir liva idi.[2]

---

[1] F. Kırzıoğlu, *Kars Tarihi*, İstanbul,1953, s. 55-56; H. Gündoğdu-A. M. Aktemur, *Sarıkamış ve Çevresindeki Tarihi Kalıntılar*, Erzurum 1999, s. 4-10; İ. K. Kökten, "Kars'ın Tarih Öncesi", *III. Türk Tarih Kongresi*, Ankara 1948, s. 194.

[2] *Cumhuriyetimizin 75. Yılında Kars Valiliği*, Kars1999, s. 73

Fotoğraf 1. 1. Sarıkamış'taki Şehitler Anıtı

Tarihe 93 Harbi olarak geçen 1877-1878 Osmanlı- Rus savaşlarından sonra imzalanan Berlin Anlaşması ile Kars, Batum ve Ardahan Rusların eline geçmiştir.[3] Rusya'nın dağılması ile yeni kurulan Sovyet yönetimi ile 3 Mart 1918 tarihinde yapılan Brest-Litousk Anlaşmasına göre Kars, Ardahan ve Batum Osmanlı devletine bırakılmıştır. Bunun üzerine Osmanlı ordusu 23 Şubat 1918' de Erzurum-Erzincan istikametinde ileri harekata geçmiştir. Erzincan ve Erzurum kurtarıldıktan sonra, 5 Nisan 1918 tarihinde Kazım Karabekir Paşa Komutasındaki birliklerimiz Kafkaslar'a ileri harekatı sırasında Sarıkamış'ı Ermeni işgalinden kurtarmıştır. Mondros Mütarekesi gereği bölge Osmanlı kuvvetleri tarafından boşaltılmıştır. Ancak Kafkas Orduları Komutanı Yakup Şevki Paşa'nın organizasyonu sonucunda 5 Kasım 1918 tarihinde Kars' ta Milli İslam Şurası Hükümeti kurulmuş. Burada güvenliğin sağlanması için subay ve erlerimizden gönüllü olarak halkın arasına katılarak, Hükümetin askeri gücünü organize etmişlerdir.[4]

[3] M. Erendil, *Şehit Yurdu Sarıkamış,* Ankara 1993, s. 5-6; F. Kırzıoğlu, s. 55-56.
[4] M. Erendil, s. 18.

13 Nisan 1919' da İngilizlerin Hükümeti dağıtması üzerine Kars ve Sarıkamış bölgesi Müslüman halkı için yeniden acı günler başladı.[5]

Katliam haberleri Türk kuvvetlerini ve Kazım Karabekir Paşa'nın bir an önce harekete geçmesine sebep olmuştur. Kazım Karabekir Paşa, ileri harekatı hemen başlatmak için 1920 yılı Haziran ayından itibaren harekatı başlatmak üzere Büyük Millet Meclisi adına Mustafa Kemal Paşa'dan emir istemekte idi. Eylül ayı sonuna doğru harekat emri verilmiştir.

28 Eylül'de harekat başlatılmış ve 29 Eylül 1920 tarihinde Sarıkamış Ermenilerden kurtarılmıştır.[6]

1.2.SARIKAMIŞ'IN COĞRAFİ YAPISI

Sarıkamış, doğuda Kağızman ve Selim, batıda Erzurum'un Şenkaya ve Horasan ilçeleri, güneyde Ağrı'nın Eleşkirt ilçesi, kuzeyde Şenkaya ve Selim ile çevrilidir.[7]

Sarıkamış ilçesi yüksek dağlarla ve bunların arasında kalan yine yükseklikleri çok, yayladan ve ovalardan meydana gelmiştir. Sarıkamış'ta Doğu Anadolu'nun karasal iklim şartları görülür. Aras nehri ve Kars Çayı, Sarıkamış bölgesindeki ana akarsu kaynaklarını oluşturmaktadır. Sarıçamur ve Karanlık Dereleri, Sarıkamış'ta birleşerek Kars Çayı adını alır. Göller, su kaynaklarından diğerlerini oluşturur. Turna gölü, Büyük turna gölü, Asboğa gölü bölgenin en önemli geçici göllerini oluşturmaktadır.

Sarıkamış'ın güneyini ve batısını kuşatan, çevresi geniş çam ve bir miktar meşe ormanları ile örtülü bulunan dağlara "Soğanlı Dağları" denilmektedir. Soğanlı dağlarının en yüksek noktası "Çamur Dağı"dır. Çamur dağı ilçe merkezinin batısında yer alır. Soğanlı dağları yayvan şekiller arz ederler. Üzerleri yöreye hoş ve güzel bir görünüm kazandıran tepeye çıkıldıkça azalan geniş ve yüksek sarıçam ormanları ile kaplıdır. Bu ormanlar halkın ekonomik hayatlarında belirli ölçüde değişikliğe, onları ormancılıkla ilgili meşguliyetlere yöneltmiştir.

---

[5]N.Aydın, *Bütün Yönleriyle Sarıkamış Sempozyumu*, İstanbul 2006; s. 157; N.Aydın, *Her Yönüyle Sarıkamış*, Kars 1998, s. 1-9; H. Gündoğdu- A. M. Aktemur, s.4-10.
[6] F. Kırzıoğlu, s. 229.
[7]*Cumhuriyetimizin 75. Yılı Kars Valiliği*, Kars 1999, s.73.

Tarım ve hayvancılık Sarıkamış İlçesi'nin geçim kaynağını oluşturmaktadır. Bölgede buğday ve arpa yetiştirilmekte olup, araziler büyük ölçüde çayır olarak değerlendirilmektedir. Tarımın yanı sıra, hayvancılıkta önemli bir geçim kaynağı olarak kendini göstermektedir.

Fotoğraf 1. 2. Sarıkamış' ta Kış Turizmi

Sarıkamış'ta Soğanlı dağlarının Kuzey'e uzanan kolunu Allahuekber Dağları oluşturur. Önce geniş yaylalar halinde bulunan "Kumru dağı" yer alır. Bundan ötede biraz alçalan bir noktadan sonra Allahuekber dağları yükselir. Bu dağların kışları oldukça şiddetlidir. Kar yedi ay yerde kalır. Yüksek kısımların yeşilliği ancak bir ay devam eder. Bunun için üst kısımlarda tarım yapılmaz.

Görüldüğü üzere Sarıkamış ilçesi Kuzey'den, Batı'dan Güney'den ve hata Doğu'dan geniş ormanlarla kaplı yüksek dağlarla çevrelenmiştir.

1.3. ANADOLU TÜRK DÜZ DOKUMA YAYGILARININ TARİHÇESİ

Düğümlü halı dışında kalan ve pek çok türü olmasına karşılık,"kilim" adı altında tanınan düz dokuma yaygıların tarihçesinin düğümlü halıdan daha eski olduğu bilinmektedir.[8] Kilim diye bildiğimiz ilk dokuma şekli, dik ve yatay iplerin birbiri arasından geçirilmesiyle meydana gelen bir dokumadır. Daha sonra ise, dik ve yatay iplerin arasına, deseni meydana getirmek üzere, yatay yerleştirilen, üç veya daha fazla

[8]N. Ölçer, *Kilim Sanatı*, İstanbul 1998, s.139.

iplik sistemine dayanılarak yapılan, cicim, zili, sumak gibi düz dokuma yaygılar ve bu tecrübelerden de yararlanılarak, dik iplerin üzerine, üçüncü bir iple, düğüm atılarak geliştirilmiş olmalıdır.[9] Ne var ki, düz dokumalarda kullanılan malzemenin düğümlü halıya göre daha dayanıksız olmasından ötürü, günümüze kalabilen eski örnekleri sayıca çok az olmuştur.[10]

Türk düz dokuma yaygıları, daha çok geleneksel yaşamın devam ettiği yerlerde, dokuyucuların, yalnız kendi kullanımları için ürettikleri dokuma türleridir.[11] Bu dokuma türleri; Türk hayat tarzının gereği olarak yere oturmak, yer sofrası, sedir ve benzeri gelenekler halı ve kilim yaygı, tastık, sedir örtüsü, seccade, yüklük perdesi, göçer hayatın gereği olarak ise, çul, çuval, heybe, torba gibi mefruşat malzemesi genç kızların çeyizinde en önemli kısmı teşkil eden bu dokumalar genel olarak renkli ve desenli, tüysüz ince dokumalardır.[12] Zaman içerisinde daha çok göçebe toplulukların yaşam biçiminin bir gereği olan düğümlü halı tekniği ile birlikte kilim tekniğinin de Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden Müslüman Oğuz Boyları (Türkmenler) tarafından batıya getirildiği anlaşılmaktadır.[13]

"Halı" ve "Kilim" kelimesinin kökeni araştırıldığında, eski Türkçe' ye dayanmaktadır.[14] Kilim kelimesi, Farsçadan geldiği söylenirse de Türkçe bir kelimedir.[15] Şekil olarak Türkçe kökenli olan kilim kelimesi,13. yüzyıldan buyana Türkçede kullanılmaktadır.[16] Farsça' da aynı anlama gelen "gelim-kelim" kelimelerinde Türkçeden geçtiği kabul edilmektedir. Tüm Slav dilleriyle, Ukrayna ve Güney Rusya dillerine Türkçeden geçmiştir. Ukrayna'da "kylm", Polonya dilinde, Bulgarca ve Sırpçada "kilim", Romence'de "chilim", şeklinde söylenmektedir. Yine kilim kelimesinin Farsça ve Türkçe metinlerde yere serilen yaygı ve derviş cübbesi anlamına

[9]B. Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları,* Ankara 2000, s.48.
[10]N. Ölçer, s.139.
[11] B. Acar, *Kilim, Cicim, Zili, Sumak, Türk Dokuma Yaygıları,* İstanbul 1982, s.8.
[12]A. Soysaldı, "Şarköy Kilimlerinin Teknik, Renk ve Bezeme Özellikleri",*Balkanlarda Kül. Et. ve Türk Mim. Uluslar arası Sem. Bil.* Cilt 2 Ankara, s. 628; T. Parlak, *Oltu ve Köylerinde Bardız Kilimciliği,* Erzurum 2002, s.9.
[13]B. Acar, *Kilim, Cicim, Zili, Sumak, Türk Dokuma Yaygıları,* İstanbul 1982, s.13.
[14]T. Parlak, *Oltu ve Köylerinde Bardız Kilimciliği*, Erzurum 2002, s. 10.
[15] A. A. Ergüder, *Çoruh Vadisinde Düz Dokumalar,* Ankara 2007, s. 27.
[16] S. Bayraktaroğlu, "Eskişehir ve Çevresi Halı-kilim Düz dokuma Yaygıları", *S. 21* İstanbul 1990, s. 302.

geldiği, bazı eski Türkçe metinlerde "saçaklı kilim" kelimesine rastlandığı, asıl bu terimin bugün bizim anladığımız "kilim" kelimesinin karşılığı olduğu bilinmektedir.[17]

Bugün Asya'da yaşayan Türkler, bilhassa Kırgızlar, Kilem sözünü tek başına değil Kalı-Kilem terimi ile birlikte söylemektedir. Kalı-halı terimi kilim, kilem ise "çok iyi türden halı"yı karşılamaktadır. Kazak Türklerinde ise, kilime "Takır kilem" (düz kilim), halıyada "Tukti kilem" denilmektedir.[18]

Bir kullanma aracı olarak dokunan kilimler, gerek yaygı, gerek eşya örtülmesinde genellikle eskimeden atılmazlar. Bu bakımdan erken örnekler bulmak olanaksızdır denilebilir. Ayrıca kilimler rutubetten çok çabuk etkilenip çürüdüğü için,ancak kurak iklimli yerlerde uzun süre kalabilirler.[19] Özellikle düz dokuma yaygıları halı kadar dayanıklı olmadığı için, bu sanatın tarihini aydınlatabilecek ele geçen parçalar çok azdır.[20]

Altay dağları eteklerinde Pazırık'ta bir mezar içinde bulunan M. Ö. V. yüzyıla ait bir yaygı, bilinen en eski düğümlü halıdır. Bu halı ile birlikte Pazırık'ta V. Kurgan'da keçe yaygılarla birlikte, düz dokuma parçaları bulunmuştur. Bulunan bu eserler mezar içerisindeki suların donmasıyla birlikte günümüze kadar gelmiştir.[21]

Başadar kurganında ve Kuzey Moğalistan'daki Noin-Ula'da atkı yüzlü dokuma, atkı atlamalı ve sarmalı cicim, zili, sumak gibi dokuma parçaları da bulunmuştur.[22]

Fotoğraf 1. 3. Başadar Kurganınıda ve Kuzey Moğalistan'daki Noin-Ula'da bulunan dokuma

[17] A. A. Ergüder, s.29; S. Bayraktaroğlu, "Eskişehir ve Çevresi Halı-kilim Düz dokuma Yaygıları",*S. XXI,* İstanbul 1990, s.303.
[18] A. A. Ergüder, s.29.
[19]S. Bayraktaroğlu, "Eskişehir ve Çevresi Halı-kilim Düz dokuma Yaygıları",*S. 21,* İstanbul 1990, s.302.
[20]A. Ergüder, s. 32.
[21]T.Parlak, s.11; B. Acar, s.13; Ş.Yetkin, *Türk Halı Sanatı,* İstanbul 1974, s.11.
[22]B.Deniz, *Ayvacık (Çanakkale) Düz Dokuma Yaygıları,* Ankara 1998, s. 8.

Söz konusu bu örneklerin pek çoğu, ellerinde asa tutan insan figürleri, veya bitki desenleriyle süslüdür. Bütün bunlar bize, düz dokuma yaygılarının Orta Asya-Türk kökenli bir dokuma olduğunu göstermektedir.[23]

Fotoğraf 1. 4. Başadar Kurganında ve Kuzey Moğalistan'daki Noin-Ula'da bulunan dokuma parçası

Anadolu'da bulunan en erken tarihli düz dokuma yaygı örneği M.Ö. 2300 yıllarına tarihlenen, "kraliçenin örtüsü" adıyla tanınan ancak, bugün nerede olduğu bilinmeyen kilimdir. Truva kazılarında bulunan bu örnek en eski resimlerine göre, yıpranmış halde ve açık yeşil, kahverengi, kırmızı renklerle süslenmiş geometrik desenlerle bezeliydi. Bu örnek dışında, Gordion (Yassıhöyük Eskişehir) kazılarında ortaya çıkartılan ve M. Ö. VII. y.y.'da Frigyalılar döneminde dokunduğu kabul edilen, yün, keçi kılı ve ketenden, günümüz düz dokuma yaygılarına benzer teknikle dokunmuş sumak, cicim ve kilime benzer dokuma parçaları bulunmuştur. Yine Gordion'da M.Ö. 690 yılına tarihlenen, üçüncü megaronun (ev tipi) zemininde dokuma parçası kalıntıları bulunmuştur.[24] Yine, Dorak kazılarından da bir yer sergisinden söz edilmektedir. Ancak bu hazinenin varlığı tartışma konusudur.[25] Yine J. Melart tarafından yapılan kazılarda Çatalhöyük'de neolitik devre ait dokuma parçaları bulunmuştur. Aynı zamanda da duvarlarda kilim desenlerinin resmedildiği görülmüştür.[26] Bu duvar resimlerindeki motifleri, bugün de Anadolu kilimlerinde görmemiz mümkündür.[27]

Anadolu'da köklü bir dokumacılık sanatı olduğunu kanıtlayan bazı kirmanlar bulunmuştur. Bunlardan 1957 yılında Tokat ilinin Erbaa İlçesinde bulunan tunç devrine

[23]B. Deniz, s. 48.
[24]B. Deniz, *Ayvacık (Çanakkale Düz Dokuma Yaygıları,* Ankara 1998, s.9; B. Acar, s.13; B.Deniz, s.49.
[25]B. Deniz, *Ayvacık (Çanakkale) Düz Dokuma Yaygıları,* Ankara 1998, s.9.
[26] S. Bayraktaroğlu, "Eskişehir ve Çevresi Halı-kilim Düz dokuma Yaygıları", *S. 21,* İstanbul,1990, s.303.
[27] A. A. Ergüder, s.33.

ait kirman ile Alacahöyük'de çıkan ve M.Ö. 3000-2000 yıllarına ait gümüş kirmanlardan söz edilmektedir.[28]

Orta Asya'da Türklerin yaşadığı bölgelerde ortaya çıktığı ve geliştiği kabul edilen düz dokuma yaygı ve halı geleneği, Selçuklular yoluyla Anadolu'ya yeniden gelmiş ve gelişimini burada sürdürmüştür.[29] Türkler Anadolu'ya geldiklerinde Orta Asya'daki dokuma geleneğine dayanan engin bir dokuma kültürüne sahiptir. Bu dokuma geleneklerini burada da devam ettirmişlerdir. Türklerin Anadolu'ya geldiklerinde dokuma yapmaya devam ettiklerini, Selçuklular döneminde. Konya, Kayseri, Sivas, Aksaray gibi yerleşim yerlerinin dokumalarıyla ünlü merkezler olduğunu, günümüze ulaşabilen örneklerden anlayabilmekteyiz.[30]

Fotoğraf 1. 5. 13. yy Selçuklu Dönemi Kilimi (Konya Müzesi)

Özelikle yabancı kaynaklar, Osmanlı devri kilimlerin, Selçuklu kilimlerine benzediğini kabul etmektedir.[31]

Osmanlı dönemi düz dokuma yaygıları, şema ve motif açısından, Selçuklu dönemi geleneğini sürdürmüştür. Bu motiflerin büyük bir kısmı Selçuklu ve Beylikler dönemi halılarında kullanılan motiflerle aynı karakteri taşımakla birlikte, bir kısmında

[28] S. Bayraktaroğlu, "Eskişehir ve Çevresi Halı-kilim Düz Dokuma Yaygıları", *S. 21,* İstanbul 1990, s.303.
[29] Ş.Yetkin, s.11; A. A. Ergüder, *Kars Yöresi Düz Dokumaları* (Yayımlanmamış Doktora tezi),Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2009, s.14.
[30] A. A. Ergüder, Kars Yöresi Düz Dokumaları (Doktora tezi), Erzurum 2009, s.14.
[31] B. Deniz, *Ayvacık (Çanakkale) Düz dokuma Yaygıları,* Ankara 1998,s.10.

Orta Asya-Türk gelenekleri ve mitolojisinden kaynaklanan motifler hakimdir. Büyük bir bölümünde ise Klasik Osmanlı Dönemi süslemeleri görülür.[32]

Osmanlı topraklarında yaşayan değişik boy-oymak veya cemaatlerin kendilerine özgü motifleri vardır. Dokudukları halı ve düz dokuma yaygılara da onların verdikleri isimler veya boylara göre adlandırılmaktadır.[33]

Osmanlı dönemine ait saray tutanaklarında ve muhakeme sicillerinde, terekelerde, eşya listeleri içinde halı-kaliçe gibi dokumaların yanında, kilim kelimesine de rastlanmaktadır. Kaynaklara göre, II. Beyazıt (1452-1512) zamanında yayımlanan Kanunname İhtisa-ı Bursa'da esnafın dokuduğu çul, torba, harar (büyük çuval) ve ipin ve narh-ı (birim fiyat) belirtilmiştir. Yine kaynaklarda; Topkapı Sarayı Müzesi Revan kitaplığına kayıtlı Asar-ı Resmiye, Kauanin-i Osman Defterleri, 1640 tarihli Narh ve Ehli Hiref Defterlerinde kilim ile ilgili bilgiler verilmektedir.[34]

XV-XVI. y.y. kilim dokumacılığı çok yoğundu ve çok sayıda usta çalıştırılmaktaydı.[35] Buda bize XV-XVI. y.y.'da dokumaların bir yandan halk arasında eski usullerle dokuma devam ederken, diğer taraftan esnaf tarafından da dokunduğunu, dokumacı esnafın bulunduğunu göstermektedir. Osmanlı dönemine tarihlendirilebilen ve günümüze kadar gelebilen düz dokuma yaygıların bir kısmı İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi ve İstanbul Vakıflar Halı ve kilim Müzesi'ndedir. Ayrıca Kahire Milli Müzesi, Macaristan İpar Müvezeti Müzeum' da bu dönemden kalma çok sayıda kilim örneği mevcuttur.[36]

Osmanlı döneminde halının dokunduğu her yerde kilim de dokunmuştur.

XV.-XV. y.y. beylikleri devri halılarının motifiyle süslü örnekleri Osmanlı dönemi düz dokuma yaygılarında da kullanılmıştır. XVIII.-ve XIX. y.y.'a kadar uzanan dönemde, halılara benzer şekilde hayvan figürlü kilimlere rastlamak mümkündür. Aynı grup halıların XV. y.y. örneklerinde görülen, karelerin bozulup, hayvan figürlerinin serbest hale geldiği örneklerine benzer şekilde, figürler sınırları bulunmayan boş

[32] A. A. Ergüder, s.34; B. Deniz, s.50.
[33] B. Deniz, s.50; A. A. Ergüder, s. 34.
[34] B. Deniz, s.50.
[35] B. Deniz, s.50; A. Ergüder, s.35.
[36] B. Deniz, s.50-51.

alanlarda, bazen sırt sırta, bazen de karşılıklı verilir. Selendi (Manisa), Aydın ve Aksaray yöresinde dokunan bu kilimlerin örnekleri günümüzde çok azdır. Günümüzde, bu tür figürler süslü kilimlere Aydın ve Manisa çevresinde "inekli kilim", Aksaray yöresinde ise "enikli kilim", adı verilmektedir.[37]

XV.-XVI. y.y.Erken Osmanlı Dönemi halılarının motifleri kilimler de de kullanılmıştır. Bu döneme halının zeminin eşkenar dörtgen ve sekizgenlerle süslendiği örneklerine İç ve Batı Anadolu Bölgesi'nde kilim, cicim ve zili dokumalarda da rastlanır.[38] Yine bu dönemde görülen, zeminin iki veya daha fazla kareye bölünüp, karelerin içinin sekizgenlerle doldurulduğu örnekler, Bergama, Ayvacık-Ezine (Çanakkale) yöresindeki kilimlerde rastlamak mümkündür.[39] XVI. y.y.Klasik Dönem Osmanlı halılarının bir grup örneği, Türk Sanatı Tarihinde Geometrik desenli Anadolu Halıları veya Çengelli Halılar adıyla bilinir. O dönemlerde, Doğu Batı, Batı ve Orta Anadolu Bölgesinde dokunarak, Doğu Anadolu'dan, Erzurum-Kars yoluyla, Karadeniz'in kuzeyinden, Avrupa'ya ihraç edilmiştir. Bu halıların kilim şeklinde dokunmuş örnekleri de bulunmaktadır. Bu gün, Karaman, Karapınar, Ereğli civarında, Hotamış köylerinde, Arışma, Emirgazi, Aksaray, Niğde, Kırşehir, Yozgat çevresinde zemini eşkenar dörtgenler ve sekizgenlerden meydana gelen desenlerle süslü kilimler dokunmaktadır. Zeminin geometrik karakterli desenlerle bezendiği bu kilimlere halk arasında, "toplu kilim, fardalı kilim" denilmektedir. Benzer örnekler Sivas, Malatya, Elazığ ve Tunceli çevresinde de görülür.[40]

[37]B. Deniz, s.50-51.
[38] A. A. Ergüder, s.36; B.Deniz, s. 52.
[39] A. A. Ergüder, s.36.
[40]B. Deniz, s. 51-52.

Batı Anadolu Bölgesi'nde İzmir ve Manisa sınırları arasında kalan Yunddağ diye isimlendirilen bölgedeki köylerde halı ve düz dokuma yaygıların zemini dört, altı, sekiz, on iki v.b. eşit karelere ayrılır. Bu karelerden her birine "tabaka", dokuma örneklerine de "tabakalı kilim" adı verilir. Düz dokuma yaygılarda ve halılarda farklı şekilde süslenen tabakaların içleri halılarda, halkın "ok" dediği geometrik desenlerle doldurulur. XVIII-XIX .y.y' dan kalma kilim, cicim, zili tekniklerinde dokunmuş bir çok örneği bulunmaktadır.[41]

Fotoğraf 1. 6. Osmanlı Saray Kilimi,17.yy (Vakıflar Halı Müzesi / İstanbul)

[41]B.Deniz, s. 52.

Düz dokuma yaygıların, kilim teknikli örneklerinden biri, İstanbul Hekimoğlu Ali Paşa Camii'nde bulunmaktadır. XVI-XVII.y.y.'dan kalan bu kilim ilikli kilim tekniğinde olup, yaklaşık 3.04x4.08 cm. boyutlarındadır. Çözgüsü beyaz renkli yünden olup, çift düğümlüdür. Atkı yünden yapılmış ve kırmızı renklidir. Süslemede kırmızı, açık yeşil, mor, mavi ve kahverengi kullanılmıştır. Bir kenardaki bordürü eksiktir. Zemini enine beş hayvan ve bir hayvan yarısı, boyuna ise hayvan figürü ile süslüdür. Motif açısından, XV. y.y. Hayvan figürlü Anadolu halılarına benzemektedir.[42]

Fotoğraf 1. 7. Sarıkamış Atölyelerinde Dokunan Osmanlı Saray Kilimi

[42]B.Deniz, s.52.

Fotoğraf 1. 8. Sarıkamış Atölyelerinde Dokunan Osmanlı Saray Kilimi

XV-XVI y.y.'da desen saray ustalarına çizdirilip ısmarlama yoluyla dokuma yaptırmıştır.[43]Halkın dokuduğu ilikli tekniğe karşılık, sarayda daha çok iliksiz kilim dokunmuştur ve bu kilimler teknik ve motif açısından farklılık gösterir. Halkın dokumalarda kullandığı desenler, geometrik süsleme ve insan veya hayvan figürü yerine, saraydaki ustalarca çizilmiş desenler, saraya özgü bitkisel motiflidir.[44]

Osmanlı devri kilimlerin birbirine benzeyen, iliklerin tek veya çift kenetleme ile kapatıldığı, bir grup örneği, Türk Kilim Sanatı Tarihi'nde, dokuma tekniği ve süslemeleri üslubuna benzediği için "Saray Kilimleri" adıyla anılmaktadır. Prof. Dr. Şerare Yetkin tarafından ilk kez 1961 yılında Divriği (Sivas)Ulu Camii'nde bulunan bu türden bir kilim parçasını, daha sonra dört kilim takip etmiştir.[45]

Bu gün İstanbul Vakıflar Halı-Kilim Müzesi'nde teşhir edilen kilimlerden birinci kilim 433x142 cm. boyutlarındadır. Yün malzeme kullanılmıştır. Çözgüler beyaz ve kahverengi ve beyaz renkli, (z) şeklinde çok ince eğilmiştir. Atkı ipi yine yünden, açık ve koyu sarı, açık ve koyu mavi, açık ve koyu yeşil, beyaz ve kırmızı renklidir. Kilimin yan kenarlarında çiçek motifleriyle süslü, dar bir bordür yer alır. Dar kenar bordürleri çok geniş tutulmuştur. Ortada yer alan geniş bordürlerle birlikte, yan yana altı bordürle süslüdür. İlk kuşak çift Rumilerle bezelidir. XVI. y.y. kumaş ve çinilerinde görülen süslemelerle bezenmektedir. İkinci kuşakta, ilk kuşağa göre ters yerleştirilmiş, çok yıpranmış haldeki, çift rumilerle süslenmiştir. Yapraklı lale motiflerinin meydana gelen üçüncü ve beşinci bordür arasına geniş bordür yerleştirilmiştir. Diğerlerine göre geniş tutulan ana bordür, sekiz kollu bir bitki deseni ile yaprakları helezon şeklinde birleşerek bir daire meydana getirmekte ve her daire içine de, bir ters bir düz yerleştirilmiş lale motifleri işlenmiştir. Altıncı dar bordür ise, ikinci bordüre benzemektedir. Bordür motifleri koyu mavi, sarı, yeşil ve kırmızı renklidir. Geniş bordür sarı renklidir. Bahsedilen kilimin zemini koyu yeşil renklidir. Üst üste terleştirilmiş üç madalyonla süslüdür. Kırmızı renkli zemin üzerine oturan madalyonların etrafı mavi ve kırmızı dolgulu, sarı renkli, üç sivri dilimli palmetin meydana getirdiği bir şeritle çevrilidir. İçleri ise, çok harap durumdaki, kompozisyonu iyi anlaşılmayan, dönemin karakteristik

[43]A.Ergüder, s.36.
[44]B.Deniz, s.52.
[45]B.Deniz, s.52-53.

süslemesi olan lale, sümbül desenleri ve nar dalları ile süslüdür. Madalyonların üzerinde yer aldığı ana zemin ise, açık yeşil renkli dallar üzerindeki, mavi, sarı ve beyaz renklerle dolgulu yine, dönemin karakteristik bezemesi lale, sümbül, nar, gül ve rozetlerin meydana getirdiği, bitki desenleriyle süslüdür. Motifler ritmik bir şekilde, saray üslubuna uygun bir kompozisyon içinde sunulmuştur.[46]

İkinci kilim 434x256 cm. boyutlarındadır. Yün malzemeyle dokunmuştur. Çözgüleri (z) bükümlü ve beyaz, kahverengi renklidir. Atkıları ise (z) bükümlü, açık ve koyu mavi, açık ve koyu sarı, açık kırmızı, bej rengi, yeşil ve beyazdır. Uzun kenar bordürü ilk örnekteki gibi, çift rumi benzeri bitki desenleriyle süslüdür. Dar kenarlar üzerinde, dört kuşaktan meydana gelen, bir bordür yer alır. Bir ve ikinci bordür sarı ve yeşil renkle, münavebeli dizilen geometrik şemalı bir karakter gösterir. Üçüncü bordür geniş tutulmuştur. Çift rumiden meydana gelen bu bordürün zemini yeşil, kendisi sarı renklidir. Ana bordür kadar geniş tutulan dördüncü bordür, sarı zemin üzerine, beyaz renklidir. Çift rumiden meydana gelen bir süslemeye sahiptir.

Kilimin zemininde yuvarlak bir madalyon bulunur. Birinci kilime göre, sağlam durumdaki madalyonun çevresi, iç içe, iki kuşakla süslüdür. Dışta ki ilk kuşakta çift rumiden gelişen bir süsleme görülür. İçteki bordür ise yaprakları bulunan bitki motifiyle bezelidir. Madalyonun zemini beyaz ve sarı renklidir. Bitki saplarına benzeyen rumilerin meydana getirdiği dört kollu bir motifle süslüdür. Bu motiften çıkan dallar ise lale ve karanfillerle bezelidir. Madalyon dışında kalan zemin koyu mavi renklidir. Sarı, kırmızı ve yeşil renklerle bezeli, hançer yaprakların kuşattığı, baklava dilimi şekilli bir motifin etrafında gelişen lale ve karanfillerle süslüdür. Kilimin dar kenarlarında, karşılıklı veya sırt sırta duran lalelerden meydana gelen bir kuşak dikkati çekmektedir.[47]

Üçüncü kilim yaklaşık 335x345 cm boyutlarındadır. Çözgü ve atkısı yün ve (z) büklümlüdür. Çözgüsü beyaz ve kahverengi, atkıları koyu ve açık mavi, yeşil, beyaz, sarı ve kırmızı renklidir.

Geniş kenar üzerine, tek bordür bulunur. Dar kenarlarda ise üst üste üç bordür bulunmaktadır. Dıştaki dar bordür, beyaz zemin üzerine kırmızı ve yeşil renkli çift şerit

[46]B. Deniz, s.53.
[47]B. Deniz, s.53.

şeklindedir. Ortadaki geniş bordür açık ve koyu renklerle, bir ters bir düz yerleştirilmiş, çift Rumilerle süslüdür. İçteki üçüncü bordür ise, beyaz zemin üzerine, sarı ve kırmızı renklerle bezeli, çift rumilerden meydana gelmektedir. Kilimin zemini tek madalyonla süslüdür. Kırmızı madalyonun etrafını, dıştan beyaz renkli üç dilimli Rumilerin çevirdiği bir şerit kuşatır. Madalyonun zemini iri Rumiler ve nar benzeri desenlerle süslüdür. Aradaki boşluklarda rozetler bulunmaktadır. Madalyon dışında kalan kilim zemini koyu mavi renklidir. Kırmızı, beyaz, sarı renkli rozetler, laleler, yeşil renkli eşkenar dörtgen şekilli motiflerle süslüdür.[48]

Dördüncü kilim 557x416 cm ölçülerindedir. Çözgüsü yün malzemeli ve (z) bükümlüdür. Beyaz ve kahverengi renklidir. Deseni meydana getiren atkısı yün malzemeli ve (z) bükümlü, açık ve koyu sarı, yeşil, açık ve koyu mavi ve kırmızı renklidir. Kilimin uzun kenarı tek, kısa kenarı üç bordürlüdür. En dışta, çift rumi deseni, geniş bordür yaprak ve rumi desenlerin meydana getirdiği bir kompozisyon görülür. Kenar bordüre benzeyen içteki dar bordür ise, beyaz zemin üzerine, sarı ve kırmızı renkli, ters ve düz rumilerden oluşmaktadır. Kilimin zemini düz verilmiştir. Tüm yüzey koyu mavi zemin üzerine, enine altı, boyuna sekiz tane yerleştirilmiş, iri dişli hançer yapraklarla süslenmiştir. Yapraklar koyu sarı, açık mavi ve beyaz renklidir.[49]

Beşinci kilim 490x290 cm üçlülerindedir. Çözgüsü yünden ve (z) bükümlüdür. Atkısı yün ve (z) bükümlüdür. Açık ve koyu mavi, sarı, yeşil ve beyaz renklidir. Uzun kenarı bir, kısa kenarları iki dar, bir geniş bordürle çevrilidir. Dar kenar üzerindeki geniş bordür yeşil zemin üzerine beyaz renkli, üç dilimli rumilerle süslüdür. Rumileri birbirine bağlayan dallar ise koyu mavi renklidir. Dıştaki dar bordür açık ve koyu sarı renkli altıgenlerle süslüdür. İçteki dar bordür ise, sarı ve beyaz renkli Rumilerden meydana gelen bir desene sahiptir. Kilimin zemini çam kozalığına benzer desenlerle bezelidir. Koyu mavi zemin üzerine işlenen motiflerin etrafı tırtırlı verilmiştir. Açık ve koyu sarı dolgulu iri çift Rumiler, kaydırılmış eksenler halinde, sonsuzluk prensibi içinde sıralanır. Her motifin içine, yeşil saplı, mavi, açık ve koyu sarı renkli lale ve gül motifleriyle bezeli birer buket yerleştirilmiştir.[50]

---

[48]B. Deniz, s.53-54.
[49]B. Deniz, s.54.
[50]B. Deniz, s.54-55.

XVIII- XIX. y.y. Osmanlı devri düz dokuma yaygılarının en iyi tanındığı dönemdir. Bugün Anadolu'da, özellikle köy camilerinde, söz konusu yüzyıllara tarihlenebilecek, çok sayıda örnek bulunmaktadır. Saray kilimlerin aksine, ilikli kilim ya da cicim, zili, sumak tekniğinde dokunan bu örnekler, dokundukları yörelerin özelliklerini taşır. Osmanlı döneminde, hemen her merkezde dokunan bu kilimler, günümüzde dokunan Anadolu düz dokuma yaygılarının öncüleridir.[51]

1.3. 1. Anadolu Türk Düz Dokuma Yaygılarının Teknik Özellikleri

Anadolu'da iki iplik sistemine dayanılarak yapılan, yer sergisi, duvar örtüsü, perde v.b. amaçla kullanılan (tüysüz) dokumalara düz dokuma yaygıları denir.[52] Dokumalar, yatay ipler (atkı), dikey iplerin (çözgü) arasından, altından, üstünden geçirilerek meydana getirilir. Desen yatay iplerle (atkı), elde edilirse "atkı yüzlü dokuma", dikey (çözgü) iplerle elde edilirse "çözgü yüzlü dokuma" adını alır.[53]

Kilim, çözgü ipi (arış) ve zemini sağlayan renkli yün ip (argaç) ile iki iplik sistemine göre bir alttan bir üstten geçirilerek dokunan ve düğümlü halı dışında kalan dokuma yaygılarına denir.[54]

Türkçe kökenli olan kilim kelimesi XIII. y.y.' dan bu yana Türkçede konuşulmaktadır. Farsçada "gilim", Ukraynacada "kylym", Polonya dilinde "kilim", Bulgarca ve Sırpçada "kilim", Romence'de "chilim" olarak kullanılmaktadır.[55]

Kilim, iki iplik dayanılarak yapılan tersi ve düzü bulunmayan yer sergisi (yaygı),duvar örtüsü, perde, yük örtüsü, yastık v.b. işler için kullanılan bir dokumadır. Kilimin halıdan farkı havsız ve düğümsüz dokunması, düz dokumalardan ayıran yünü ise, iki iplik sistemi ile yapılması ve desenlerinin kabarık olmasıdır.[56]

Kilim dikey tezgaha (ıstar, ip ağacı, mazman) veya yatay yer Kilim dokuyucusu, elinde bir örnek olmaksızın başka bir kilime bakarak deseni dokur. Dokumada bir motif bittikten sonra kalan yerden devam edilebilir. Kilim, diğer dokuma yaygılarında olduğu

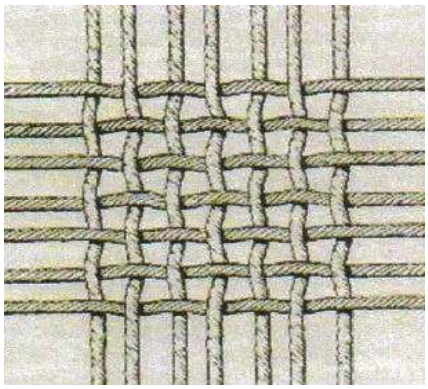
---

[51]B. Deniz, s.55-56.
[52]B. Deniz, *Ayvacık (Çanakkale) Düz dokuma Yaygıları,* Ankara 1998, s.12.
[53]B. Deniz, s.57.
[54] A .A. Ergüder, s.41.
[55] S. Bayraktaroğlu, "Eskişehir ve Çevresi Halı-kilim Düz dokuma Yaygıları", *S. 21,* İstanbul 1990, s.303.
[56]B. Deniz, s.78.

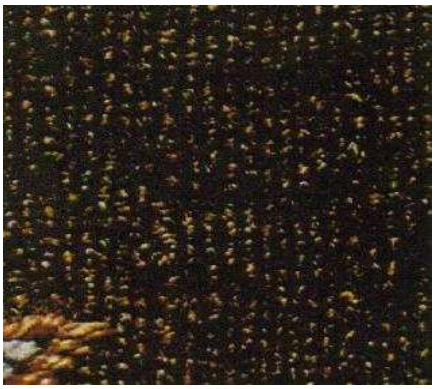
gibi mekan donatım malzemesi olarak ve genellikle kırsal yaşantıda eşyanın taşınmasında kullanılır. Kilim Anadolu yaşantısında özel bir yeri ve kullanımı vardır.[57]

1.3.1.1. Dokuma Teknikleri; düz dokuma yaygıları kendi arasında; kilim, cicim, zili, sumak olmak üzere dört ana gruba ayrılmaktadır.

Bezayağı Dokuma; normal gerilimdeki atkı ve çözgülerin arasından orta gerginlikte atkıların geçirilmesiyle atkı ve çözgülerin eşdeğerli olarak yüzeyde görüldüğü bir dokuma şeklidir. Düz renkli sofra örtüleri, torba ve çadırlar bu teknikle yapılır.[58]

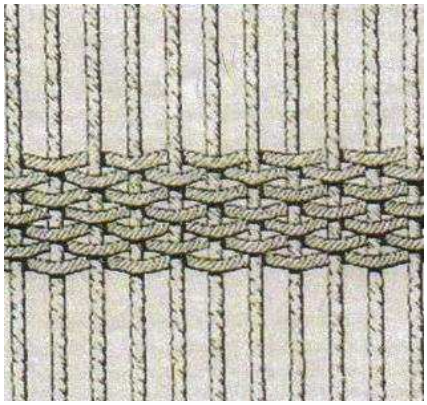

Çizim 1. 1. Bezayağı Dokuma (B.Acar)

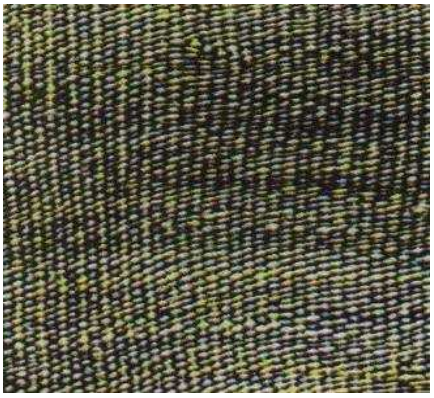

Fotoğraf 1. 9. Bezayağı Dokuma (B.Acar)

Düz atkı yüzlü dokuma; çözgü iplerinin, atkı ipleri tarafından örtülmesiyle yapılan dokuma türüdür. Kirkitle dövülerek bolluk yok edilir. Çuval, heybe v.b. bu teknikle dokunur.

Çizim 1. 2. Düz Atkı Yüzlü Dokuma (B.Acar)

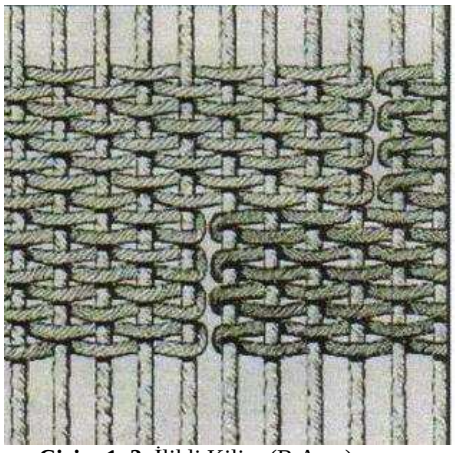

Fotoğraf 1. 10. Düz Atkı Yüzlü Dokuma (B.Acar

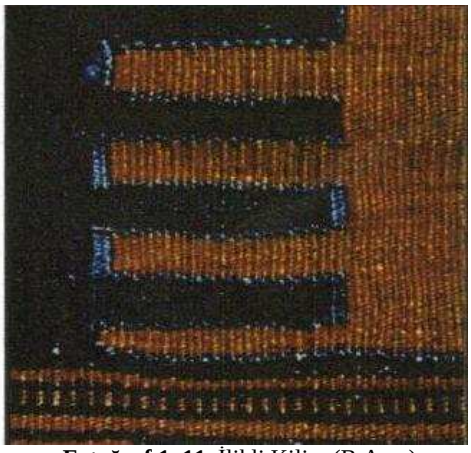
[57] A. Ergüder, s.41.
[58] A. Ergüder,s.41; A.Ergüder, Erzurum 2009, s.24.

Kilim; kilimler genellikle ilikli ya da iliksiz kilim tekniğinde dokunur.

İlikli kilim; çözgülerin arasına bir alttan bir üstten, çözgüleri örtecek şekilde yerleştirilen değişik renkteki atkıları, kendi motiflerin sırasından geri dönerler. Motifin sınırında komşu motifin başka renkteki atkısında aynı yerden birkaç sıra geri dönerken, arada dikey dikey bir çizgi oluşuyorsa bu dokumaya ilikli kilim adı verilir.[59]

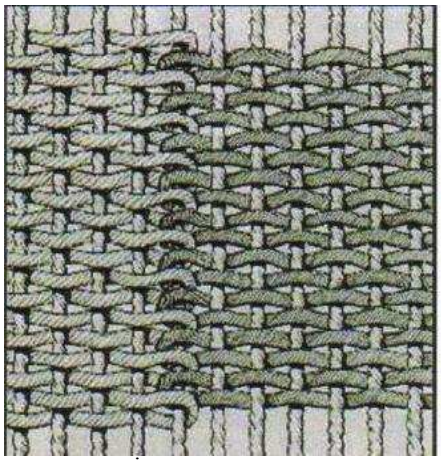

Çizim 1. 3. İlikli Kilim (B.Acar)

Fotoğraf 1. 11. İlikli Kilim (B.Acar)

İliksiz kilim; dokuyucu bir desenden diğer desene geçerken arada bir atlama meydana getirmez, iki deseni birbirine atlama yapmadan bağlanabilmesine iliksiz kilim denir.[60]

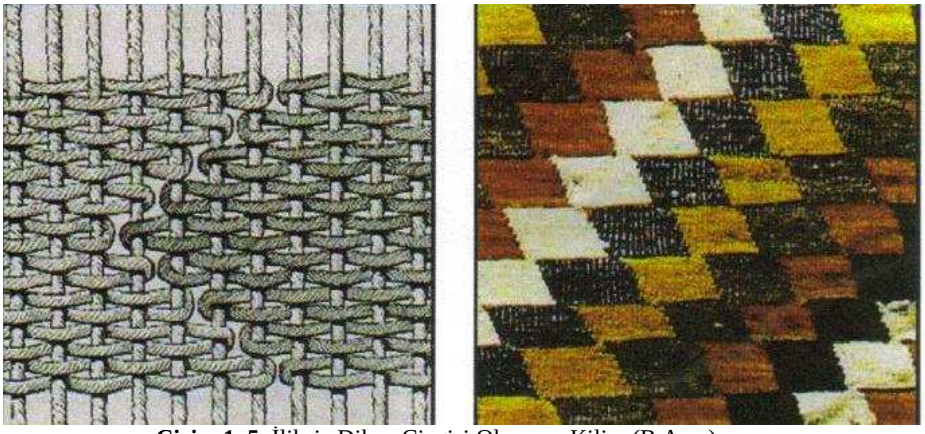
Çizim 1. 4. İliksiz Kilim (B.Acar)

Fotoğraf 1.12. İliksiz Kilim (B.Acar)

[59]B. Acar, s.47; A.Ergüder, Erzurum 2009, s.25.
[60]B. Deniz, s.79.

İliksiz dikey çizgisi olmayan kilim; iliklerin meydana gelmesini önlemek için, dikey çizgilerden kaçınılarak çoğunluk çapraz ve enine çizgilerden oluşan desenler dokunur.[61]

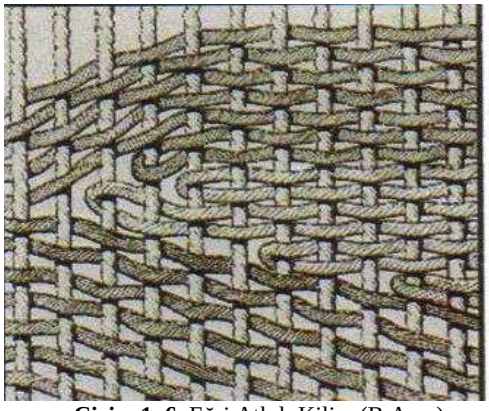

Çizim 1. 5. İliksiz Dikey Çizgisi Olmayan Kilim (B.Acar)

Fotoğraf 1.13. İliksiz Dikey Çizgisi Olmayan Kilim (B.Acar)

Eğri atkılı kilim; normal olarak atkılar, dikey çözgüler arasına, enine düz bir hat halinde geçirilir. Bu türde ise, atkılar kirkitle bastırılırken, desene ek desene uygun bir eğrilikte çözgülerin arasından geçirilmesi sağlanmış olur. Atkıların bazı yerlerde gergin, bazı yerlerde gevşek durmasından dolayı, eğri ve yuvarlak çizgiler meydana gelebilir.

Geometrik keskinliği olmayan bir çiçeğin, eğri hatlı bir dalın, bir yaprağın realist bir şekilde dokunabilmesi ancak çok kesin bir dokuma desenin varlığı ile mümkündür.[62]

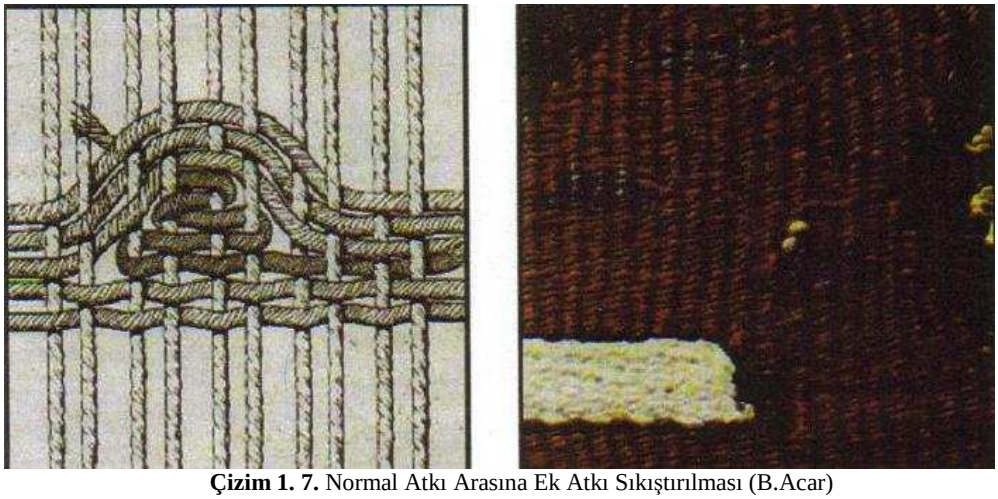
Çizim 1. 6. Eğri Atkılı Kilim (B.Acar)

Fotoğraf 1.14. Eğri Atkılı Kilim (B.Acar)

[61]B. Acar, s.47.
[62]B. Acar, s. 47-54; A. Ergüder, s.44.

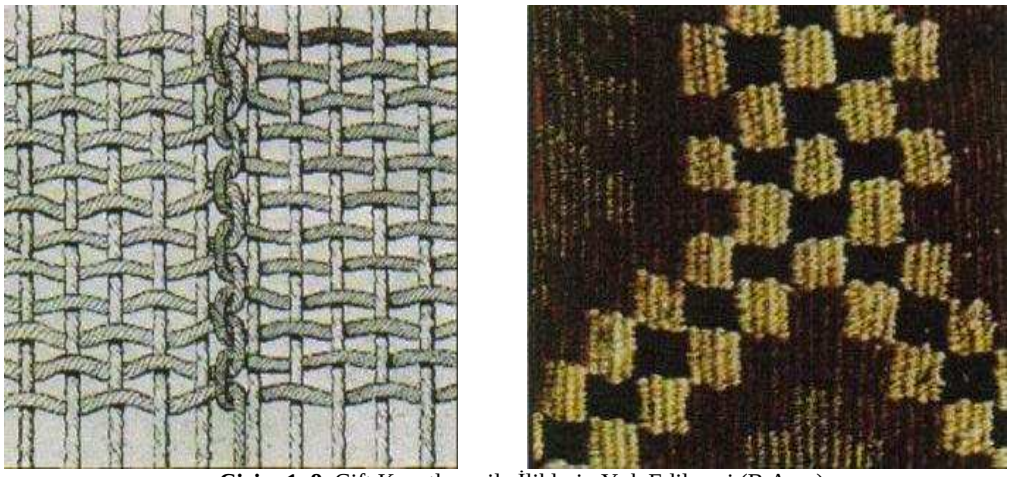
Normal atkılar arasında ek atkı sıkıştırılması ile desen elde etme; daha önceden muntazam şekilde atılmış ve kirkit ile sıkıştırılmış atkılar, üzerine ufak bir grup atkı atılarak sıkıştırılır. Sonradan onunda üzerinde muntazam bir şekilde birkaç sıra asıl atkılardan atılır.[63]

Çizim 1. 7. Normal Atkı Arasına Ek Atkı Sıkıştırılması (B.Acar)

Fotoğraf 1. 15. Normal Atkı Arasına Ek Atkı Sıkıştırılması (B.Acar)

Çift kenetleme ile iliklerin yok edilmesi; değişik renkteki atkılar dönüş yaptıkları sırada, karşılaştıkları diğer renkteki atkılarla kenetlenir. Anadolu kilimlerinde bu teknik pek yaygın değildir.[64]

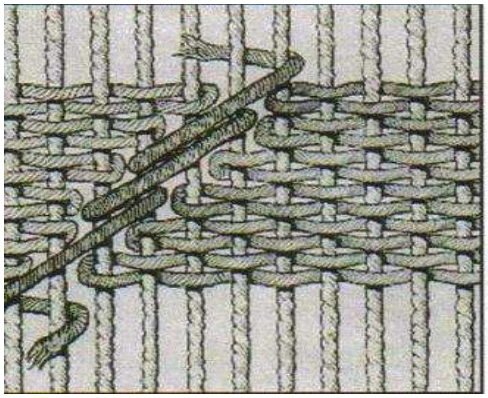

Çizim 1. 8. Çift Kenetleme ile İliklerin Yok Edilmesi (B.Acar)

Fotoğraf 1.16. Çift Kenetleme ile İliklerin Yok Edilmesi (B.Acar)

[63]A. Ergüder, s.44.
[64]B. Acar, s.49-55; A. Ergüder, s.44.

Sarma kontur; atkılar arasında meydana gelen boşluklar ve iliklerin aynı renkteki bir çerçeve ipliği ile, arada kalan çözgülere teker teker,yukarıya doğru dikey,çapraz veya enine sarılması ile dokumanın yüzünde iğne ile işlenmiş görüntüsü vardır.Oysa her atkı sırasının geriye dönüşünden sonra,arada kalan bir çift çözgüye ayrı renkteki bir desen ipliği dolanır.Bu iplik boşlukta ikinci sıranın doldurulmasına kadar bekletilip,tekrar bir çift çözgüye dolanarak desen boyunca devam eder.[65]

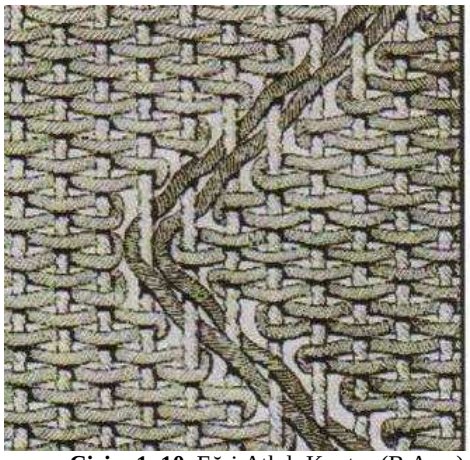

Çizim 1. 9. Sarma Kontur (B.Acar)

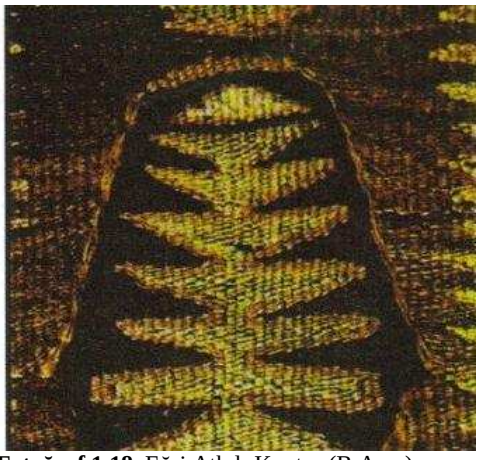

Fotoğraf 1. 17. Sarma Kontur (B.Acar)

Eğri atkılı kontur; desenler arasında geniş boşluklar bırakılarak bunların arası, desenin kenarına paralel bir şekilde çözgülerin arasından geçirerek ayrı renkte bir kontur ipliği ile doldurulur. Böylece normal olarak enine atılan atkılar arasında, dikey çapraz eğri şeritler halinde “kilim dokuması” ile boşluklar doldurulmuş olur.[66]

Çizim 1. 10. Eğri Atkılı Kontur (B.Acar)

Fotoğraf 1.18. Eğri Atkılı Kontur (B.Acar)

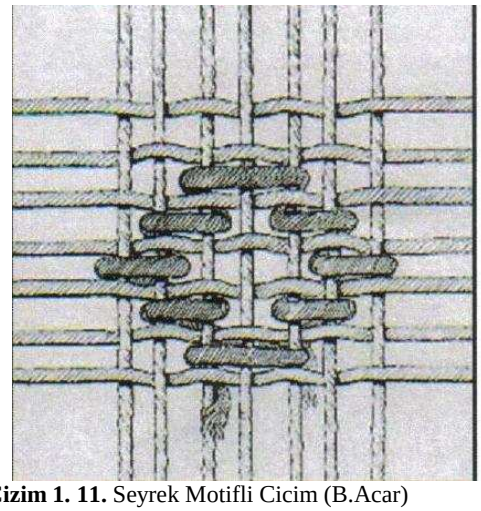
[65]B. Acar, s. 47-54.
[66]B. Acar, s. 47 54.

Cicim: Bez ayağı dokumaların üzerine renkli iplerle yapılan yada farklı tekniklerle dar ve uzun dokunan, kesilen kilim parçalarının yan yana eklenmesiyle meydana getirilen sergi, örtü, perde vb. amaçlar için kullanılan, havsız (tüysüz) bir dokuma çeşididir. Cicim, halı ve diğer düz dokuma yaygılar gibi Türklerin eskiden beri bildikleri bir dokuma türüdür.[67]

Cicim kelimesinin, kaynaklarda, Farsçadan geldiği söylenirse de, Türkçe bir kelimedir. Günümüzde halk arasında cicim, cecim, çeçim, cacım, çalma, çelme gibi değişik isimlerle bilinir.[68]

Cicim bir veya iki kişi tarafından dokunur. İki kişi dokuduğunda bunlardan biri önde, diğeri arkada oturur. Dokumanın asıl yönü dokuyan kişiye göre ters kısmıdır. Burada ipler dağınık ve karışıktır. Tersine ise, ipler düzgündür.

Arkada oturan kişi deseni meydana getiren renkli ipleri, desenin durumuna göre, iki veya üç çözgü üzerine sarıp, öndeki dokuyucuya verilir. Halk arasında bu işleme çalma veya çırpma denir. Cicim, desenin uygulanışı bakımından üç ayrı teknik özellik gösterir.

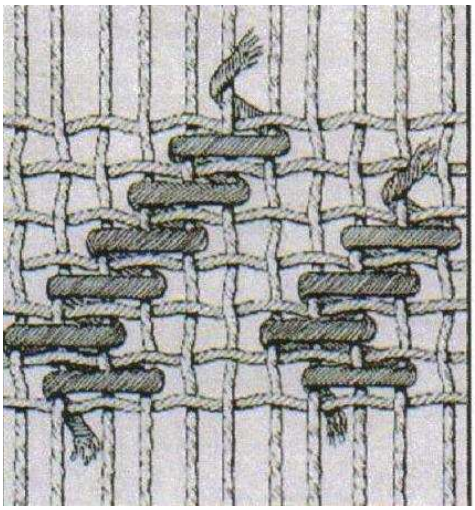
Çizim 1. 11. Seyrek Motifli Cicim (B.Acar)

Fotoğraf 1. 19. Seyrek Motifli Cicim (B.Acar)

[67]B. Deniz, s. 80.
[68]B. Deniz, s. 81.

Bunlar,”Atkı ve çözgü yüzlü bezayağı (düz dokuma) cicim, sarma motifli cicim ve çözgü yüzlü cicim’ dir.[69]

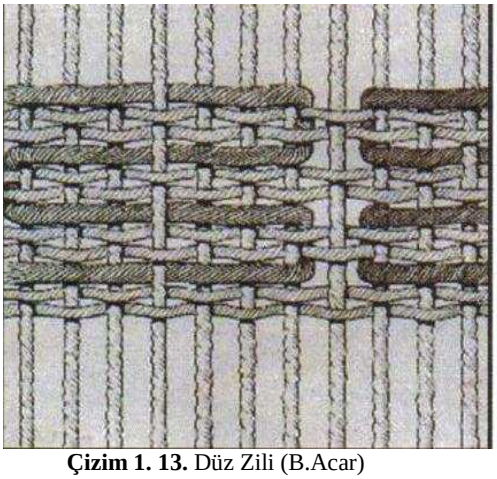

Çizim:12 Sık Motifli Cicim (B.Acar)

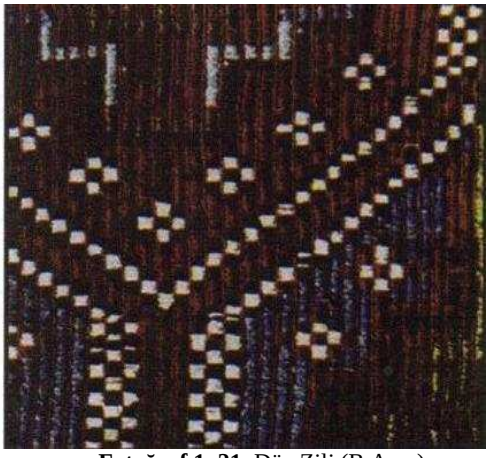

Foto:20 Sık Motifli Cicim (B.Acar)

Zili: üç veya daha fazla iplik sistemine dayanılarak yapılan bir düz dokuma yaygı türüdür. Bazı eski kaynaklarda uzun kilime de sili denildiği bilinmektedir. Yine kaynakların ifadesine göre sili-zili kelimesi Türkçe veya Farsça kökenden gelmektedir.Zili görünüş bakımından cicime benzer bir dokumadır.Teknik yönden cicimden farklıdır.Zili çözgülerin arasından geçirilen atkı dışındaki,deseni oluşturan renkli iplerin çözgülerin arasından 2-1,3-1 veya 5-1 şeklinde atlatılarak elde edilir.

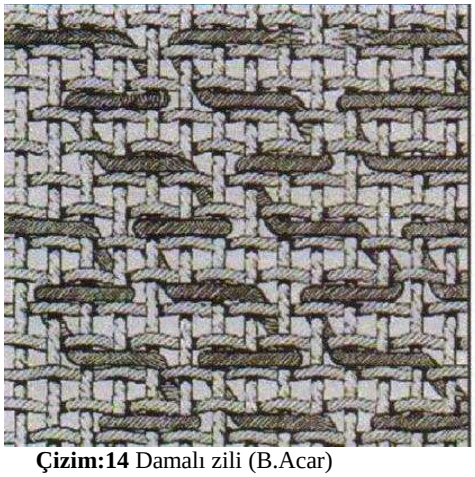
Çizim 1. 13. Düz Zili (B.Acar)

Fotoğraf 1. 21. Düz Zili (B.Acar)

[69]B. Deniz, s.81.

Deseni oluşturan renkli ipler çözgülerin arasından yatay yönde ilerletilir. Desen ipleri karşılaştıkları yerden birbirine kenetlenerek üst sıraya geri dönerler. Zili, Yörük ve Türkmen yerleşmesi köylerde dokunmaktadır.Bunların desenleri Türkistan halılarının desen özelliklerine benzemektedir.[70]

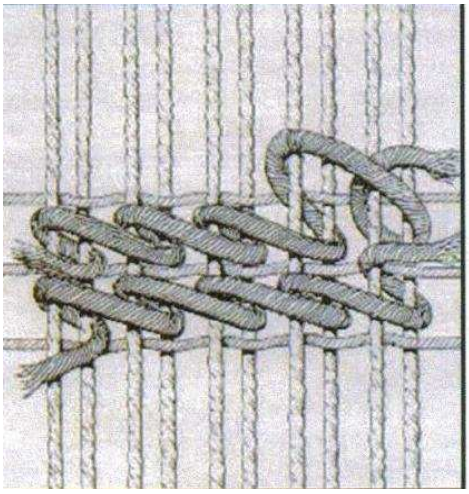

Çizim:14 Damalı zili (B.Acar)

Fotoğraf:22 Damalı zili (B.Acar)

Sumak: çözgü ipleri üzerine, renkli desen iplerinin çeşitli şekillerde sarılmasıyla elde edilen bir yaygı türüdür.[71] Sumak, desen ipliğinin her çözgü çiftine tek sarıldığı için çok zor bir dokumadır.

Çizim 1. 15. Düz Sumak (B.Acar)

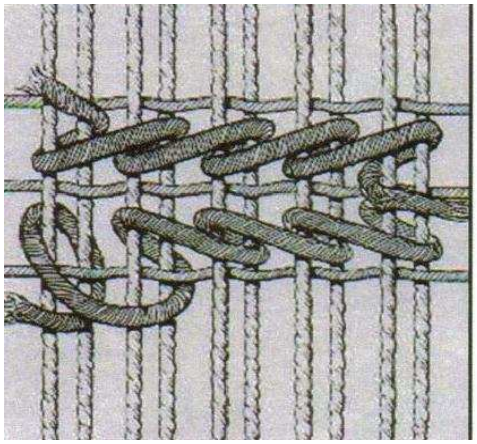

Fotoğraf 1. 23. Düz Sumak (B.Acar)

[70]B. Deniz, s. 81; B. Acar, s. 42.
[71]A.Ergüder, Erzurum 2009, s.47.

Bu yüzden kilim, cicim, zili, kadar yaygın değildir.[72] Sumak, çözgü ipleri üzerine, renkli desen iplerinin çeşitli şekillerde sarılmasıyla elde edilen bir yaygı türüdür. Desenler sarılarak verildiği ve tekrar döndürülüp aynı desen üzerinde ikinci bir renkli ip geçirildiği için kat kat işlenmiş gibidir. [73]

Kafkaslardan geldiği tahmin edilen sumak, çoğunlukla Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da çuval ve bebek beşiği olarak, atkısız sumak ve atlamalı sumak tekniğinde görülür.[74]

Çizim1. 16. Balık Sırtı Sumak (B.Acar)

Fotoğraf 1. 24. Balık Sırtı Sumak (B.Acar)

[72]A. Ergüder, Erzurum 2009, s.47.
[73]A. Ergüder, Erzurum 2009, s.47.
[74]A. Ergüder, Erzurum 2009, s.48.

Fotoğraf 1. 25. Sarıkamış Kilim Atölyesinde Dokunan Osmanlı Saray Kilimi

Fotoğraf 1. 26. Sarıkamış Kilim Atölyesinde Dokunan Osmanlı Saray Kilimi

Fotoğraf 1. 27. Sarıkamış Kilim Atölyesinde Dokunan Osmanlı Saray Kilimi

Fotoğraf 1. 28. Sarıkamış Kilim Atölyesinde Dokunan Osmanlı Saray Kilimi

İKİNCİ BÖLÜM
SARIKAMIŞ YÖRESİ DÜZ DOKUMALARI'NIN GENEL ÖZELLİKLERİ

2.1.SARIKAMIŞ YÖRESİ DÜZ DOKUMALARINDA KULLANILAN HAMMADDE VE HAZIRLANIŞI

Yün ve pamuk ipliği yörede dokunan kilimlerin hammaddesini oluşturmaktadır. Son yıllarda bölgede dokunan kilimlerin çözgüleri ("arış,"eriş") pamuk, atkıları ("argaç") yünden dokunmaktadır.[75] Sarıkamış yöresinde eskiden dokumalarda yün, keçi kılı ve pamuk kullanılmaktaydı. Günümüzde özellikle orman sahalarının korunması amacıyla keçi beslenmediği için keçi kılı çok az kullanılmaktadır.[76] Dokumalarda daha çok koyun yünü kullanılmaktadır. Yün genelde halkın kendi beslediği koyunlardan elde edilmektedir. Çözgülerde kullanılan pamuk da dışarıdan getirilmektedir. Sarıkamış yöresinde, genellikle koyunlardan elde yün ipliği tercih edilmektedir. Bu yörede kullanılan yün iplikler gerek evlerde el eğirmesi, gerek elde edilen yünlerin fabrikalarda bükülmesiyle sağlanmaktadır. Sarıkamış yöresinde kilim dokumacılığında kullanılan ipliğin büyük bir kısmı, Uşak İplik Fabrikaları'nda imal edilmektedir. Uşak'ta fabrikalarda imal edilen iplerin büyük bir kısmı derilerin tabakalanmasıyla elde edilen kısa elyaflı ile suni elyaf karışımı ve normal yünden harmanları yapılıp yağ vasıtası ile makinalarda çekilmektedir. Özellikle maliyet itibarı ile uçucu yağların yerine kalıcı yağlar kullanıldığından bölgede dokunan kilimin kalitesi düşmektedir. Aynı zamanda yağla çekilen iplerde boyama, istenilen neticeyi vermemektedir.[77] Bu nedenle, Sarıkamış yöresinde evlerde hazırlanan ipliklerle yapılan kilimler, tercih edilmektedir.

Sarıkamış yöresinde ilkbahar ve yaz aylarında koyunların kırkılması ile elde edilen yünlere "yapağı" denir. Gömlek ise parçalanmadan hayvanın sırtından post şeklinde çıkarılan yapağılara denir. Gömleklerin katlanarak kaldırılacak şekle getirilmesine ise "tulum" denilmektedir. Sarıkamış çevresinde koyunlar genellikle yılda bir defa havaların sıcak ve serin gitmesine bağlı olarak, Haziran sonları veya Temmuz başlarında kırkılır. Sarıkamış ve çevresinde, kışın uzun ve havaların soğuk olması

[75]T. Parlak, s.19.
[76] A. Ergüder, Kars Yöresi Düz dokumaları (Doktora Tezi), Erzurum 2009, s.75.
[77]T. Parlak, s.19.

nedeniyle kışı ahırda geçiren koyunların yünlerinde idrar ve pisliklerden meydana gelmiş siyeklerle çakıldaklar fazladır. Kırkım ayında, kırkım işi için özel olarak yapılmış kırkım makasları kullanılır. Kirli olan yapağılar çay kenarlarında veya çeşme başlarında yıkanır. Çok kirli olan kısımlar, birkaç gün suda bekletilerek kirlerin yumuşaması sağlanır. Suda bekletilerek yumuşayan yapağılar, düzgün bir taş veya kalın kütükler üzerinde tokaçlar ile dövülür. Daha sonra yünler bol suda çalkalanarak temizlenir.

Sıra yünün tarama işlemine gelmiştir. Yapılacak ipliğe göre ayrıt edilen yünler, elle didilerek özel hazırlanmış taraklarla taranır. Tarama işleminde kullanılan tarakların değişik şekilleri vardır. Sarıkamış ve çevresinde kullanılan tarak, kalın bir tahtanın ortasına veya uç tarafına kısa kenarlarına paralel olarak çakılmış iki sıra sivri uçlu çelik çubuklardan yapılmaktadır.

Fotoğraf 2. 1. Sarıkamış İlçe Merkezinde Yün Tarağı ile Tarama İşlemi

Dokuma için ayrılıp yıkanan yünler, önce yün tarağında güzelce taranır. Evde hazırlanan yün iplerin büyük bir kısmı teşi, bir kısmı ise çıkrıklar ile eğrilmektedir.[78]

Fotoğraf 2. 2. Sarıkamış İlçe Merkezinde Yün Tarağı ile Tarama İşlemi

İğ ve teşi tarihten önceki çağlardan beri, hemen hemen bütün kavimlerde şekli hiç değişmeden yapılıp kullanılan bir alettir. Sarıkamış yöresinde kullanılan teşilerle Orta Asya kazılarında bulunan teşilerin arasında hiçbir fark yoktur. Uygurlar'dan itibaren "iğ", "ik", "yıg", "yık" olarak söylenen iğ sözü, Sarıkamış ve yöresinde de iğ olarak söylenmektedir. Teşi ile iğ arasındaki fark, birisinde ip eğrilirken ağırşak yukarıda, sapı aşağıda, diğerinde ise ağırşak aşağıda sapı yukarıdadır. Sarıkamış yöresinde kullanılan "ağırşak" sözü, Selçuklu döneminin başlangıcında "uğurşak" şeklinde kullanılan diğer bir alet olan çıkrık ise, Türkler tarafından "çığrı" olarak adlandırılıyor.[79]

[78]T. Parlak, s. 20.
[79]T. Parlak, s. 22.

Fotoğraf 2. 3. Sarıkamış İlçe Merkezinde İğ ve Teşi İle Yün Bükme

2.1.1. Sarıkamış Yöresindeki Düz Dokumalarda Kullanılan Araçlar

Tezgah; halı ve düz dokuma yaygıları aynı tip tezgahta dokunabilirler. Dokumacılıkta kullanılan tezgahlar iki gruba ayrılmaktadır. Yatay tezgahlar (konar göçer, yer tezgahı) veya dik tezgahlar (ıstar, ip ağacı, mazman) dik tezgahlarda germe tipi tezgahlar ve sarma tipi tezgahlar olarak adlandırılır.[80]

Sarma tezgahın parçaları ve görevleri;

Yan ayaklar: Levent gücü ağacının birbirine takılmasından halı-kilim tezgahının ağaç kısmını meydana getirir. Yan tahtası leventleri tutar ve leventlerin dönmesini sağlar.

Levent (merdane): Alt ve üst olmak üzere iki tanedir. Çubuk demirlerlerine takılan çözgünün alt ve üstlerini tutar. Çözgünün gerilmesini ve sarılmasını sağlar.

Gücü Ağacı: Halı veya kilimin kaliteye göre çözgü ayarını muhafaza eder. Çapraza gelen tellerinin bağlı olmasını sağlar.

Gücü kalıbı: Gücüye sarılan çapraz tellerini idare edecek iplerin bir seviyede olmasını sağlar.

Varangelen: Çaprazı açıp kapamaya yarar.

Kilim Dokumacılığında Kullanılan Aletler

Kirkit; dokumadaki desen iplerin (atkı) yerleşmesini sağlar.

Bıçak; dokuma esnasında oluşan düğümlerin ve fazla uçların kesilmesini sağlar.

Vereb; çeşitli desen iplerinin üzerine sarılması ile dokuma yapılır. Aynı zamanda çözgülerin arasından geçirilen desen ipinin gerginliğinin ayarlanmasını sağlar.[81]

---

[80]T. Parlak, s. 35-36; A.Kafalılar, *Halıcılık ve Teknolojisi,* Ankara 1982, s.35; A. Ergüder, s.63.
[81]T. Parlak, s. 36-37; A.Kafalılar, s.31; A. Ergüder, s.63-64.

2.1.2. Sarma Tezgah İçin Çözgü Hazırlama: Yere sabitleştirilmiş 5 m uzunluğundaki kalas veya demir borulara çözgü sarılır. Çözgü esnasında gerginliğinin eşit olmasına dikkat edilir. Bu işlem yapılırken aynı zamanda her bir tarafta birer kişi çözgülerin karışmamasını önlemek için kenarlara zincir atılır.[82]

Fotoğraf 2. 4. Sarma Tezgah İçin Çözgü Hazırlama

Çözgü çubuk demirlere geçirilmeden önce demirlerin üzerine her 10 cm. de bir işaret konur. Dokunacak düz dokumanın kalitesine göre 10 cm. gelen çözgü sayısı sayılarak gerekli dağılım sağlanır. Karşılıklı iki veya dört kişi tarafından gerdirilen çözgü tellerine, bir kişide pürüzsüz bir sopa ile vurarak tellerin düzelmesini sağlar. Çözgünün bulunduğu demir çubuklardan biri üst leventtin yuvasına yerleştirilir. Çözgü yukarıya sarılarak ucu da alt leventteki yuvaya yerleştirilir.

[82] A. Kafalılar, s.35.

Fotoğraf 2. 5. Gücü Yapımı

Gücü kalıbını sıkıncaya kadar boşluğu alınan ipliğin yumağı ayrıca gücü ağacı boyunca uzatılan bu ipliğin de altından ve sağ elin tuttuğu iplik halkası arasından geçirilip bağlandıktan sonra yumak arka sıra ikinci ipliğin arkasından geçirilir ve bu işlem tekrarlanarak arka sıradaki bütün ipler örülür ve gücü örme işlemi bitirilir. Gücü örüldükten sonra ön ve arka telleri ayırmak için araya varangelen yerleştirilir. [83]

Çözgünün dolaşığını açmak için çözgü ipleri yukarıdan aşağıya doğru yavaş bir şekilde sarılır. Çözgünün gerginliğini düzenlemek için aşağıdaki leventte sarılan çözgü ipleri tezgahta iyice gerdirilerek sıkılır. Kirkitin ağzı ters tutularak çözgünün tarama işlemi yapılır. Tarama işlemi yapılan çözgü yukarı leventte sarılır. Bütün çözgü yukarı leventte sarılıncaya kadar bu işlem tekrarlanır. Tarama işlemi bittikten sonra dokumaya başlamak için ağız zinciri (çiti) atılır. Böylece çözgü dokumaya hazır hale getirilir. Kilim dokumada atkı ipi olmadığı için farklı renkteki desen ipleri ile dokuma yapılır ve kirkit ile desen ipi sıkıştırılır.

[83] A. Kafalılar, s.37.

Fotoğraf 2. 6. Sarıkamış' da Kilim Dokuma Atölyesi

Fotoğraf 2. 7. Sarıkamış' da Kilim Dokuma Atölyesi

2.2. SARIKAMIŞ YÖRESİNDE BOYA BİTKİLERİNİN ELDE EDİLMESİ

2.2.1. Boya Bitkilerinin Toplanması

Bazı bitkilerin tamamı boyamada kullanılırken, bazı bitkilerin de, çiçeği, yaprağı, tohumu, kökü yada kabuğu kullanılır. İstenilen kalitede renk elde etmek için bitkilerin zamanında toplanması çok önemlidir. Özellikle toplanacak kısmın en olgunlaştığı dönemi seçmek gereklidir. Çiçekler açtığı zaman yapraklar tam büyüklüğüne eriştiğinde, tohumlar ise olgunlaştığında toplanmalıdır. Diğer bir etmen ise bitkilerin yetiştiği yöredir. Bir bitkinin yetişmesi için iklim koşulları en uygun olan yerlerde toplanmalıdır. Bitkinin yetiştiği toprağın gücü, kullanılan gübre ve o yılın yağış miktarı boya madde miktarını ve elde edilen rengin niteliğini etkiler.

2.2.2. Boya Bitkilerinin Saklanması

Boyamada kullanılacak bitkiler kurutularak, bez yada kağıt torbalarda, küflenmemesi için uygun ortamlarda saklanmalıdır. Küflenme çoğu zaman boyar maddelerin bozulmasına neden olur. Kaliteli bir boyama elde etmek için boya bitkileri küflenmeye neden olacak etkenlerden uzak tutulmalıdır.

2.2.3. Boya Bitkilerinin Kurutulması

Toplanan boya bitkileri taze yada kurutulmuş halde kullanılabilir. Toplanmış boya bitkileri açık havada yada gölgeli ortamda kurutulmalıdır. Kurutmak için en iyi yöntem bitkilerin gölgeli açık havada kurutmaktır.[84]

2.2.4. Yün Boyamada Kullanılan Araçlar

Gerektiği kadar ip boyamak için paslı olmayan bakır yada çelik kazan gerekir. Yünler büyük kazanın içinde tahta çubuk ile karıştırılmalıdır. Ağırlıkları tartmak için bir teraziye ihtiyaç vardır. Termometre, ısı derecesini ölçmek için kullanılır. Bunların yanında plastik eldiven, cam baget (karıştırıcı), cam bürüt ve kuru bitkileri parçalamak için havan veya değirmen gibi araçlar kullanılır.[85]

---

[84]T. Parlak, *Çoruh Vadisinde Bitkisel Boya Potansiyeli,* Ankara 2007, s.60; Bitkilerden Elde Edilen Boyalarla Yün Liflerinin Boyanması, *Sanayi ve Ticaret Bakanlığı,* Ankara 1991. s. 121.
[85]T. Parlak, *Çoruh Vadisinde Bitkisel Boya Potansiyeli,* Ankara 2007, s.45; A. Ergüder, s.67.

Fotoğraf 2. 8. Sarıkamış Yöresinde Yün Boyama

2.2.5.Mordanlar

Mordanlama, beli bir miktarda mordan maddesi ile yünün bir arada su ile kaynatılma işlemine denir. Mordanlama, yünlerin boyamasında hem rengin haslığını sağlamak hem de boyar maddeden değişik renk tonları elde etmek için kullanılır. Mordanlamada kullanılan başlıca mordan maddeleri, şap, saçıkıbrıs krom ve göztaşı kullanılır.[86]

2.2.5.1. Mordan Maddeleri

Şap; Anadolu'da geleneksel yün boyamacılığında en yaygın olarak kullanılan mordan maddesi şaptır. Hemen her yerde kolayca bulunabilir. İçerisinde yabancı madde bulunmayan şap,sodaya benzeyen renksiz kristaller halinde satılır. Mordanlamada yünün kilosu miktarının %15-25'i oranında kullanılır.Fazla kullanılması yün liflerin sertleşmesine ve liflerin üzerinde yapışkan kalıntılar oluşmasına neden olabilir.[87]

---

[86]T. Parlak, *Çoruh Vadisinde Bitkisel Boya Potansiyeli,* Ankara 2007, s.49-50; A.Ergüder, s.67.
[87]T. Parlak, *Çoruh Vadisinde Bitkisel Boya Potansiyeli,* Ankara 2007, s. 53; A. Ergüder, s.67; T. Parlak, *Geleneksel Kazak Halı Sanatı ve Tika Aral El Halıcılığını Geliştirme Projesi,* Ankara 2002, s.102.

Saçıkıbrıs; Boya yapanlar tarafından taş boya, kara boya diye bilinen saçıkıbrısın kimyasal adı demirikisülfat tır. Bütün boyar maddelerden en koyu renklerin elde edilmesinde kullanılır.Sağlıklı ışık haslığı çok yüksektir.Kullanılan yün miktarının %3'ü kadardır.Hemen hemen bütün boyar maddelerde siyaha yakın renk elde edilir.[88]

Göz taşı; Kimyasal adı bakır iki sülfat olan göztaşı tarımda bitkilerin ilaçlanmasında kullanıldığı için her yerde kolayca bulunan bir maddedir.Birçok boyar madde ile kahverengi,yeşil bazıları ile de ilginç olmayan koyu renkler verir.Kullanılması gereken yün miktarının %3'ü kadardır.Bakır tozları ışığa karşı haslık sağlar.[89]

2.3. SARIKAMIŞ YÖRESİNDE KULLANILAN MOTİF VE DESENLER

Halı ve kilimlerin kompozisyonunu oluşturan unsurlara motif denir. Dokumalarda kullanılan motifler bulundukları yörenin kültürünü yansıtır. Yapılan dokumalar bazen önceden dokunmuş dokumalara bakılarak bazen de dokuyucular kendi duygularını yansıtarak kilim dokumuşlardır. Son zamanlarda ise kağıtlara çizilen desenlere bakılarak dokumalar yapılmaktadır.Sarıkamış hayvansal motifler,sembolik motifler ve geometrik motiflerdir.

2.3.1. Bitkisel motifler

Dokumalarda kullanılan gül, karanfil, hatai, ağaç dalları, tomurcuk, dal üzerinde çiçekler, lale, hayat ağacı gibi motiflerdir. Bu bitkisel motifler Osmanlı Saray kilimlerini de süslemiştir. Bu motiflerin yoğun olduğu bölgeler Bardız, Kars, Sarıkamış ve çevresidir. Motifleri düzgün ve detaylı dokunması için kenetleme tekniği ile iliklerin yok edilmesi ile dokunmuştur.

---

[88]T.Parlak, *Çoruh Vadisinde Bitkisel Boya Potansiyeli,* Ankara 2007, s. 53; T. Parlak, *Geleneksel Kazak Halı Sanatı ve Tika Aral El Halıcılığını Geliştirme Projesi,* Ankara 2002, s.103.
[104]T.Parlak, *Çoruh Vadisinde Bitkisel Boya Potansiyeli,* Ankara 2007, s. 53, T. Parlak, *Geleneksel Kazak Halı Sanatı ve Tika Aral El Halıcılığını Geliştirme Projesi,* Ankara 2002, s.103.

Fotoğraf 2. 9. Bitkisel Desenli Kilim

2.3.2. Hayvansal Figürler

Aslan, kaplan, geyik, kuş, güvercin gibi motiflerdir. Yöre dokumalarında aslan figürü sıkça kullanılmaktadır.

Fotoğraf 2. 10. Sarıkamış Yöresinde Dokunan Aslanlı Kilim

Fotoğraf 2. 11. Sarıkamış Yöresinde Dokunan Kuşlu Kilim

2.3.3. Sembolik Motifler

Herhangi bir tabiat olayını belirtmek, ifade etmek isteyen şekillerdir. Bu motifler; madalyon, çengel, vazo gibi motiflerdir. Bu motifler daha çok ya bir tabiat olayını anlatır, yada kullanılan eşyaların resmedilen şekilleridir.[90]

2.3.4. Geometrik Motifler

Özellikle Anadolu Selçukluları geometrik düzenlemelerle çok çeşitli desenler elde etmişlerdir.[91] Geometrik motiflerden üçgen,

Fotoğraf 2. 12. Geometrik Kilim

[90]T. Parlak, s.37.
[91]A. Ergüder, s.73.

kare, yıldız, gibi her türlü çizgi çeşitleri görülür. Yörede dokunan kilimlerde geometrik motiflere sıkça rastlanmaktadır.

2.4. MOTİFLERİN TESPİTİ VE İNCELENMESİ

Hayat ağacı: Ölümsüzlüğü simgeleyen motiflerden oluşan hayat ağacı, sonsuz yaşamı ve cenneti simgeler.Tek tanrılı dinlerin insanın yaradılışını konu alan bölümlerindeki ortak nokta,hayat ağacıdır.Hayat ağacı motifi Anadolu'da mezar taşlarında oldukça yaygın bir şekilde kullanılır.[92]

Fotoğraf 2. 13. Yörede bulunan Hayat Ağacı

Yıldız: Anadolu dokumalarında yıldız genellikle mutluluk, aydınlık, ışık ve kahramanlığı simgeler.[93]Genel adı, Mührü Süleyman olan yıldız motifi, Süleyman Peygamberin yaşadığı yıllardan çok önceleri, Anadolu'da Frigya döneminden beri

[92] M. Erbek, *Anadolu Motifleri,* Ankara 2002, s.36; Ü.Bilgin," XIX y.y. Seccadeleri", *Sanat Dünyamız,* Sayı: 18, Eylül, s.18-22.
[93]R. Karahan, *Konya Müzelerinde Bulunan Kilimler, (* Doktora Tezi, Selçuk Üni. Sosyal Bilimler Ens. *)* Konya 1992, s.406-409.

kullanılır. Genellikle sekiz veya daha çok köşeli yıldızlar yaygındır.[94] Bu motif Anadolu'nun birçok yöresinde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

Ejderha Motifi: Ejder genelde aslanpençeli, kanatlı ve kuyruğu yılanı anımsatan mitolojik bir hayvandır. Ejderha motifi,bolluk,su,bereket yeniden doğuşu simgeler.Ejder motifi dokumaların koruyucu tılsımıdır. Hayatağacını, güneşi, tarlayı korur.Hava ve suyun hakimidir.Büyük bir yılan olduğuna inanılan ejder, hazinelerin ve gizli şeylerin bekçisidir.Ejder uzun bir süre ay tutulmasının nedeni olarak da benimsenmiştir.[95]

Çengel Motifi: Nazar ile ilgili olan çengel motifi, nazarı uzaklaştıran bir başka Anadolu motifidir. Bazı yörelerde çakmak motifi eğri olan balık, küçük kare balık olarak da adlandırılır.[96]

El, Parmak ve Tarak Motifleri: Bir elin parmakların toplam sayısı beş, kötü gözü önlemede kullanılır. Anadolu' da doğumu simgeleyen ana ile bereket arasında bir ilişki kurulmuştur. El motifi büyü ve nazara karşı da kullanılmıştır.

Tarak motifi ise daha çok doğum ve evlilikle ilgilidir. Bununla evlilik isteği anlatılır. Ayrıca doğum ve evliliğin kötü gözden korunması için de tarak motifi kullanılır.[97]

Aslan Motifi: Türk mitolojisinde aslan figürü güç, yiğitliği simgeler.Türkler arasında hayvan masallarında hayvanların kağanı olarak adlandırılan aslan, ormanın adaletini sağlar.Türklerde aslan çeşitli dönemlerde gücü ve kudreti simgelemiştir.Bu yüzden sarayları,tahtı,kenti,kaleyi ve kapıyı kötülüklerden düşmandan koruyan bir güç olarak kullanılmıştır.Özellikle Selçuklu ve İlhanlı el sanatlarında tahtı koruyan aslan figürü yaygındır.[98]

Kars yöresi dokumalarında da aslan figürü ile sıkça karşılaşırız. Özellikle Sarıkamış ve Bardız Yöresinde evlenecek genç kızların çeyizlerine aslan motifli kilimler hediye edilmektedir.

---

[94]G. Erbek, *Anadolu Motifleri Sergisi, İzmir Alman Kültür Merkezi*, 1986, s.18; A. Ergüder, s.102; M. Erbek, s.18.
[95] G. Erbek, s.31; S.Aytaç, Yağcıbedir ve Yörük Halıları, *Sanatsal Mozaik*,1995,s.52-58.
[96]M. Erbek, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, Ankara 2002, s.138.
[97]A. Aldoğan," Türk Kilim Sanatı", *Sanat Dünyamız*, Yıl 10, Sayı: 29, 1984; G. Erbek, s.22.
[98]A. Ergüder, Kars Yöresi Düz dokumaları(Doktora Tezi),Erzurum 2009, s.130.

Kuş Motifi: Bu motifi, Türkler tarafından maddi ve manevi olarak çok önemlidir. Anadolu'da bu motif ölüm, güzellik, uğur, uğursuzluk, kuvvet, kudret, mutluluk, sevinç, özlem, sevgi örneğidir. Kuş ölen kişinin ruhudur. Kuş kutsaldır. Anadolu'da kurulmuş birçok devletin sembolüdür. Düz dokumalarda kuşlar, genellikle geometrik bir çerçeve içinde simetrik bir eksen etrafında düzenlenmiş olarak görülür.[99]

Sarıkamış yöresindeki kilimlerde kuş motiflerine sıkça rastlanmaktadır. Dokuma tekniği geometrik yapılmasını zorunlu hale getirmektedir.

Kurt Ağzı: Anadolu yöresindeki kirkitli dokumalarda sıkça kullanılmaktadır. Hayvancılıkla geçinen insanların en büyük sorunlarından biri kurtlardır. Bu insanların kurtağzı ve kurt izi motiflerini dokumaya aktarmalarının sebebi de bu tehlikedir.Eski Türk dillerinde ve Anadolu'da güç,kuvvet,bereket ve iyiliği temsil eder.[100]

Aşk ve Birleşim Motifi: Üreme ve bereketi, yaşamın sürekliliğini sembolize eden bu motif, her şeyin karşılığı olduğunu simgeler.[101]Sevgi, bağlılık ve birleşimi ifade etmektedir. Motif genellikle birbirine zıt iki renk ile anlatılır. Her renk üzerine diğerinden ufak bir nokta taşınarak, Anadolu inancına göre doğada hatasız ve saf hiçbir şeyin bulunamayacağı sembolleridir. Anadolu'da çift sayılar, 2 sayısı üreme ve bereketi simgeler.[102]

Koç Motifi: Bereket, kahramanlık, güç ve erkeklik sembolü olan koçboynuzu motifi, Anadolu'da; boynuzlu yanış, boynuzlu, koçlu yanış, gözlü koçbaşı, …vb. isimler de alır.[103]Koçboynuzu motifi koçun önden, yandan ve tepeden görünüşü spiral, hilal gibi şekillerle stilize edilerek dokumalarda kullanılmıştır. Koç başı ve boynuz olarak bilinen bu motif, Oğuz, Avar, Kırgızlar, Kazaklar, Çavuşlar, Bulgarlar, Türkmenler gibi Türk toplulukları keçe yaygılar, halı ve kilim gibi dokumalarda kullanılmıştır.[104]

---

[99] A. Ergüder, Erzurum 2009, s.136; A.Sürür, "Türk Tekstil Sanatında Kuş Motifi", *VI. Milletler Arası Türk Halk Kültürü Kongresi, Cilt:5,* Ankara 1992,s.203-210.
[100]G. Erbek, s.34; A.Ergüder, s.111;A. Ergüder, Erzurum 2009,s.136.
[101]M. Erbek, s.84, A.Ergüder, s.101.
[102]G. Erbek, s17; Y.Durul," Anadolu Kilimlerinin Teşhisi ve İmler", *I. Milletlerarası Türk Folklor Sem. Bil.* 8-14 Ekim, Ankara 1974, s.278.
[103]G. Erbek, s.8.
[104]M. Erbek, s.31-32; A.Ergüder, s.95.

Küpe: Küpe Anadolu'nun değişmeyen düğün hediyelerindendir. Dokumada küpe motifini işleyen kız, ailesine evlenme isteğini iletir.[105]

Yılan Motifi: Yılan, insanların eskiden beri ilgilendikleri hayvan olup, mutluluk ve bereket sembolüdür. Türklerde yılan motifi, çok eskilere dayanır. Ön-Türklerde de yılan, kutsal bir yaratıktır. İyiliğin ve hayatın temini için yeryüzüne gönderildiğinden, hayatı devam ettirecek olan kişi-aile-ocak koruyucusudur. Ocağın sönmemesine, aileye bir fenalık gelmesini engeller.[106]

Pıtrak: Pıtrak tarlalarda bulunan, insanlara ve hayvanların tüylerine yapışan bir bitkidir. Pıtrağın üzerindeki dikenlerin kötü gözü uzaklaştırdığına inanan Anadolu insanı, onu nazarlık motifi olarak kullanmıştır.Pıtrak motifi bereketin ve bolluğun simgesi olarak kullanılır. Daha çok un çuvallarında kullanılır.[107]

Bereket Motifi: Genellikle kadın-erkek ilişkisini ve üremeyi simgelemektedir. Bereket motifi olarak buğday, arpa, başak, nar, haşhaş, karpuz, kavun, incir vb. çok taneli, çok çekirdekli meyve ve tahıllarda kullanılır.[108]

Elibelinde Motifi: Elibelinde motifi, dişiliğin simgesidir. Sadece analık ve doğurganlığı değil, aynı zamanda uğur, bereket, kısmet, mutluluk ve neşeyi de sembolize eder.[109] Elibelinde motifi Anadolu halı ve düz dokuma yaygılarında bol miktarda değişik formlarda görülmektedir.[110]

Saç Bağı: Anadolu'daki kadınlar, saçlarını biçimlendirerek, birçok olayı arzularını veya durumlarını simgesel olarak gösterirler. Örneğin, yeni evli genç kızlar saçlarını örerler. Bu örgüye "belik" denir. Belliklerin uçlarına renkli iplikler takılır. Dokumada saçbağı motifi evlenme isteğini yansıtır. Dokumaya kendi saçından biraz ekleyen kadın, ölümsüzlük isteğini dile getirir.[111]

Su Yolu Motifi: Su, insanlar için önemli maddelerden biridir. Bu nedenle su motifi her zaman kullanılmıştır. Kurak bölgelerdeki türbelerin bir çoğunun kubbesinde

[105]G. Erbek, s.14.
[106]A. Ergüder, Erzurum 2009, s.130.
[107]G. Erbek, s.21.
[108]G. Erbek, s.10.
[109]M. Erbek, s.12.
[110]A.Ergüder, Erzurum 2009, s.141-142; M. Ateş, *Mitolojiler, Semboller ve Halılar*, İstanbul 1996, s.153.
[111]G. Erbek, s.12; A. Ergüder, s.99.

su yolu motifi görülür.[112] Bu motif, taş üzerine yapılırken köşeli olup, dokumalarda yuvarlak veya üçgen şeklini alır.[113]

Göz Motifi: Kötü gözle bakışın çıkış noktası insan gözüdür. Gözün verdiği zararın önlenmesinin en etkin çaresinin yine gözün kendisi olduğu kabul edilmektedir. Günlük yaşamda kullanılan göz motifi sık sık işlenmiştir. Dokumalardaki göz motifleri yörelere özgü değişiklikler gösterirler. En sık rastlanan göz motifi, dörde bölünmüş dörtgen şeklindedir. Üçgen, gözün stilize edilmiş görünümüdür. Ayrıca kare, eşkenar dörtgen ve dikdörtgen şeklinde göz motiflerine de rastlamaktayız.[114]

Akrep Motifi: Kahramanlık, yiğitlik sembolü olarak dokumalarda görülür.[115] İnsanlar akrebin zehrinden korktukları için değişik maddelerden yapılmış, akrep şeklinde takıları veya akrep kuyruğunu üzerlerinde taşırlar. Dokuma üzerinde işlenen bu motif, korunma amacına yöneliktir.[116]

[112]G. Erbek, s.20.
[113]A. Ergüder, Erzurum 2009, s.159.
[114]G. Erbek, s.25.
[115]A. Ergüder, Erzurum 2009, s.133.
[116]G. Erbek, s.33.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SARIKAMIŞ VE ÇEVRESİNDE TESPİT EDİLEN DÜZ DOKUMALARIN KATALOĞU VE ANALİZİ

3.1. SARIKAMIŞ VE ÇEVRESİNDE TESPİT EDİLEN DÜZ DOKUMALARIN KATALOĞU VE ANALİZİ

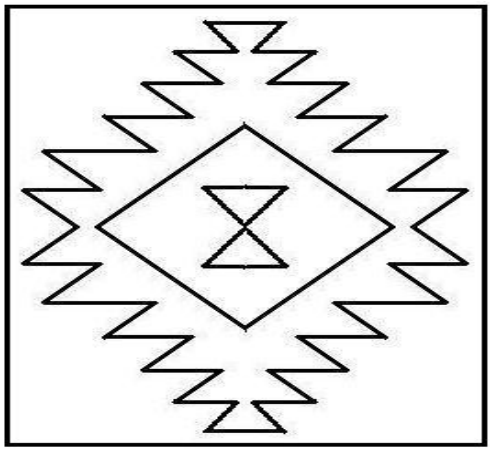
KATALOG NO	**: 1**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Selim / Beyköy
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 21.03.2010
Bulunduğu Yer	: Sarıkamış/Köroğlu / Kudret Koçak Evi
Dokunduğu Tarih	: 1910
Ebatları (En / Boy)	: 155x210 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Seccade
Dokuma Tekniği	: İlikli- Kilim
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	:Kırmızı, bej, sarı, siyah, mavi, beyaz

Dokumanın Analizi

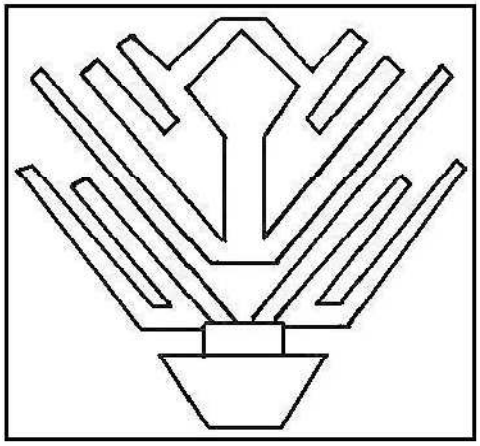
Dikdörtgen formlu örnek, Sarıkamış-Köroğlu yöresinde tespit edilmiştir. Tek mihraplı olup geometrik motifler görülür. Bardız yöresi ile benzerlik göstermektedir. Orta zemin kırmızı olup, bej renk üzerinde hayatağacı yer alır (Fotoğraf 3. 1. Kilim, Seccade). Hayatağacının çevresinde tarak, küpe, bereket, çengel, bukağı ve elibelinde motifleri dikkat çeker. Mihrabın dış zemini kırmızı renklidir. Bereket ve küpe motifleri görülür. Siyah zeminli iç bordürde sarı, kırmızı, mavi ve beyaz renkler de koç motifi sıralanmıştır. Orta iki bordürün zemini sarı olup, yıldız ve çakmak motifleri yer almaktadır. Siyah zeminli dış bordür koç boynuzu motifi ile bezenmiştir (Motif çizim no: 1, 2, 3,4).Seccadenin atkı ve çözgüsü yün olup, ilikli kilim tekniğinde kullanılmıştır. Kök ve suni boya kullanılmıştır

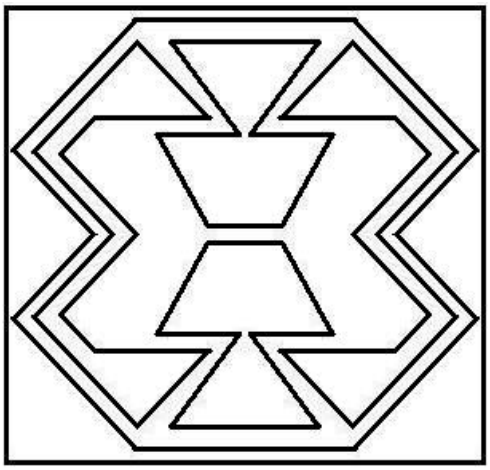
Fotoğraf 3. 1. Kilim (Seccade)

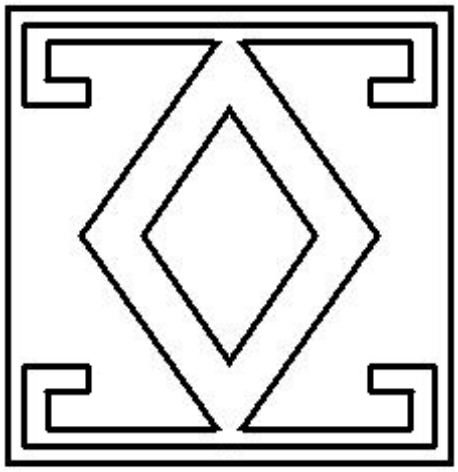
Motif Çizim No 3. 1. Yıldız

Motif Çizim No 3. 2. Hayat ağacı

Motif Çizim No 3. 3. Bereket

Motif Çizim No 3. 4. Koçboynuzu

KATALOG NO	**:2**
Dokunduğu Yer (Yöre)	:Kalebaş
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 04.04.2010
Bulunduğu Yer	: Kalebaş Köyü Camii
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 110x335 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Seccade
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	:İlikli-İliksiz
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, bordo, sarı, krem,

Dokumanın Analizi

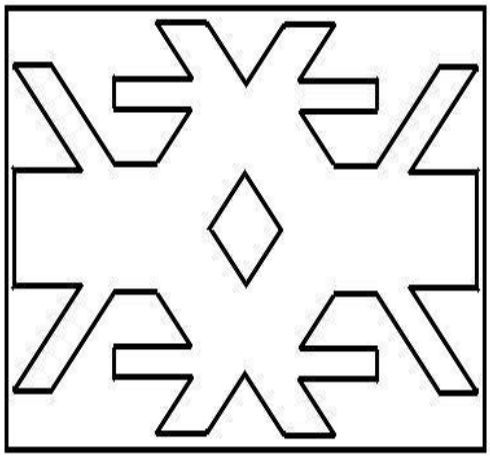
Mihrap formların oluşturduğu örnek, Sarıkamış / Kalebaş yöresinde tespit edilmiş saf seccadedir. Geometrik motiflerin hakim olduğu dokumada siyah, bordo, sarı ve krem renkler görülür (Fotoğraf 3. 2. Kilim, Seccade).

Altı mihraplı olan seccade ilikli kilim tekniği ile dokunmuştur. Çözgü ipi ve desen ipi yünden yapılmış olup, 3 üste 3 alta olmak üzere altı mihraba sahiptir. Mihrapların ortasında hayatağacı, elibelinde, kandil, küpe ve pıtrak motifleri yer almaktadır (Motif çizim no: 5, 6, 7). Mihrabın üst boşluklarında çiçek, pıtrak ve çakmak motifleri yer almaktadır.

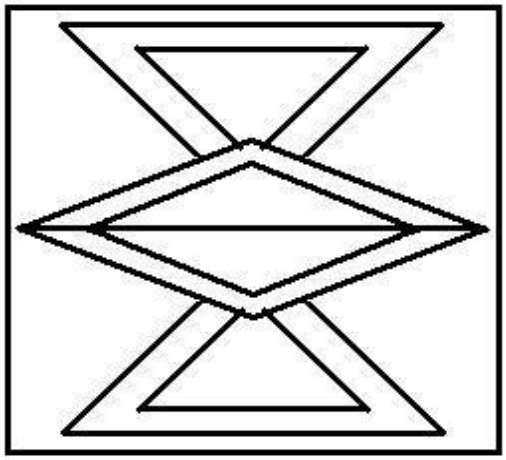
Mihrapları ortadan ikiye bölen iki dış bordürde çakmak motifi, orta bordürde bukağı motifi yer alır. Dikey iki bordürden oluşan seccadenin dış bordürü siyah zeminli olup, küpe motifi yer alır. İç bordür de krem zemin üzerinde çengel motifleri bulunmaktadır. Doğal boya kullanılmıştır.

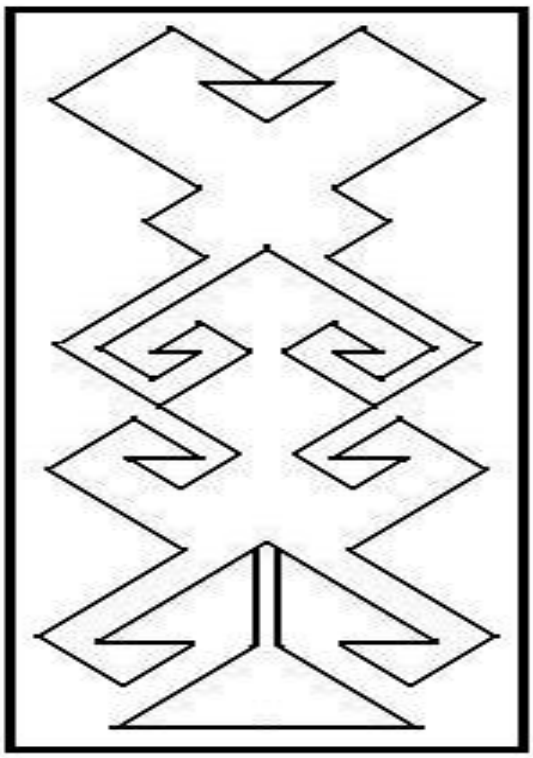
Fotoğraf 3. 2. Kilim (Seccade)

Motif Çizim No 3. 5. Pıtrak

Motif Çizim No 3. 6. Küpe

Motif Çizim No 3. 7. Elibelinde

KATALOG NO	**:3**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Isısu
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 20.03.2010
Bulunduğu Yer	: Isısu / Ayşe Kaya Evi
Dokunduğu Tarih	: 1975
Ebatları (En / Boy)	: 80x115
Dokumanın Yöresel Adı	: Saf Seccade
Üretim Tipi	: Seccade
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	:Pamuk
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kırmızı, beyaz, sarı, mavi, lacivert

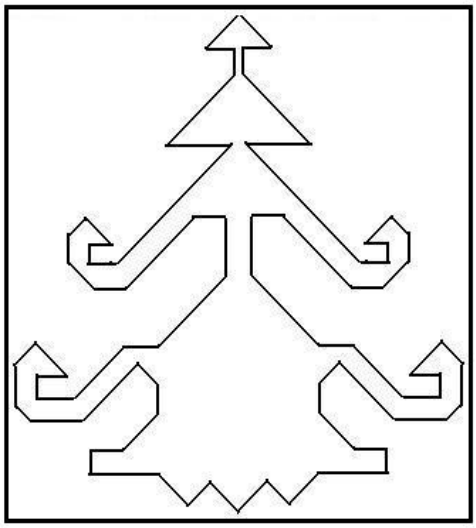
Dokumanın Analizi

Bitkisel motiflerin yer aldığı dokuma, Sarıkamış / Isısu yöresine aittir. Bitkisel motifler kullanılmıştır. Mihrabın iç kısmı kırmızı olup ortasında kandil yer almaktadır (Motif çizim no: 8). Mihrabın alt kısmında beyaz, sarı, mavi ve lacivert renklerden çiçekler yer alır.

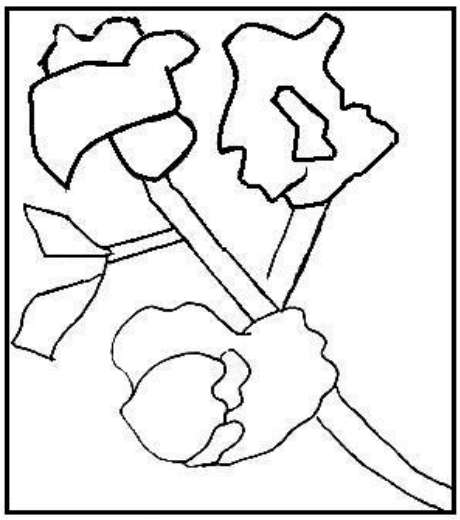
Mihrap dışındaki üst boşlukta yeşil zemin üzerine kırmızı, mavi ve beyaz renklerden çiçek ve yapraklı dallar görülmektedir (Motif çizim no: 9). Beyaz zeminli bordürde çiçek ve yapraklar sıralanmıştır. İlikli dokuma tekniği ile dokunmuş seccade kilimde, kök boya ve suni boya kullanılmıştır (Fotoğraf 3. 3. Kilim, Seccade).

Fotoğraf 3. 3. Kilim (Seccade)

Motif Çizim No 3. 8. Kandil

Motif Çizim No 3. 9. Çiçek

KATALOG NO	**:4**
Dokunduğu Yer (Yör)	: Altunbulak
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 20.03.2010
Bulunduğu Yer	: Altunbulak Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 1951
Ebatları (En / Boy)	: 200x400 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Seccade
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kırmızı, siyah, bej, mavi, sarı, beyaz

Dokumanın Analizi

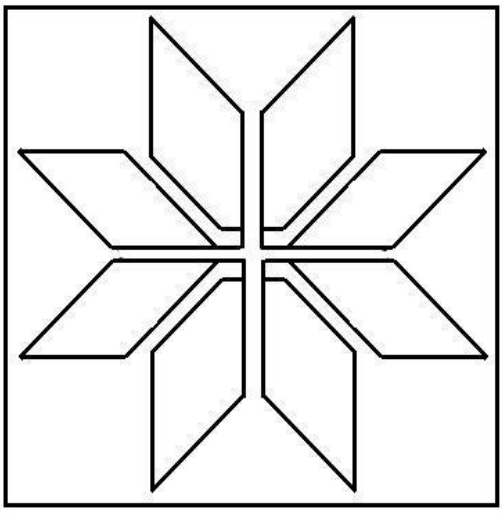
200 x 400 cm. ölçülerindeki örnek, Sarıkamış / Altunbulak yöresinde bulunmuştur. Geometrik motifler hakimdir. 12 mihraplı saf seccade olup, ilikli kilim tekniğinde dokunmuştur. Çözgü ipi ve desen ipi yündür (Fotoğraf 3. 4. Kilim, Seccade).

Kırmızı, siyah, bej, mavi, sarı ve beyaz renkler kullanılmıştır. Yan yana 3 mihrap, üst üste 4 mihraptan oluşmaktadır. Değişik renklerde dağılım gösteren mihrapların ortasında elibelinde, küpe ve mihrabın tepesine doğru muska, çengelli baklava motifi yer almaktadır (Motif çizim no: 11, 12, 13). Mihrabın üst tarafında çiçek, çengel, yıldız, ibrik ve küpe motifleri yer almaktadır(Motif çizim no: 10).

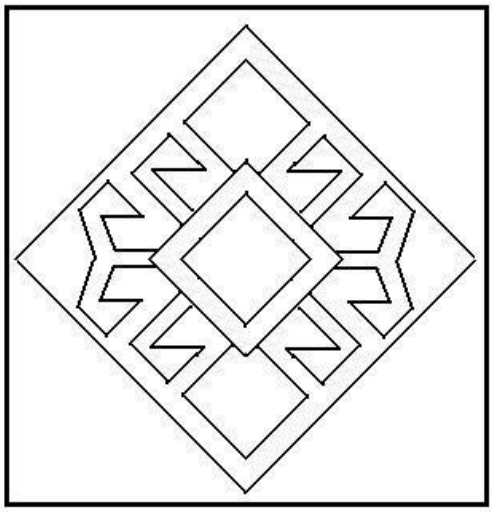
Alt ve üst geniş bordürde çiçek motifi bulunmaktadır. Bej zeminli dikey bordürler bir iç bir dış suyolu yer alır. Siyah zeminli geniş bordürde bukağı, göz ve küpe motifleri yer almaktadır. Doğal ve suni boyalar birlikte kullanılmıştır.

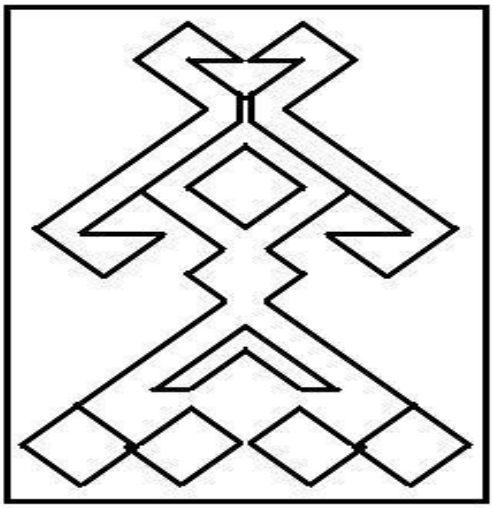
Fotoğraf 3. 4. Kilim (Seccade)

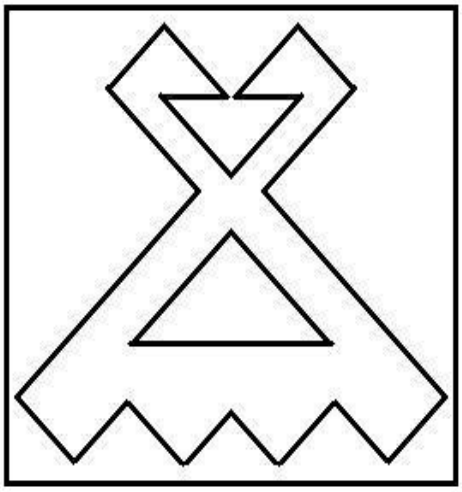
Motif Çizim No 3. 10. Yıldız

Motif Çizim No 3. 11. Çengelli baklava

Motif Çizim No 3. 12. Elibelinde

Motif Çizim No 3. 13. Küpe

KATALOG NO	**:5**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Altunbulak
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 20.03.2010
Bulunduğu Yer	: Altunbulak Köy Camii
Dokunduğu Tarih	:20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 195x290 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, kırmızı, beyaz, yeşil turuncu, bej

Dokumanın Analizi

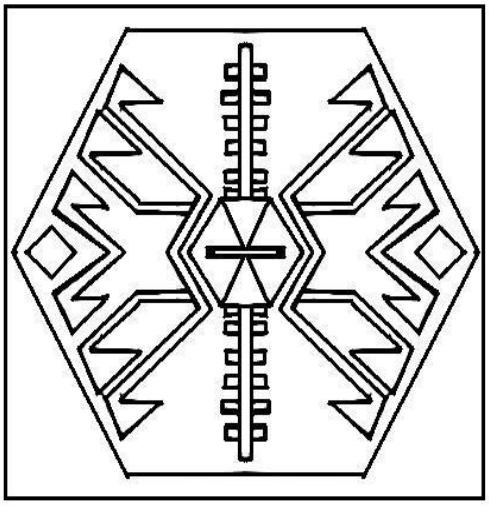
Geometrik motiflerin görüldüğü dikdörtgen formundaki örnek, Sarıkamış/Altunbulak yöresinde tespit edilmiştir. Motif ve teknik özellikleri bakımından Erzurum yöresi dokumalarıyla benzerlik göstermektedir. Kırmızı, beyaz, siyah, turuncu,bej ve yeşil renkler kullanılmıştır.

Dikey eksenli kompozisyonda, geometrik motifler kullanılmıştır. Orta zemin üç bölüm şeklinde altıgenlerin üst üste bindirilmesiyle meydana gelmiştir. Boşluklar arasında meydana gelen baklava şekilleri arasında, yıldız motifine yer verilmiştir (Motif çizim no: 15). Altıgenlerin içerisi akrep, tarak, bukağı ve çengel motifleri yer almaktadır (Motif çizim no: 14, 16, 17), (Fotoğraf 3. 5. Kilim, Yer Yaygısı).

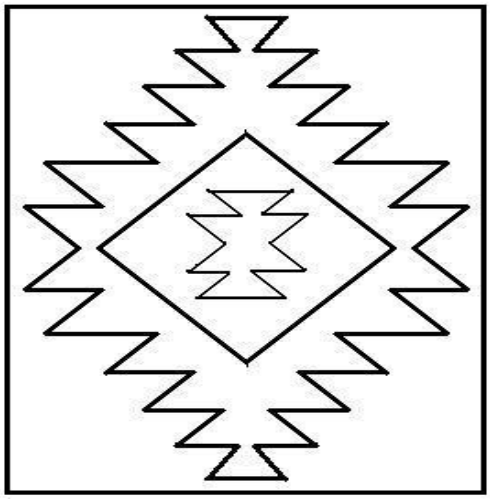
Bordür kısmı, siyah zeminli olup, bukağı, küpe ve yıldız motifleri sıralanmıştır. İlikli kilim olup atkı ve çözgüsü yündür. Doğal boya kullanılmıştır.

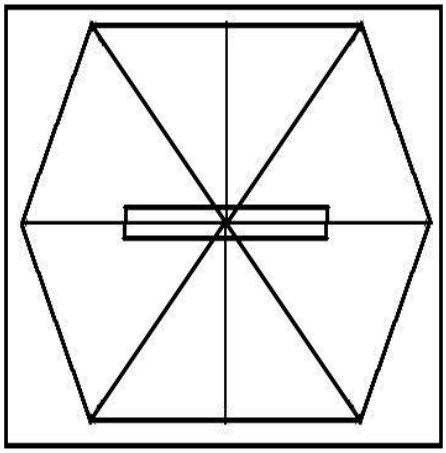
Fotoğraf 3. 5. Kilim (Yer Yaygısı)

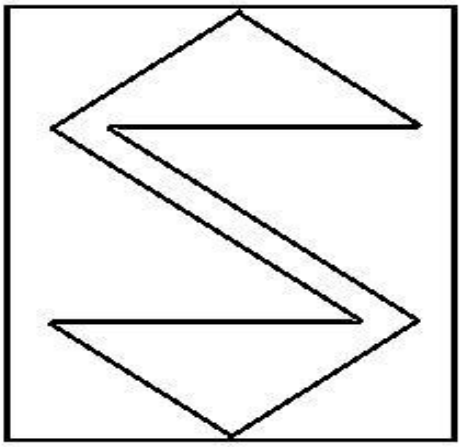
Motif Çizim No 3. 14. Akrep

Motif Çizim No 3. 15. Yıldız

Motif Çizim No 3. 16. Bukağı

Motif Çizim No 3. 17. Çakmak

KATALOG NO	**:6**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Bardız
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	:27.03.2010
Bulunduğu Yer	: Aşağı Sallıpınar / A.Nihat Yalçınkaya Evi
Dokunduğu Tarih	: 1930
Ebatları (En / Boy)	: 190x400 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Bordo, kırmızı, sarı, beyaz

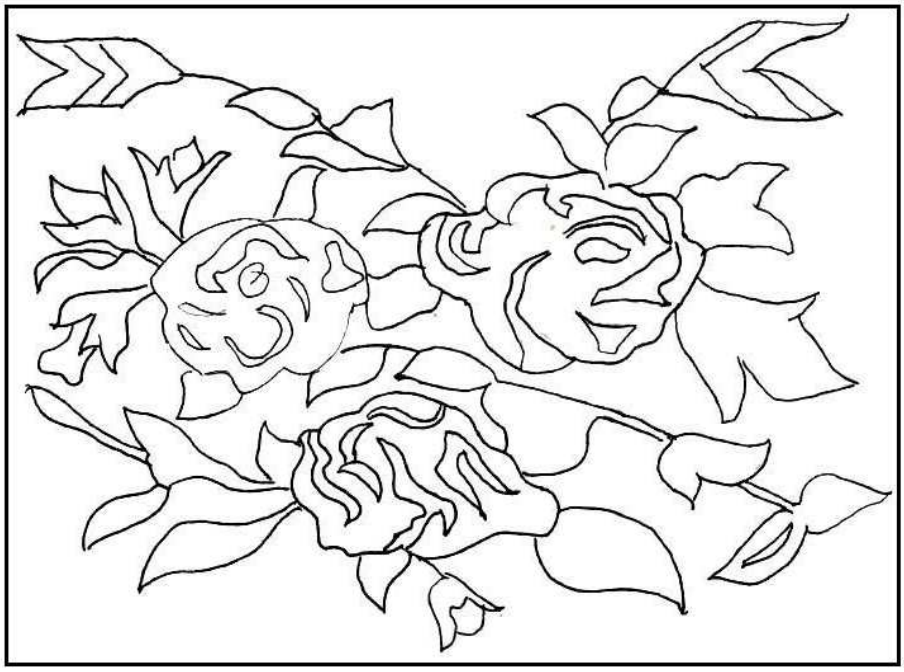
Dokumanın Analizi

Üzerinde 1930 tarihi yer alan örnek, Sarıkamış / Aşağı Sallıpınar Köyü'nde bulunmuştur. Teknik ve desen bakımında Bardız kilimlerine benzerlik göstermektedir. Atkı ve çözgüsü yündür olup, ilikli kilim tekniği ile dokunmuştur.

Orta zemin bordo renkli olup ortasında üç büyük gül yer almaktadır. Güllerde kırmızı, sarı ve yapraklarda genellikle beyaz renk kullanılmıştır (Motif çizim no: 18). Beyaz zemin olan dış geniş bordürde çiçek ve yalpaklar sıralanmıştır. Kırmızı zeminli iç dar bordürde çiçekler yer almaktadır. Doğal boya kullanılmıştır (Fotoğraf 3. 6. Kilim, Yer Yaygısı).

Fotoğraf 3. 6. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 18. Çiçek

KATALOG NO	**:7**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Akören
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 20.03.2010
Bulunduğu Yer	: Akören / Sevim Aydoğan Evi
Dokunduğu Tarih	: 1950
Ebatları (En / Boy)	: 220x385 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Duvar Kilimi
Dokuma Tekniği	: İlikli, İliksiz
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	:Pamuk
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	:Kırmızı, siyah, mavi, krem, yeşil

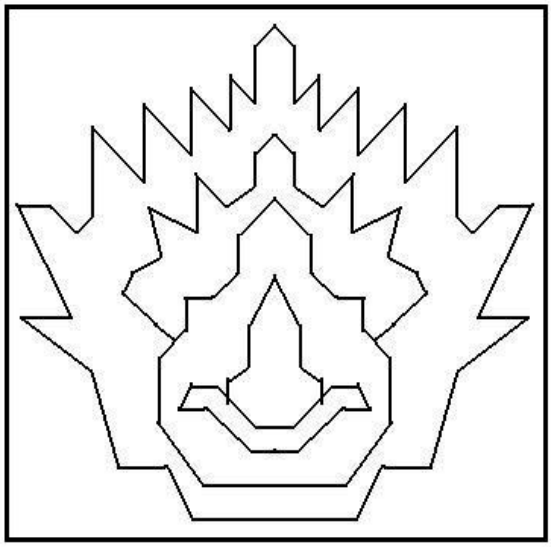
Dokumanın Analizi

Dikdörtgen formlu bu örnek, Sarıkamış/Akören yöresine ait olup, Bardız yöresi ile benzerlik gösterir. Çift tarafta basamaklı mihrap bulunmaktadır. Bitkisel motifler görülmektedir (Fotoğraf 3. 7. Kilim, Duvar Kilimi).

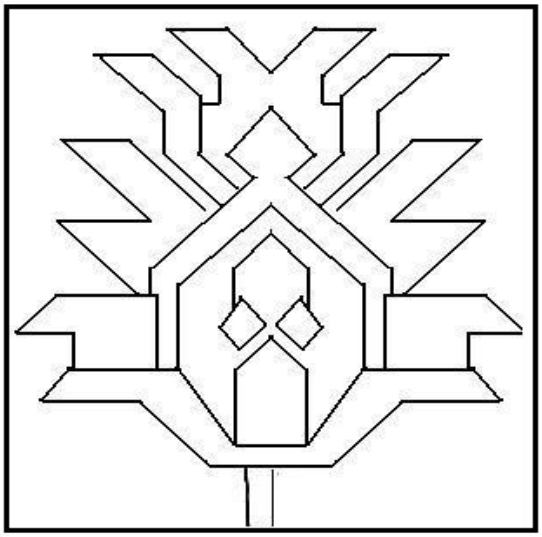
Orta zemin kırmızıdır. Birbirine bağlı bitkisel motiflerin yer aldığı kompozisyonda hatai, gonca, yaprak motifleri dikkat çeker (Motif çizim no: 19, 20, 21). Altıgen göbekte mavi zemin üzerine çiçek ve gonca motifleri bulunmaktadır. Zeminin dışında kalan krem boşluklarda yer alan güller dikey sıralanmış çiçek ve yapraklı dallarla birbirine bağlanır. Siyah zeminli dış bordürde çiçek ve yapraklar sıralanmıştır. İlikli ve iliksiz (kenetleme) kilim tekniği kullanılmıştır. Suni boya kullanılmıştır.

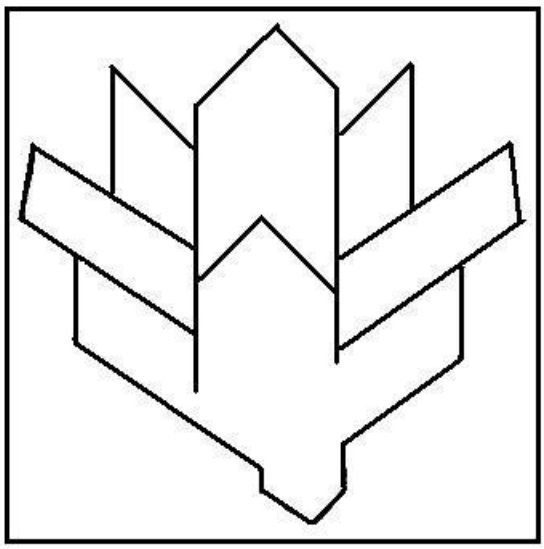
Fotoğraf 3. 7. Kilim (Duvar Kilimi)

Motif Çizim No 3. 19. Hatai

Motif Çizim No 3. 20. Çiçek

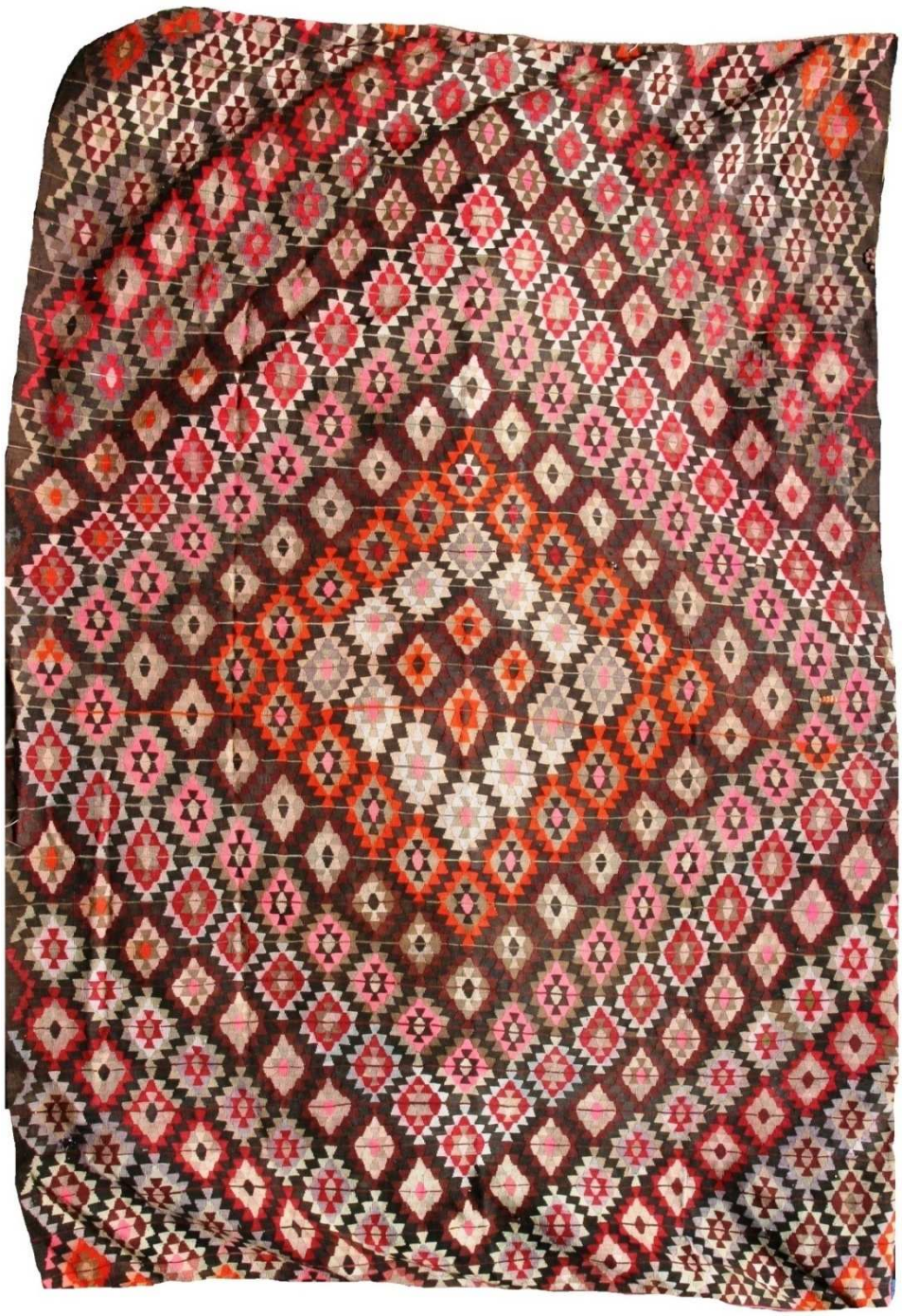
Motif Çizim No 3. 21. Gonca

KATALOG NO	**: 8**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Akören
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	:20.03.2010
Bulunduğu Yer	: Akören Köyü Camii
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 235x340
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Pamuk
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Beyaz, siyah, turuncu, bej, kırmızı, pembe

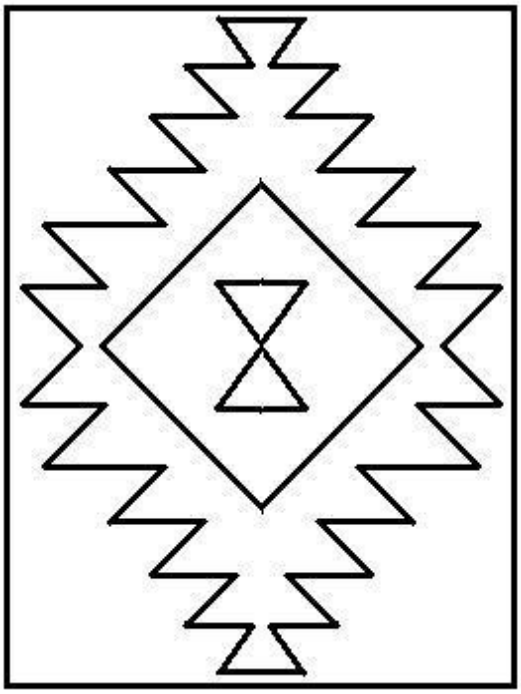
Dokumanın Analizi

Sonsuzluk prensibine göre dizilmiş örnek, Sarıkamış/Akören Köy Camii'nde bulunmuştur. Anadolu'nun birçok yöresinde bu düzenlemeye rastlamak mümkündür.

Siyah zemin üzerinde sıralanmış tek bir motif, renk düzenlemesiyle göbek şeklini almıştır. Sonsuzluk prensibine göre dizilmiş kompozisyonda iç içe baklavaların oluşturduğu bir düzenleme görülür. Tüm yüzey siyah zemin üzerine beyaz, turuncu, kırmızı, pembe ve bej renklerden yıldızlarla (Motif çizim no: 22) doldurulmuştur. Çözgüsü pamuk desen ipi yündür. Teknik olarak ilikli kilim tekniği kullanılmıştır. Doğal ve suni boya kullanılmıştır (Fotoğraf 3. 8. Kilim, Yer Yaygısı).

Fotoğraf 3. 8. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 22. Yıldız

KATALOG NO	**:9**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Armutlu
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 03.04.2010
Bulunduğu Yer	: Armutlu / Miyase Özkan Evi
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 180x360 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Duvar Kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli, İliksiz
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, kırmızı, beyaz, yeşil,sarı, bej

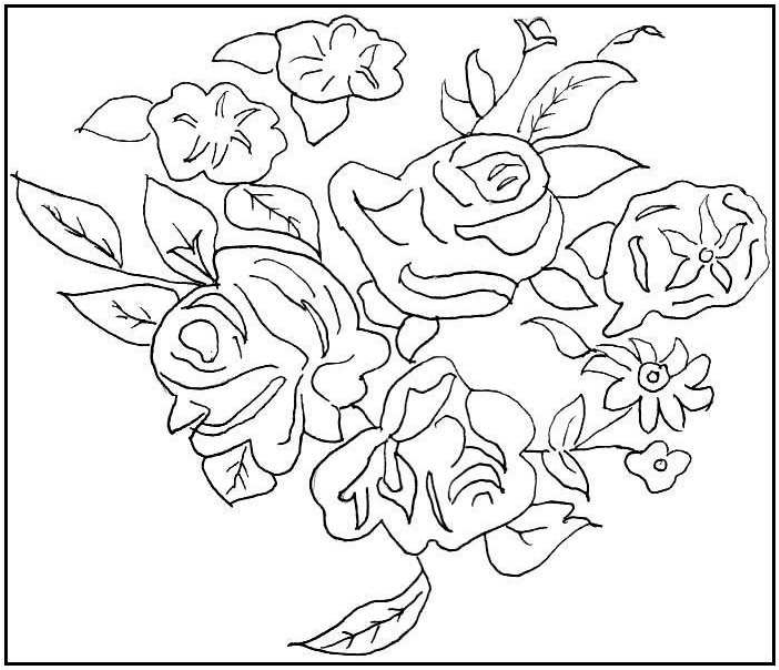
Dokumanın Analizi

Dikdörtgen formlu örnek, Sarıkamış/Armutlu yöresinde dokunmuştur. Örnek Bardız kilimlerinde olduğu gibi bitkisel motiflerle bezelidir.

Siyah zeminde sarı, kırmızı, beyaz, yeşil renklerle gül ve yapraklardan oluşmuştur (Motif çizim no:23). Zemini bej renkli bir bordür bulunmaktadır. Bordürde çiçek ve yapraklı dallar yer alır. İlikli kilim tekniği kullanılmıştır. Atkı ve desen ipi yündür. Doğal boya ve suni boya birlikte kullanılmıştır (Fotoğraf 3. 9. Kilim, Yer Yaygısı).

Fotoğraf 3. 9. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 23. Çiçek demeti

KATALOG NO	**: 10**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Odalar
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 27.03.2010
Bulunduğu Yer	: Bozat /Halis Boztoprak Evi
Dokunduğu Tarih	: 1975
Ebatları (En / Boy)	: 124x210
Dokumanın Yöresel Adı	: Yoluk
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	:Kırmızı, krem, sarı, kahverengi

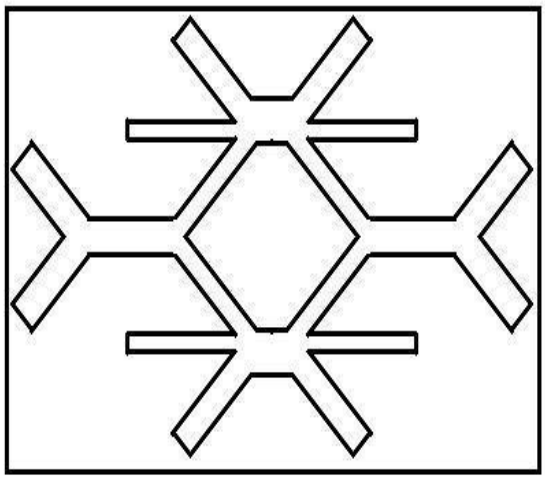
Dokumanın Analizi

Kırmızı zeminde yer alan ejderha desenli dokuma örneği, Sarıkamış/Bozat Köyü'nde bulunmuştur. Kırmızı zeminli olan bu kilimin ortasında bir madalyon bulunmaktadır. Madalyonun zemin rengi kahverengidir. Madalyon ejder motifi ile bezenmiş olup, ortasında krem zeminli yıldız yer almıştır. Yıldızın ortası göz motifi ile doldurulmuştur. Madalyonun alt ve üst uçlarında elibelinde motifi yer alır ve zemini kahverengidir. Bunların dışında zeminde yıldız, çiçek, bukağı ve kurtağzı motifleri yer alır (Motif çizim no: 24, 25, 26), (Fotoğraf 3. 10. Kilim, Yolluk).

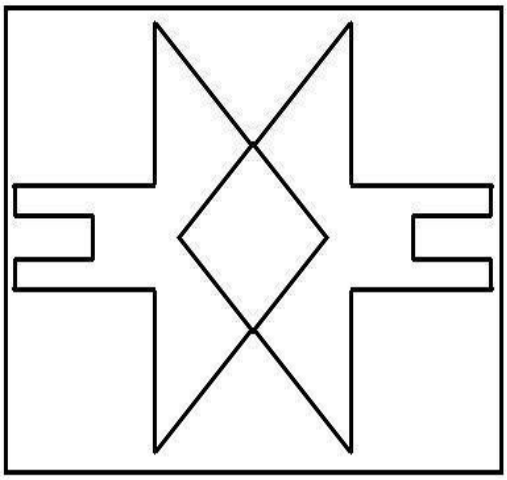
Zikzaklı suyolundan oluşan dikine bir bordür bulunmaktadır. Krem zemin üzerine çiçeklerden oluşan bir geniş bordür vardır. Teknik olarak ilikli kilim tekniği kullanılmıştır. Çözgü ve desen ipi yün malzemedendir. Doğal boya kullanılmıştır.

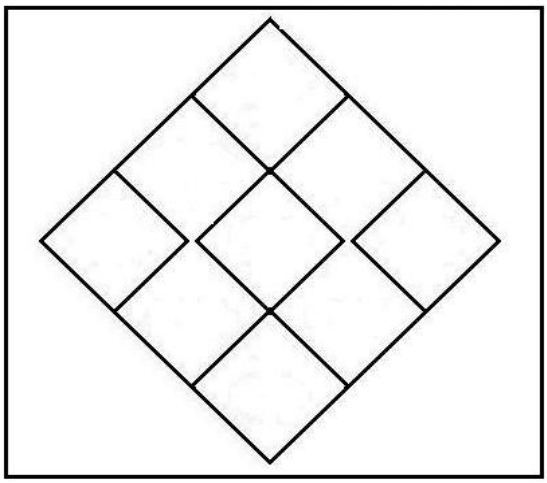
Fotoğraf 3. 10. Kilim (Yolluk)

Motif Çizim No 3. 24. Pıtrak

Motif Çizim No 3. 25. Yıldız

Motif Çizim No 3. 26. Göz

KATALOG NO	**: 11**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Şehithalit
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 11.04.2010
Bulunduğu Yer	: Şehithalit Köyü Camii
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 200x390 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Pamuk
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	:Beyaz, kırmızı, mavi, siyah, kahverengi

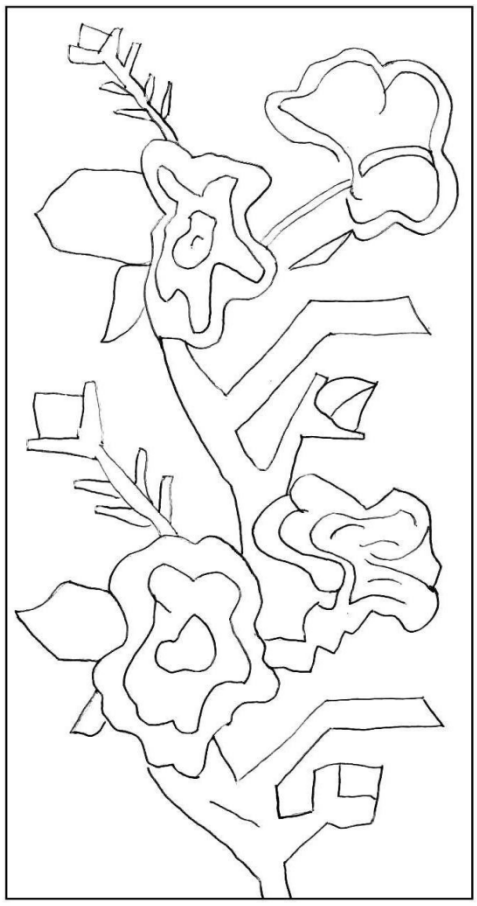
Dokumanın Analizi

Dikdörtgen formundaki bu örnek, Sarıkamış/Şehithalit yöresinde bulunmuştur. Siyah zeminli olup, bitkisel motifler hakimdir. Siyah, kırmızı, mavi, kahverengi ve beyaz renkler kullanılmıştır (Fotoğraf 3. 11. Kilim, Yer Yaygısı).

Zemin üzerine enine gül demetleri hizalanmıştır. Bu tür dokumalarda yaygının her iki yüzü de kullanılabilir. Beyaz zeminli bordürde dallar üzerine çiçek ve yapraklar yer almaktadır (Motif çizim no: 27). Çözgüsü pamuk olup desen ipi yündür. İlikli kilim tekniği kullanılmıştır. Kök ve suni boya birlikte kullanılmıştır.

Fotoğraf 3. 11. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 27. Çiçek

KATALOG NO	**: 12**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Sırbasan
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 21.03.2010
Bulunduğu Yer	: Sırbasan / Sabahat Deniz Evi
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 132x195 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Sulu Köşe Kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli, İliksiz
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Pamuk
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, beyaz, kırmızı, yeşil, mavi , kahverengi

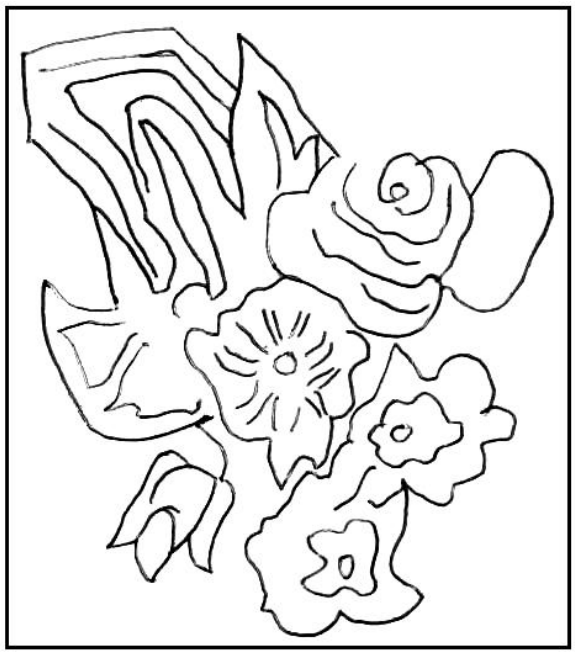
Dokumanın Analizi

Yörede “sulu köşe” denilen dikdörtgen formlu örnek, Sarıkamış/Sırbasan Köyü’nde dokunmuştur. Bardız yöresine özgü karakteristik özellikler yansıtır. Siyah zemin üzerine bitkisel motifler hakimdir (Fotoğraf 3. 12. Kilim, Yer Yaygısı).

Zemin siyah olup ortasında bir gül demeti bulunmaktadır. Zeminin dört köşesinde güller yer alır. İç bordürde beyaz zemin üzerine yaprak dalları ve çiçekler dizilmiştir (Motif çizim no: 28). Siyah zeminli dış bordürde yaprak ve gül motifi yer almaktadır. Bu renkler dışında kahverengi, mavi, yeşil ve kırmızı renkler kullanılmıştır. Çözgüsü pamuk desen ipi yündür Kök ve suni boya birlikte kullanılmıştır.

Fotoğraf 3. 12. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 28. Çiçek buketi

KATALOG NO	**: 13**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Köroğlu
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 21.03.2010
Bulunduğu Yer	: Köroğlu Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 1952
Ebatları (En / Boy)	: 165x355 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Yoluk
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	:Siyah, kırmızı, sarı, turuncu, bordo

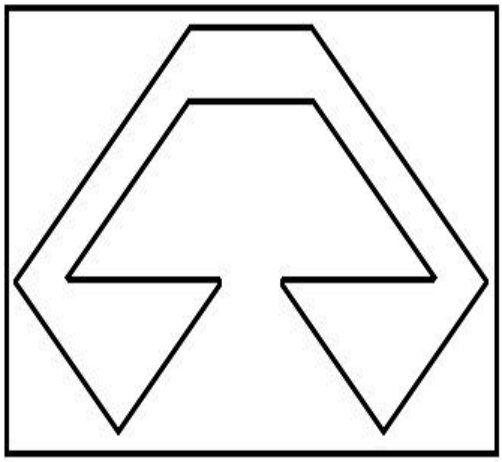
Dokumanın Analizi

Dikey şeritlerden oluşan dokuma örneği, Sarıkamış/ Köroğlu Köy Camii'nde tespit edilmiştir. Geometrik motifler hakimdir. Dikey zeminli kompozisyon ortadan bir bordürle iki bölüme ayrılmıştır (Fotoğraf 3. 13. Kilim, Yer Yaygısı).

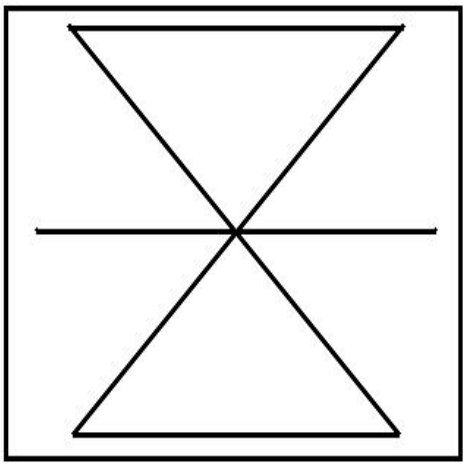
Bordür siyah zemin renk üzerine yıldız ve deveboynu motifleri yer alır. Altıgen içerisinde çengelli baklavalardan oluşan kompozisyon düzenlemesi göze çarpar (Motif çizim no: 31, 32). Aralarda tarak motifi yer alır. Aradaki boşluklar kuş, ejder, göz, yıldız ve motifleriyle doldurulmuştur. Siyah zeminli tek bordür üzerinde yıldız, pıtrak, bukağı, koç motifi ve deveboynu motifleri görülür (Motif çizim no: 29, 30). Kısa kenarın ve üst bölümlerinde göz motifi yer alır. İlikli kilim tekniği kullanılmıştır. Atkı ve çözgüsü yündür. Kök boya kullanılmıştır.

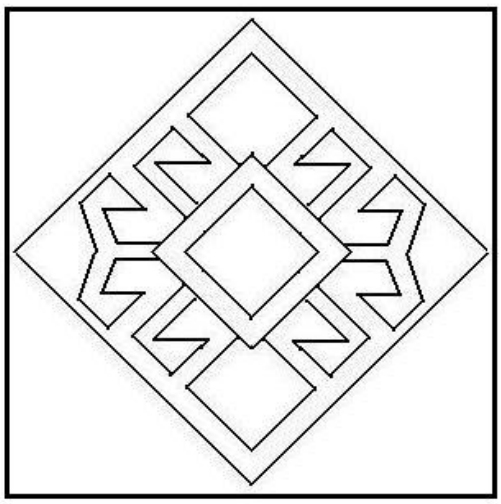
Fotoğraf 3. 13. Kilim (Yer Yaygısı)

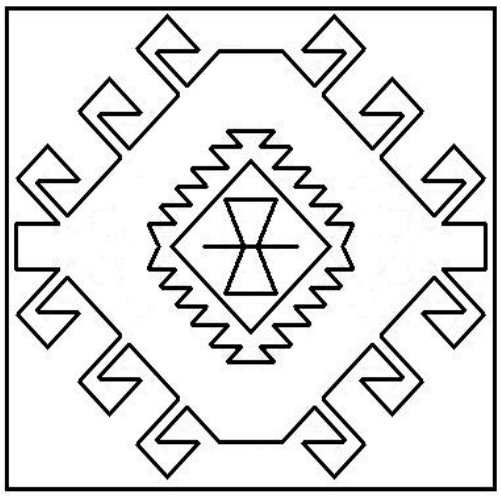
Motif Çizim No 3. 29. Çengel

Motif Çizim No 3. 30. Bukağı

Motif Çizim No 3. 31. Çengelli baklava

Motif Çizim No 3. 32. Çengelli baklava

KATALOG NO	**: 14**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Köroğlu
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 21.03.2010
Bulunduğu Yer	: Köroğlu Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 180x300 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, kırmızı, sarı, krem, beyaz, pembe

Dokumanın Analizi

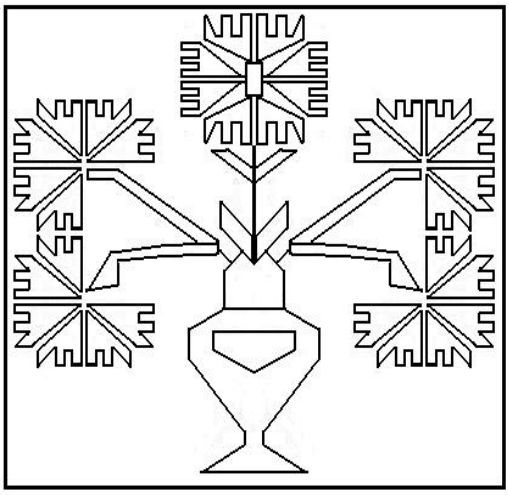
Dikdörtgen şeklindeki örnek, Sarıkamış/ Köroğlu Köy Camii'nde bulunmuştur. Yıpranmış olan bu dokumada bitkisel motifler görülür (Fotoğraf 3. 14. Kilim, Yer Yaygısı).

Zemini siyah olan dokumada iki göbek bulunmaktadır. Kırmızı zeminli göbeğin içerisinde simetrik şekilde elibelinde, çiçek ve ejder motifleri yer almaktadır (Motif çizim no: 34, 35). Göbeğin en orta kısmında yıldız motifi bulunmaktadır. Siyah renkli orta zeminin üzerinde saksı içerisinde karanfil, gül, yaprak ve pıtrak motifi bulunur (Motif çizim no: 33).

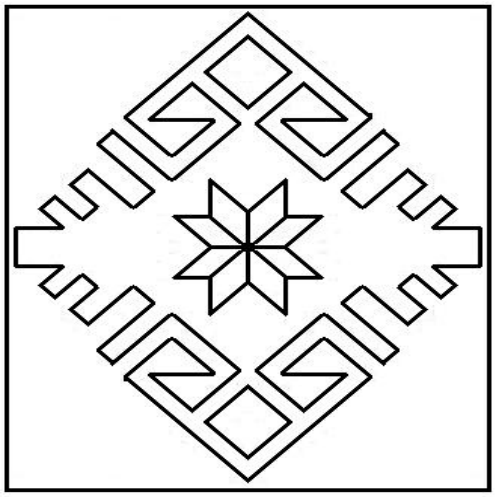
Dokumayı çevreleyen bordür krem zemin üzerine sarı, kırmızı, beyaz çiçek ve yapraklardan oluşmaktadır. Atkı ve çözgüsü yündür. İlikli kilim tekniği kullanılmıştır. Kök ve suni boya birlikte kullanılmıştır.

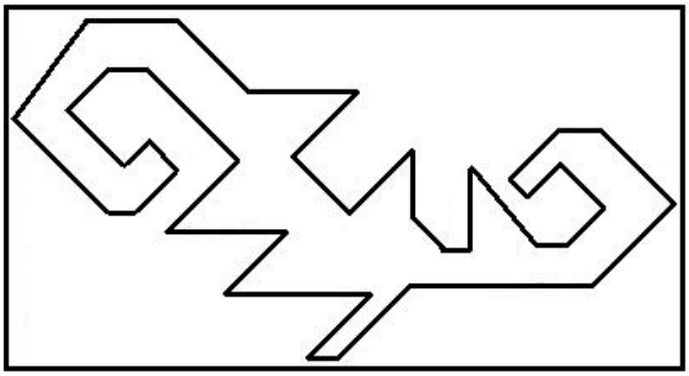
Fotoğraf 3. 14. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 33. Karanfil

Motif Çizim No 3. 34. Elibelinde

Motif Çizim No 3. 35. Ejder

KATALOG NO	**: 15**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Sırbasan
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 21.03.2010
Bulunduğu Yer	: Sırbasan / Hasret Kaya Evi
Dokunduğu Tarih	: 1910
Ebatları (En / Boy)	: 50x105 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim / Zilo
Üretim Tipi	: Yoluk
Dokuma Tekniği	: İlikli, Zili
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, kırmızı, eyaz, turuncu, bej, yeşil

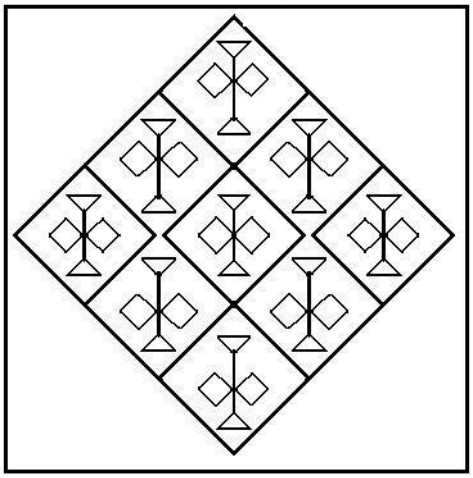
Dokumanın Analizi

Üç baklavadan oluşan yastık yüzü örneği, Sarıkamış / Sırbasan Köyü'nde tespit edilmiştir. Dokumada siyah, kırmızı, yeşil, bej, turuncu ve beyaz renkler kullanılmıştır. Örnek siyah zeminlidir. Zemini küçük baklavaların birleşmesiyle üç göbekten oluşmaktadır. Madalyonlar turuncu ve bej renkli olup, içleri çakmak motifleriyle dolguludur. Madalyonun çevresi sarma kontürlü zili ile dokunmuştur. Siyah zeminde yıldız motifleri bulunmaktadır (Motif çizim no: 37).

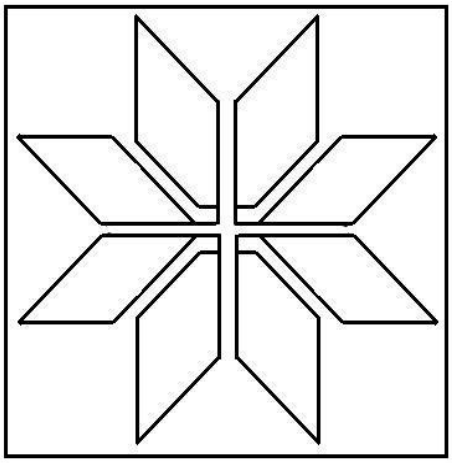
Zemini bej renkli bordürde göz motifleri yerleştirilmiştir (Motif çizim no: 36, 38). İlikli kilim tekniği kullanılmıştır. Desen ipi ve çözgü ipi yündür. Doğal ve kök boya birlikte kullanılmıştır (Fotoğraf 3. 15. Kilim, Zili).

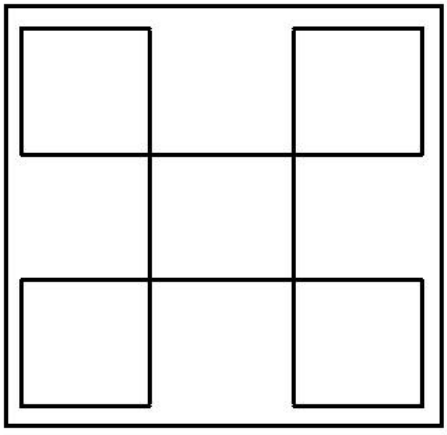
Fotoğraf 3. 15. Kilim (Zili)

Motif Çizim No 3. 36. Göz

Motif Çizim No 3. 37. Yıldız

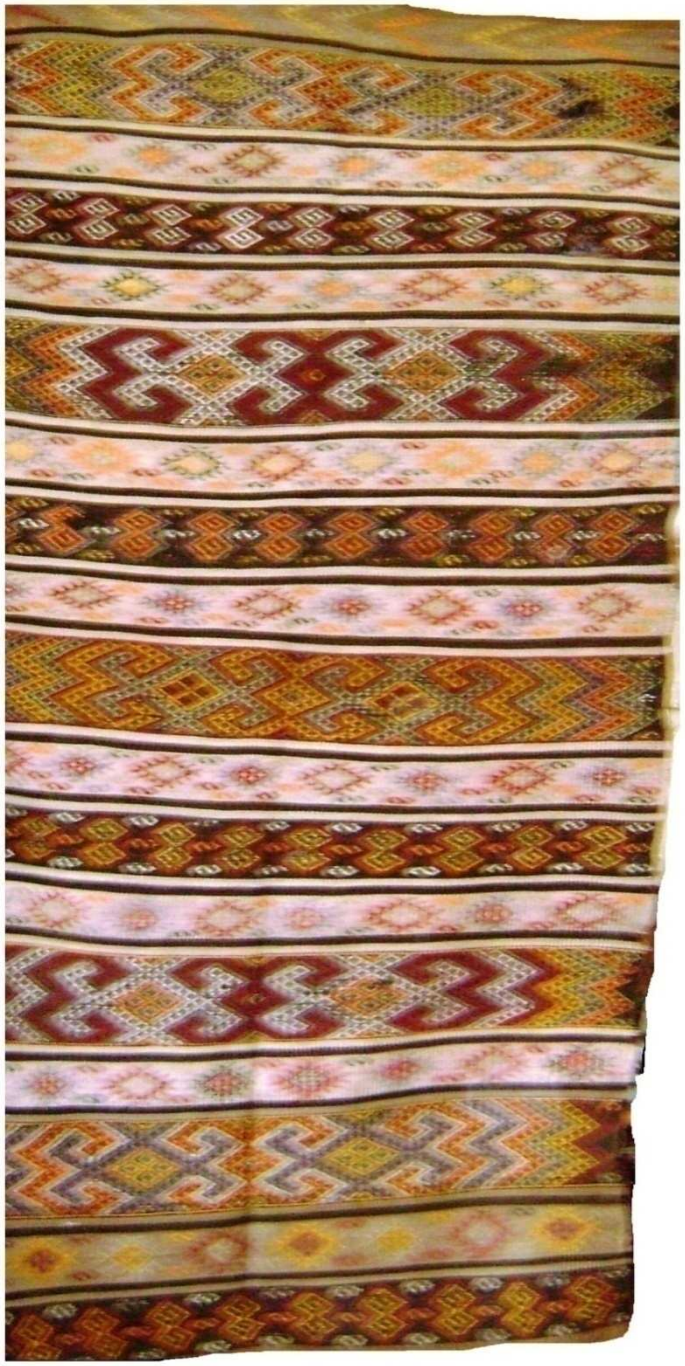
Motif Çizim No 3. 38. Göz

KATALOG NO	**: 16**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Şehithalit
Dokuma Türü	: Cicim
İnceleme Tarihi	: 11.04.2010
Bulunduğu Yer	: Şehithalit Köy Cacii
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 127x315 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Yoluk
Üretim Tipi	: Yük Örtüsü
Dokuma Tekniği	: Kilim, seyrek motifli cicim
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Beyaz, siyah, sarı, bej, bordo

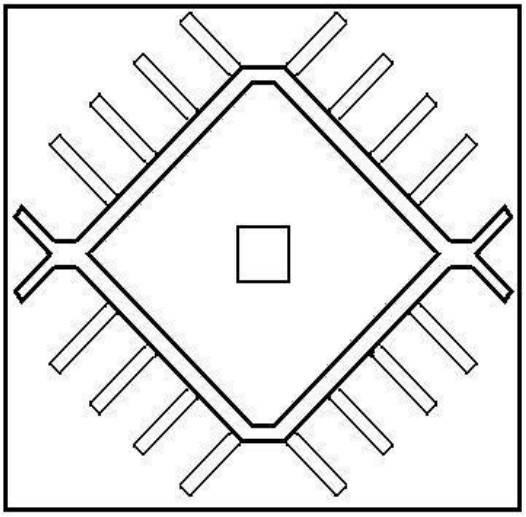
Dokumanın Analizi

Yatay şeritlerden oluşan dokuma örneği, Sarıkamış/ Şehithalit Köy Camii'nde tespit edilmiştir. Enine gelişen kompozisyon özelliği gösteren örnekte beyaz, kırmızı, siyah, sarı ve bej renkler kullanılmıştır (Fotoğraf 3. 16. Kilim, Cicim).

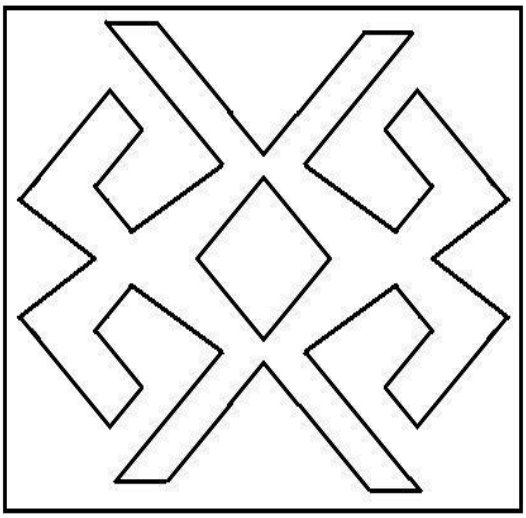
Geniş bantlarda geometrik motifler kullanılmıştır. Geniş bantlarda iç içe geçmeli koçboynuzu zili tekniğinde yapılmıştır (Motif çizim no: 41). Aralardaki siyah zeminli bantlarda aynı teknikle çakmak motifleri sıralanmıştır. Beyaz ve bej renkli ince bantlarda pıtrak ve göz motifleri yer alır (Motif çizim no: 39, 40, 42). Bu ince bantlarda sık motifli cicim tekniği kullanılmıştır. Atkı ve çözgüsü yündür. Kök ve doğal boya kullanılmıştır.

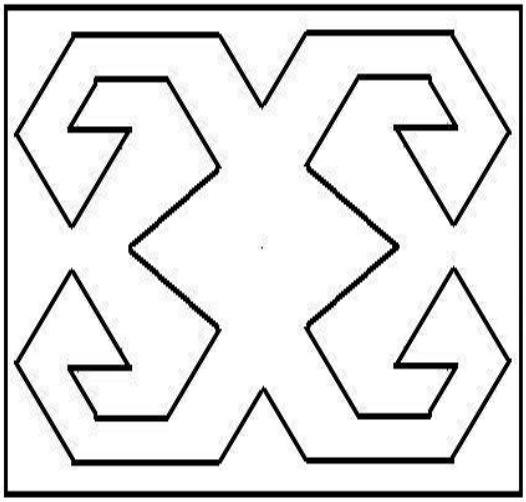
Fotoğraf 3. 16. Kilim (Cicim)

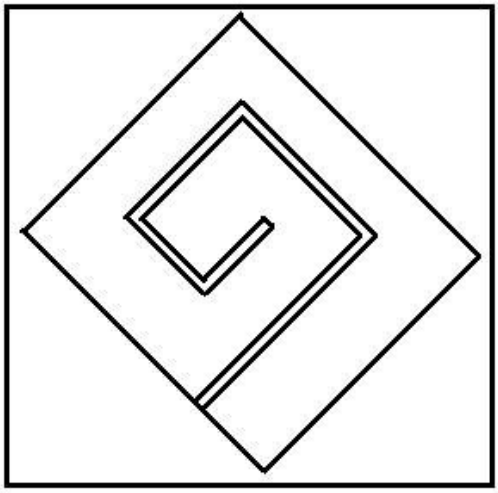
Motif Çizim No 3. 39. Pıtrak

Motif Çizim No 3. 40. Pıtrak

Motif Çizim No 3. 41. Koçboynuzu

Motif Çizim No 3. 42. Göz

KATALOG NO	**: 17**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Şehithalit
Dokuma Türü	: Zili
İnceleme Tarihi	: 11.04.2010
Bulunduğu Yer	: Şehithalit Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 147x390 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Zili
Üretim Tipi	: Yoluk
Dokuma Tekniği	: Çapraz zili, damalı zili
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Beyaz, siyah, turuncu, kırmızı

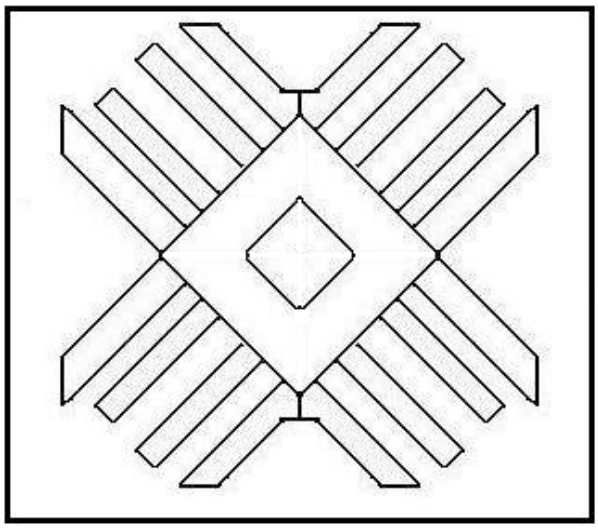
Dokumanın Analizi

147 x 390 cm. ölçülerindeki yolluk, Sarıkamış/ Şehithalit Köy Camii'nde bulunmuştur. Bu örnek üç şeritten oluşmaktadır. Kenar şeritlerde karelere bölünmüş kırmızı ve beyaz renk üzerine damalı zili tekniği kullanılmıştır (Fotoğraf 3. 5. Kilim, Zili).

Orta şeritte çapraz zili tekniği ile baklava içerisinde pıtrak (Motif çizim no: 43) motifi görülür. Aralarda siyah zemin üzerinde beyaz renkli şeritler yer almaktadır. Dokumayı çevreleyen geniş bordürde baklava içerisinde pıtrak motifi görülür. Dışta beyaz renkli ince bordür yer alır. Çapraz zili ve damalı zili tekniği birlikte kullanılmıştır. Atkı ve çözgüsü yündür. Kök boya kullanılmıştır.

Fotoğraf 3. 17. Kilim (Çapraz Zili, Damalı Zili)

Motif Çizim No 3. 43. Pıtrak

KATALOG NO	**: 18**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Belencik
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 03.04.2010
Bulunduğu Yer	: Belencik / Mustafa Çiçek Evi
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 175x250 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Duvar Kilimi
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli, iliksiz
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	:Krem, siyah, kahverengi, kırmızı, yeşil, sarı, mavi

Dokumanın Analizi

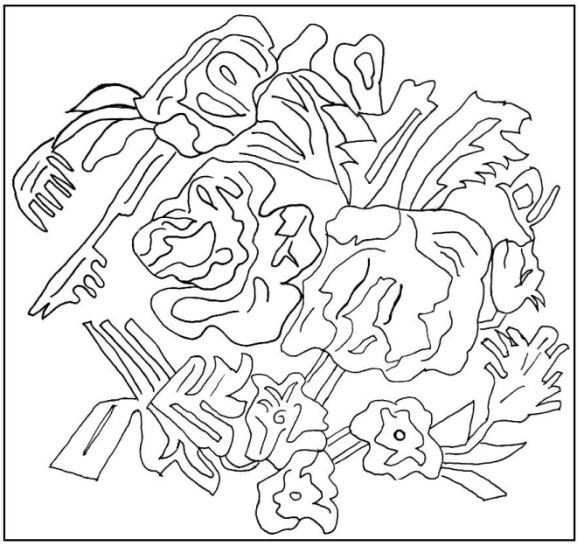
Köşe göbekli kilim örneği, Sarıkamış / Belencik Köyü'nde dokunmuştur. Bir bordüre sahip olan örnekte, bitkisel motifler görülür.

Orta göbekte büyük bir gül demeti yer almaktadır. Siyah zeminli örneğin köşelerinde gül buketleri yer almaktadır (Motif çizim no: 44). Krem zeminli bordürde yonca yaprağı yer alır (Fotoğraf 3. 18. Kilim, Duvar Kilimi).

Bardız kilimlerine özgü nitelik taşır. İlikli kilim tekniği kullanılmıştır. Atkı ve çözgüsü yündür. Kök ve kimyasal boya kullanılmıştır. Kilimde kırmızı, sarı, mavi, kahverengi ve pembe renkler kullanılmıştır.

Fotoğraf 3. 18. Kilim (Duvar Kilimi)

Motif Çizim No 3. 44. Gül demeti

KATALOG NO	**: 19**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Başköy
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 03.04.2010
Bulunduğu Yer	: Armutlu / Miyase Özkan Evi
Dokunduğu Tarih	: 1950
Ebatları (En / Boy)	: 135x410 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Yoluk
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	:Kırmızı, siyah, sarı, yeşil, bej

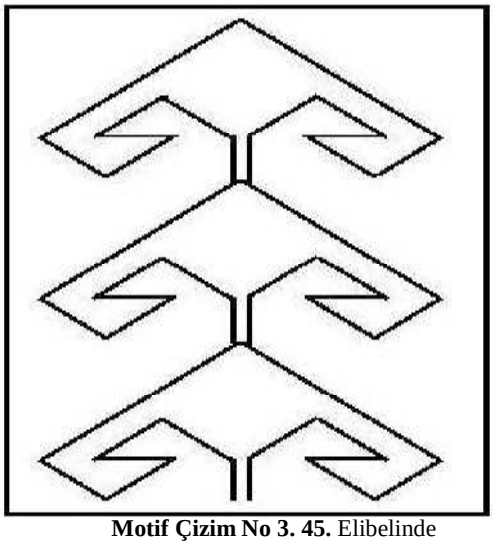
Dokumanın Analizi

Sarıkamış/ Armutlu Köyü'nde tespit edilen bu örnek üst üste dizilmiş madalyonlardan oluşmaktadır. Bu örnekte geometrik motifler hakimdir (Fotoğraf 3. 19. Kilim, Yer Yaygısı).

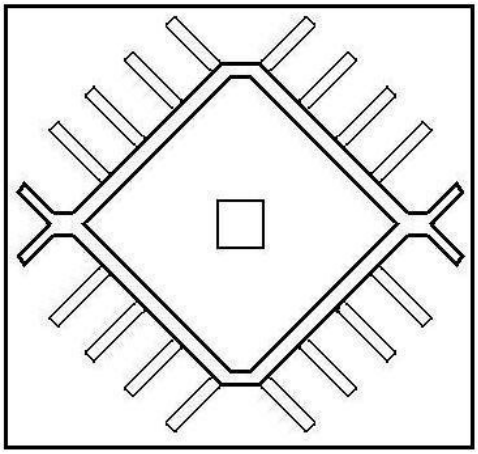
Dikey eksenli kompozisyonda üst üste sıralanmış sekizgenler ana şemayı oluşturur. İçerisinde ejder motifleri bulunmaktadır (Motif çizim no: 47). Zemini siyah olup, ortasında yıldız motifi yer almaktadır. Yıldızın ortasında aşk ve birleşim motifi görülür. Kırmızı zemin üzerinde yıldız, pıtrak, bukağı ve kuş motifleri kullanılmıştır (Motif çizim no: 46). Zemin rengi bej olan bordürde elibelinde motifleri dikey bir şekilde sıralanmıştır(Motif çizim no: 45). Atkı ve çözgüsü yündür. İlikli ve iliksiz kilim tekniği kullanılmıştır. Doğal ve kök boya kullanılmıştır.

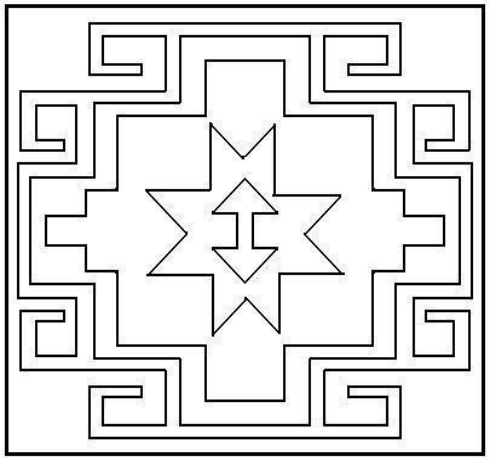
Fotoğraf 3. 19. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 45. Elibelinde

Motif Çizim No 3. 46. Pıtrak

Motif Çizim No 3. 47 Ejder

KATALOG NO	**: 20**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Armutlu
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 03.04.2010
Bulunduğu Yer	: Armutlu / Latife Budak Evi
Dokunduğu Tarih	: 1953
Ebatları (En / Boy)	: 140x390 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Yoluk
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kırmızı, turuncu, beyaz, bej, pembe, sarı, siyah

Dokumanın Analizi

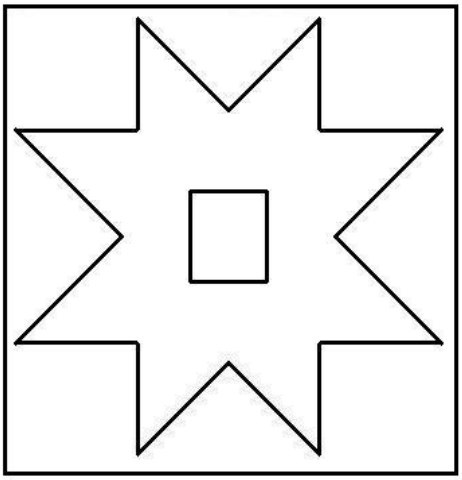
Dikdörtgen formlu örnek, Sarıkamış / Armutlu Köyü'nde dokunmuştur. Örnekte geometrik ve bitkisel motifler görülmektedir (Fotoğraf 3. 20. Kilim, Yer Yaygısı).

Dikey eksende yerleştirilen ortada dokuz adet göbek şeklinde düzenlenmiş, sandık motifleri dokumanın şemasını teşkil eder. Zemin kırmızı renkte olup, yıldız ve yapraklı dal üzerinde çiçek motifleri görülmektedir. Zemini oluşturan göbeklerin içinde göz, yıldız ve koçboynuzu motifleri de görülür.

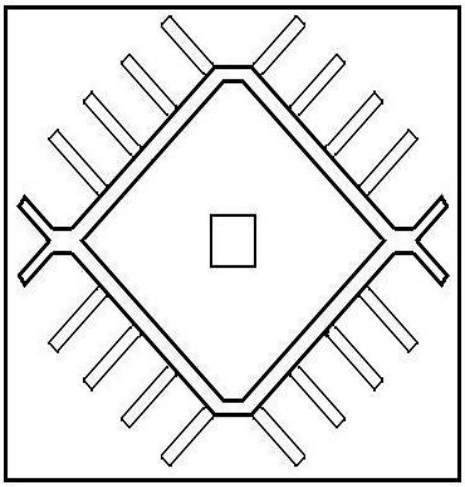
Kırmızı zeminli iç bordürde sarı, beyaz, turuncu ve mavi renkli yıldızlar yer alır. Orta geniş bordürün zemini bej renkli olup, dal üzerinde çiçekler yer alır. Geniş bordür tarak ile iç bordürden ayrılmıştır. Dış ince bordür turuncu, beyaz, bej ve pembe renklerin oluşturduğu koçboynuzu motifleri yer alır (Motif çizim no: 1,48, 49, 50). İlikli kilim tekniği kullanılmıştır. Atkı ve çözgüsü yün olup, suni boya kullanılmıştır.

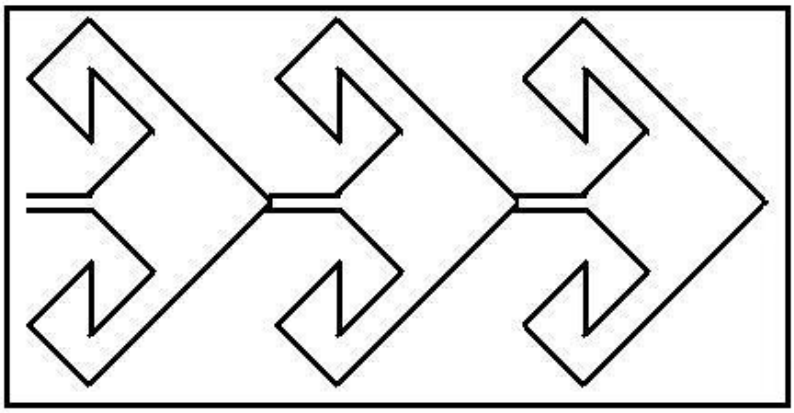
Fotoğraf 3. 20. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 48. Yıldız

Motif Çizim No 3. 49. Pıtrak

Motif Çizim No 3. 50. Elibelinde

KATALOG NO	**: 21**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Balabantaş
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 20.03.2010
Bulunduğu Yer	: Balabantaş / Hatice Kara Evi
Dokunduğu Tarih	: 1985
Ebatları (En / Boy)	: 150x212 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Suluköşe kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Pamuk
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, beyaz, yeşil, kırmızı, mavi, bordo

Dokumanın Analizi

Siyah zeminli örnek, Sarıkamış / Balabantaş Köyü'nde dokunmuştur. Bardız kilimlerine özgü nitelik taşıyan bu örnek siyah zeminlidir. Zeminin ortasında bir gül buketi yer almaktadır. Örneğin köşelerinde de gül buketleri yer almaktadır (Motif çizim no: 51), (Fotoğraf 3. 21. Kilim, Yer Yaygısı).

Beyaz zeminli geniş bordürde çiçek motifi görülmektedir. Siyah zeminli dış bordürde zikzaklı suyolu bulunmaktadır. İlikli kilim tekniği kullanılmıştır. Çözgüsü pamuk atkısı yündür. Kimyasal boya kullanılmıştır.

Fotoğraf 3. 21. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 51. Gül/ Çiçek

KATALOG NO	**: 22**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Sırbasan
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 21.03.2010
Bulunduğu Yer	: Sırbasan Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 160x290 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli, iliksiz
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Pamuk
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, kırmızı, pembe, yeşil, beyaz, mavi

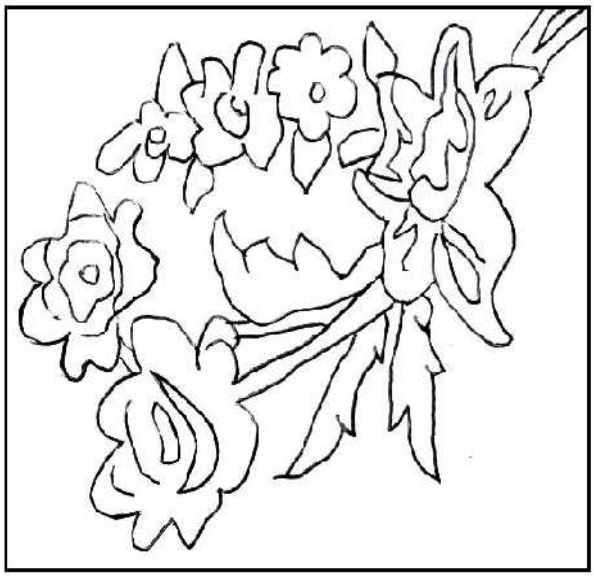
Dokumanın Analizi

Siyah zemin üzerine yatay biçimde dizilmiş çiçeklerle, 160 x 290 cm. ölçülerindeki örnek, Sarıkamış / Sırbasan Köy Camii'nde tespit edilmiştir. Geniş bordüre sahip örnek, bitkisel desenlerin yatay eksende düzenlenmiş kompozisyon şemasıyla dikkat çeker (Fotoğraf 3. 22. Kilim, Yer Yaygısı).

Bordürde dal üzerinde çiçeklerin yatay eksende sonsuzluk prensibine göre yerleştirilmiştir (Motif çizim no: 52). Duvar kilimi olarak kullanılmaktadır. Dokumada kırmızı, pembe, beyaz, yeşil ve mavi renkler kullanılmıştır. Örnekte ilikli kilim tekniği kullanılmıştır. Dokumanın çözgüsü pamuk atkısı yündür. Yünlerde suni boya kullanılmıştır.

Fotoğraf 3. 22. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 52. Çiçek

KATALOG NO	**: 23**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Köroğlu
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 21.03.2010
Bulunduğu Yer	: Köroğlu Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 165x390 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, sarı, lacivert, kırmızı, yeşil, turuncu

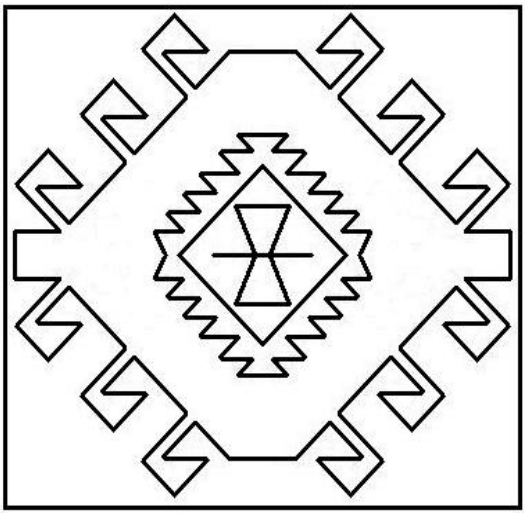
Dokumanın Analizi

165 x 390 cm. ölçülerindeki yer yaygısı, Sarıkamış / Köroğlu Köy Camii'nde tespit edilmiştir. Geometrik motifler hakimdir. Dikey eksenli dokumayı ortadan ikiye bölen bir bordür ve dikey iki şerit yer alır. Şeritlerin içerisinde sekizgenlerden oluşan çengelli baklavalar ve içerisinde yıldız motifleri yer almaktadır (Motif çizim no: 53). Baklavaların dışında bukağı, küpe, koçboynuzu, yıldız, kuş, göz ve küpe motifleri bulunmaktadır (Motif çizim no: 54, 55, 56). Dikey görünen taraklar bordür ve zemini birbirinden ayırmıştır (Fotoğraf 3. 23. Kilim, Yer Yaygısı).

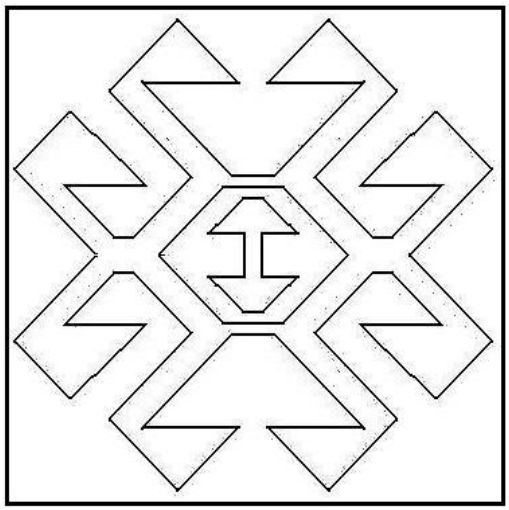
Siyah zeminli bordürde sarı, lacivert, kırmızı, yeşil ve turuncu renklerden koçboynuzu motifleri görülür. İlikli kilim tekniği kullanılmıştır. Atkı ve çözgüsü yündür. Kök ve suni boya kullanılmıştır.

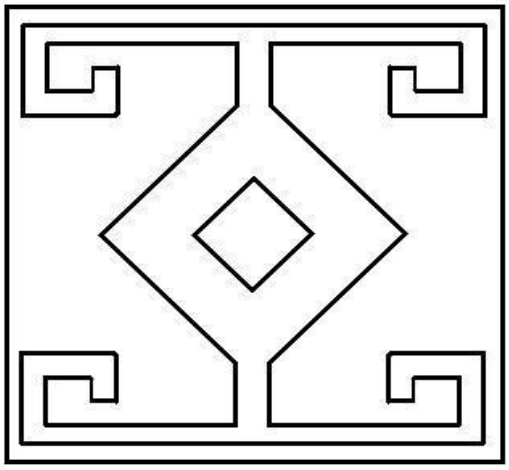
Fotoğraf 3. 23. Kilim (Yer Yaygısı)

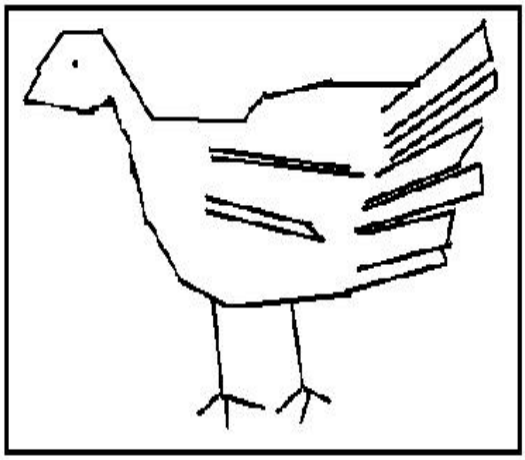
Motif Çizim No 3. 53. Çengelli baklava

Motif Çizim No 3. 54. Koçboynuzu

Motif Çizim No 3. 55. Koçboynuzu

Motif Çizim No 3. 56. Kuş

KATALOG NO	**: 24**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Köroğlu
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 21.03.2010
Bulunduğu Yer	: Köroğlu Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 160x315 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, bej, turuncu, yeşil, sarı,

Dokumanın Analizi

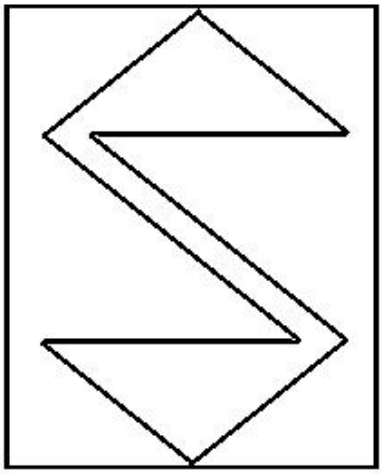
Dikdörtgen formundaki örnek, Sarıkamış /Köroğlu Köy Camii'nde tespit edilmiştir. Örnekte bitkisel motifler görülmektedir (Fotoğraf 3. 24. Kilim, Yer Yaygısı).

Orta zemini siyah renklidir. Zeminde uç kısımları elibelinde motifiyle sonlandırılmış bej zemin renkli madalyon yer almaktadır. Madalyonun çevresi akrep motifleri ile çevrili olup, içerisinde yıldız ve çiçek motifleri bulunmaktadır (Motif çizim no: 58, 60). Madalyonun içinde uçları koçboynuzu motifi ile biten siyah zeminli ikinci bir madalyon yer almaktadır. Ortasında da bereket motifi olup, etrafında çiçek ve karanfil motifleri yer alır.

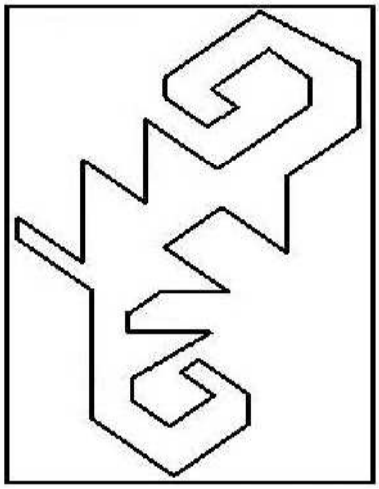
Bordo zeminli bordürün her iki tarafı taraklarla sınırlandırılmıştır. Dikey eksenli bordürde çiçek, yıldız ve koçboynuzu motifleri yer alır (Motif çizim no: 59). Alt yatay bordürde bukağı, çakmak ve çınar yaprağı motifleri görülmektedir (Motif çizim no: 57). Çözgüsü pamuk olup, desen ipi yündür. İlikli kilim tekniği kullanılmıştır. Kök ve suni boya birlikte kullanılmıştır.

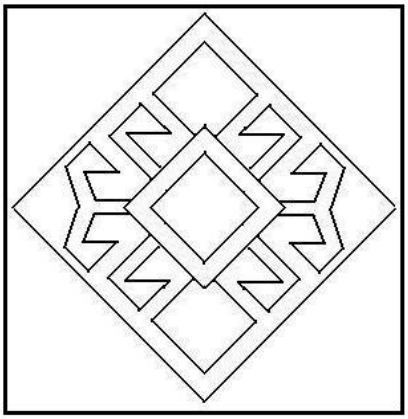
Fotoğraf 3. 24. Kilim (Yer Yaygısı)

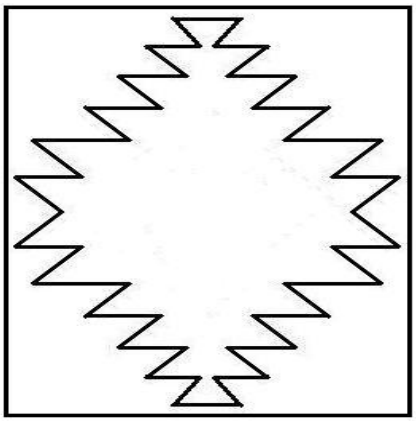
Motif Çizim No 3. 57. Çakmak

Motif Çizim No 3. 58. Akrep

Motif Çizim No 3. 59. Koçboynuzu

Motif Çizim No 3. 60. Yıldız

KATALOG NO	**: 25**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Sırbasan
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 21.03.2010
Bulunduğu Yer	: Sırbasan /Mahinur Diktepe Evi
Dokunduğu Tarih	: 1978
Ebatları (En / Boy)	: 160x315 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Sıra Kilim
Üretim Tipi	: Duvar Kilimi
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Pamuk
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Koyu kahverengi, kırmızı, yeşil, mavi,

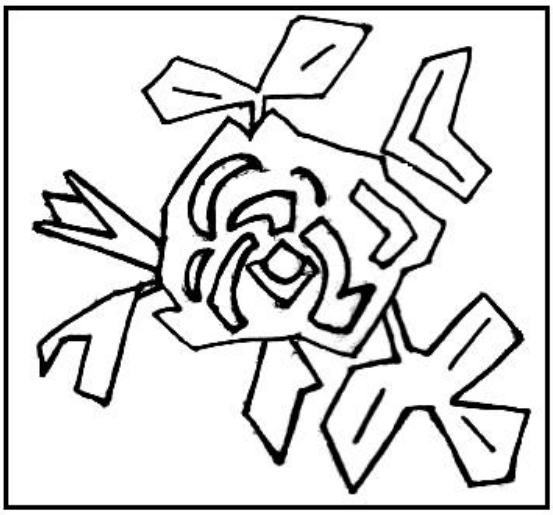
Dokumanın Analizi

Kare formuna yakın bu örnek, Sarıkamış / Sırbasan Köyü'nde dokunmuştur. Bitkisel motiflerin görüldüğü dokumanın zemini koyu kahverengidir.

Örneğin dikey eksende oluşan kompozisyonu dikkat çeker. Zeminde yeşil yapraklardan oluşan kırmızı ve mavi gül demetleri yer alır (Motif çizim no: 61). Dokumayı çevreleyen açık kahverenginde zikzaklı bir su yolu bulunmaktadır. Çözgüsü pamuk atkısı yündür. İlikli dokuma tekniği kullanılmıştır. Doğal ve suni boya kullanılmıştır (Fotoğraf 3. 25. Kilim, Duvar Kilimi).

Fotoğraf 3. 25. Kilim (Duvar Kilimi)

Motif Çizim No 3. 61. Çiçek

KATALOG NO	**: 26**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Sırbasan
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 21.03.2010
Bulunduğu Yer	: Sırbasan Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 190x390 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, turuncu, bej, sarı, kırmızı

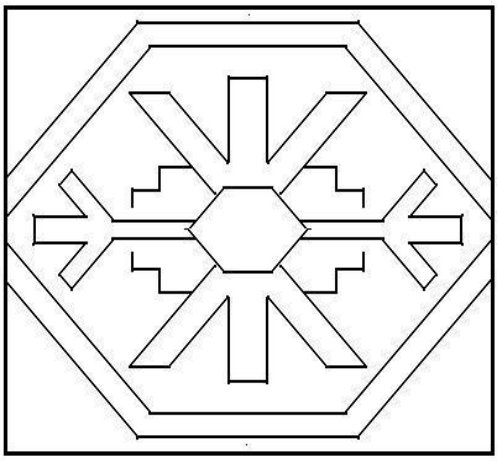
Dokumanın Analizi

Üç eşit büyüklükte bordürle çevrelenen örnek, Sarıkamış /Sırbasan Köy Camii'nde tespit edilmiştir. Kahverengi zeminli dokuma dikey eksende üst üste üç madalyon yer almaktadır. Göbeklerin zemin rengi turuncudur. Göbek içerisinde bereket, kuş,çiçek ve yıldız motifleri yer almaktadır. Göbekten dışarıya doğru karanfil motifleri görülmektedir. Zeminde çiçek motifleri görülmektedir (Motif çizim no: 62, 63, 64,65).

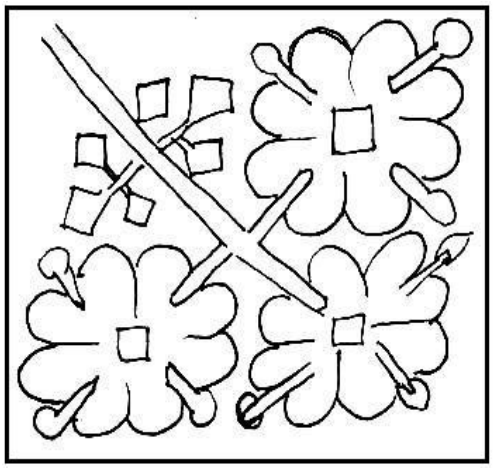
Üç bordürden oluşan örneğin iç ve dış bordürleri bej zeminli olup, dal üzerinde kırmızı çiçekler görülmektedir. Siyah zeminli orta bordürde turuncu renkte çiçek motifleri yer almaktadır. İlikli kilim tekniği kullanılmıştır. Atkı ve çözgüsü yündür. Doğal ve suni boya kullanılmıştır (Fotoğraf 3. 26. Kilim, Yer Yaygısı).

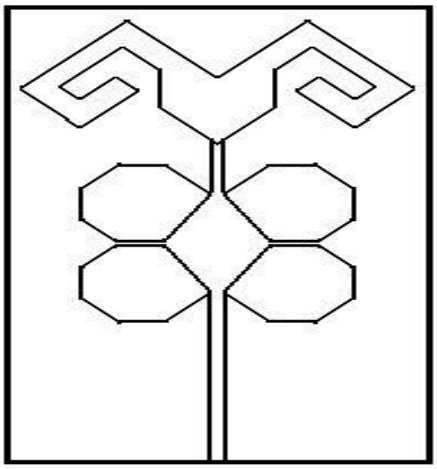
Fotoğraf 3. 26. Kilim (Yer Yaygısı)

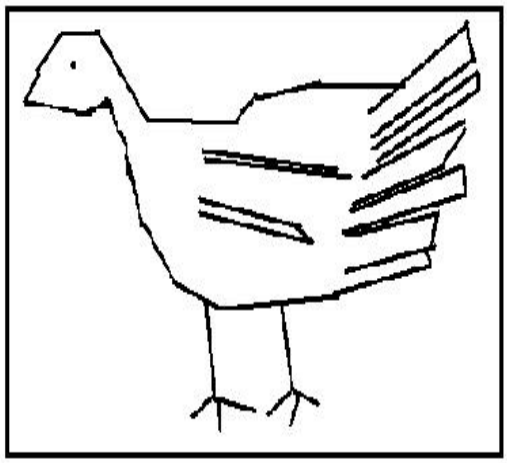
Motif Çizim No 3. 62. Bereket

Motif Çizim No 3. 63. Çiçek

Motif Çizim No 3. 64. Çiçek

Motif Çizim No 3. 65. Kuş

KATALOG NO	**: 27**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Altunbulak
Dokuma Türü	: Kilim / Zili
İnceleme Tarihi	: 20.03.2010
Bulunduğu Yer	: Altunbulak / Hüsniye Koç Evi
Dokunduğu Tarih	: 1975
Ebatları (En / Boy)	: 145x300 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Zili
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: Çapraz zili
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Beyaz, kahverengi, siyah, bordo,

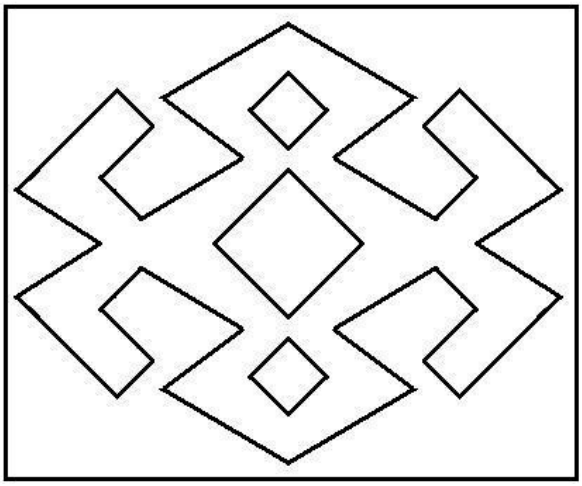
Dokumanın Analizi

Geometrik motiflerin hakim olduğu dikdörtgen formlu örnek, Sarıkamış / Altunbulak Köyü'nde dokunmuştur. Dokuma yüzeyi diyagonal olarak yerleştirilen bereket motiflerinden meydana gelmektedir (Motif çizim no: 66). Çapraz zili tekniği kullanılmıştır. Yörede dokumaya "zilo" denilmektedir (Fotoğraf 3. 27. Kilim, Zili).

Dokumada beyaz, bordo, kahverengi ve siyah renkler kullanılmıştır. Saf yün ve kök boya kullanılmıştır. Atkı, çözgü ve desen ipi yündür.

Fotoğraf 3. 27. Kilim (Çapraz Zili)

Motif Çizim No 3. 66. Bereket

KATALOG NO	**: 28**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Gecikmez
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 04.04.2010
Bulunduğu Yer	: Gecikmez /Hasan Boztoprak Evi
Dokunduğu Tarih	: 1980
Ebatları (En / Boy)	: 240x400 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Aslanlı Kilim
Üretim Tipi	: Duvar kilimi
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, bej, kahverengi, kırmızı, sarı,yeşil,beyaz

Dokumanın Analizi

Aslan figürü ile dikkat çeken duvar kilimi, Sarıkamış / Gecikmez Köyü'nde dokunmuştur. Dokuma duvar kilimi olarak kullanılmaktadır. Kilim yüzeyini kaplayacak şekilde işlenmiş aslan figürü, yanlarında ağaçlar ve bir bordürden oluşan kompozisyon dikkat çeker. Siyah zeminli bordür, dal üzerinde çiçek motifleri çevreler.

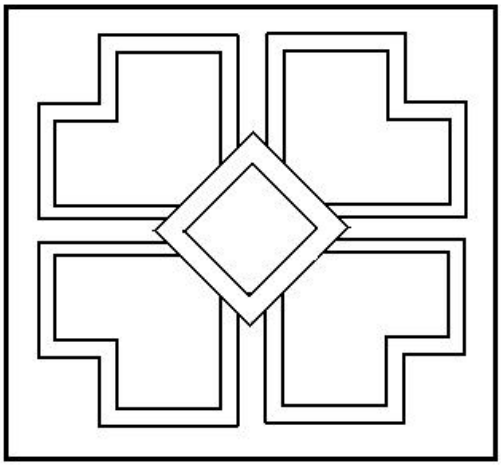
Bej renkli orta zeminde aslan figürü hareket eder şekilde tasvir edilmiştir. Aslanın iki tarafında yapraklı ağaç motiflerine yer verilmiştir. Dalların arasında kuş motifleri de yer almaktadır. Boşluklara gül motifleri serpiştirilmiştir (Motif çizim no: 67, 68). Atkısı ve çözgüsü yündür. İlikli-iliksiz kilim tekniği kullanılmıştır. Kimyasal boya kullanılmıştır (Fotoğraf 3. 28. Kilim, Duvar Kilimi).

Fotoğraf 3. 28. Kilim (Duvar Kilimi)

Motif Çizim No 3. 67. Aslan

Motif Çizim No 3. 68. Çiçek

KATALOG NO	**: 29**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: İnkaya
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 20.03.2010
Bulunduğu Yer	: İnkaya / Gönül Öney Evi
Dokunduğu Tarih	: 1970
Ebatları (En / Boy)	: 210x350 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Göbekli Kilim
Üretim Tipi	: Duvar kilimi
Dokuma Tekniği	: İlikli, iliksiz
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Pamuk
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Krem, siyah, yeşil, mavi, kırmızı

Dokumanın Analizi

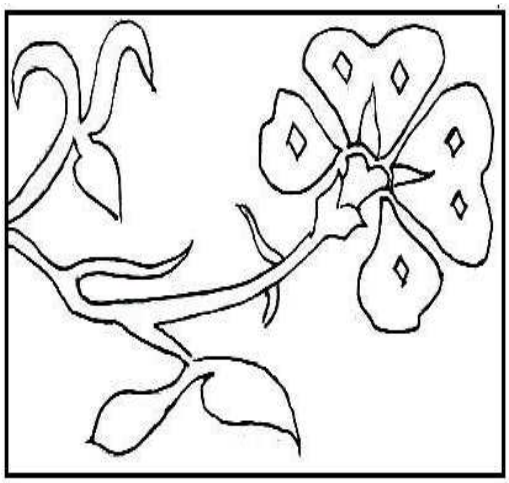
Siyah zemindeki şemse formlu örnek Sarıkamış / İnkaya Köyü'nde bulunmuştur. Örnek siyah zeminli olup, bir bordürden oluşmaktadır. Dokumada bitkisel motifler görülür. Bu örneğe yörede göbekli kilim denilmektedir. Duvar kilimi olarak kullanılmıştır. Zemini siyaha renklidir (Fotoğraf 3. 29. Kilim, Duvar Kilimi).

Siyah zemin üzerinde bir göbek yer almaktadır. Göbekte akrep ve çiçek motifleri yer alır (Motif çizim no: 69, 70, 71). Zemini krem renkli olan göbek iki taraflı tepeliklerle sonlandırılmıştır. Siyah zeminde eşit şekilde dört taraflı çiçeklerden oluşur.

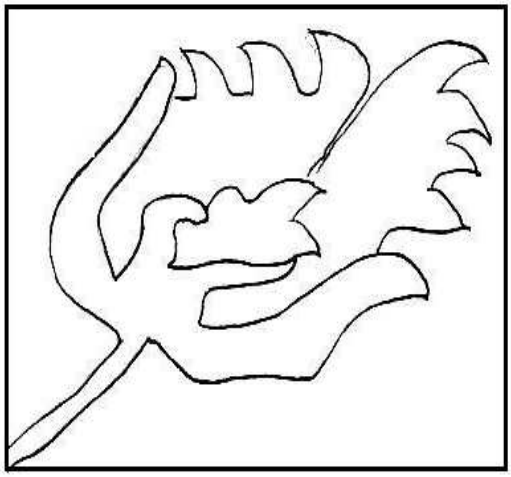
Krem zeminli bordürü dikey bölümde çiçeklerden oluşan bir su yolu yer alır. Yatay bölümde ise dal üzerinde karanfil dizilidir. Dokumada krem, siyah, kırmızı, yeşil ve mavi renkler kullanılmıştır. Dokumada ilikli-iliksiz teknikler birlikte kullanılmıştır. Örneğin çözgüsü pamuk, desen ipi yündür. Kimyasal boya kullanılmıştır.

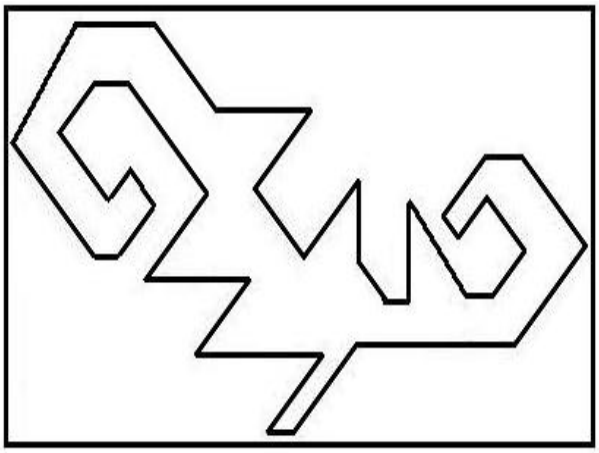
Fotoğraf 3. 29. Kilim (Duvar Kilimi)

Motif Çizim No 3. 69. Çiçek

Motif Çizim No 3. 70. Yaprak

Motif Çizim No 3. 71 Akrep

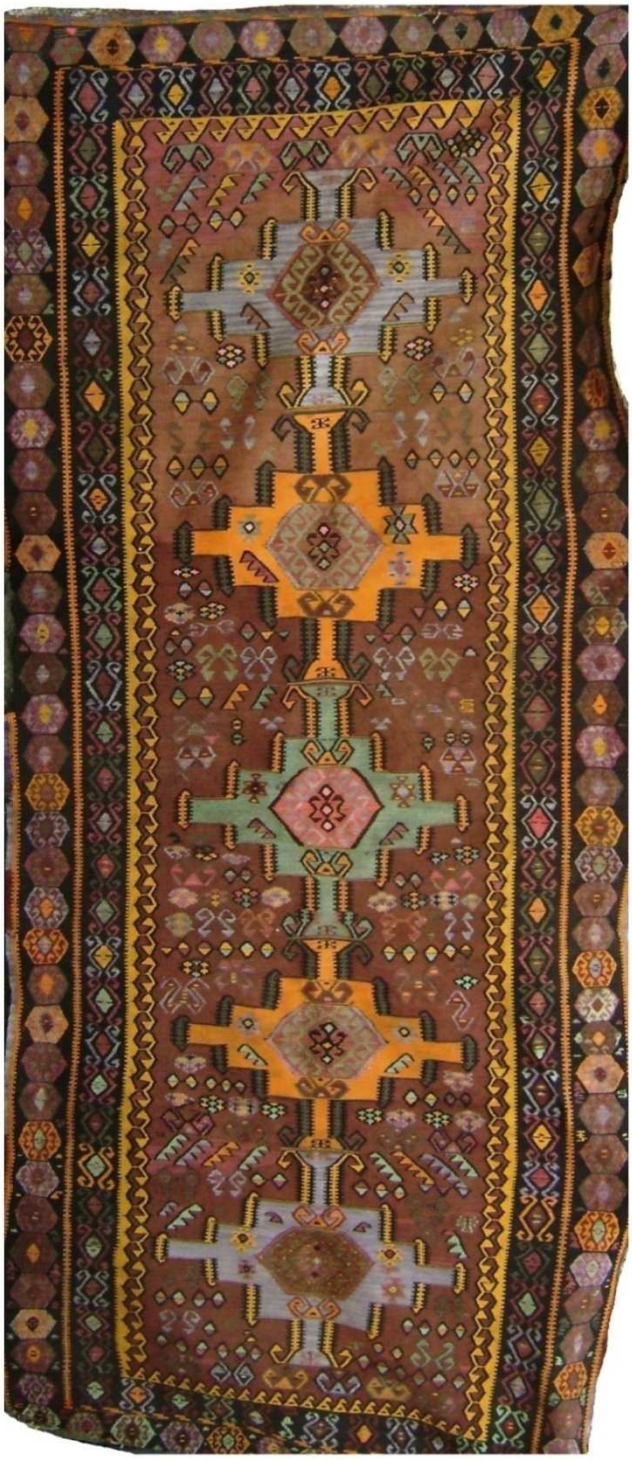
KATALOG NO	**: 30**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Çatak
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 28.03.2010
Bulunduğu Yer	: Çatak Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 150x420 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Yoluk
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, kırmızı, mavi, sarı, yeşil

Dokumanın Analizi

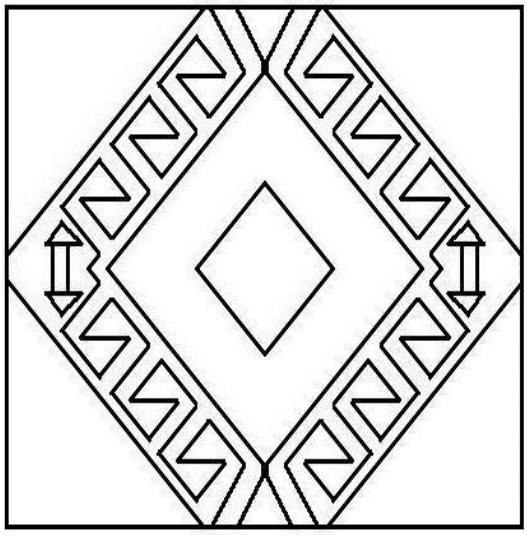
İki bordüre sahip örnek, orta zeminde dikey eksende motiflerin üst üste göbek şeklinde düzenlenmesinden meydana gelmektedir. Sarıkamış / Çatak Köy Camii'nde tespit edilmiştir (Fotoğraf 3. 30. Kilim, Yer Yaygısı).

Dikey eksende düzenlenmiş, ortada üst üste sıralanmış göbeklerin bulunduğu kompozisyon ana şemayı oluşturur. Kahverengi orta zemin üzerinde beş göbek yer alır. Göbeklerin çevresi tarak motifleriyle çevrilidir. Göbeğin ortasında stilize edilmiş akrep motifi, etrafında yıldız, ejder ve koç motifleri yer alır. Zeminin boşluklarında bukağı, çakmak ve göz motifleri kullanılmıştır.

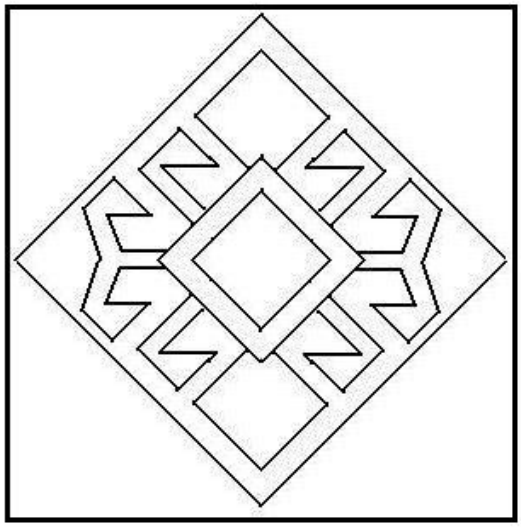
Örneğin en dış bordürü, siyah zemin üzerine yıldız ve çengel motifleri sıralıdır. Siyah zeminli iç bordür çengel motifi sıralıdır (Motif çizim no: 72, 73, 74, 75). Bordür taraklarla birbirinden ayrılmıştır. Dokuma ilikli kilim tekniği ile dokunmuştur. Çözgü ve atkısı yün olup, doğal ve kök boya kullanılmıştır.

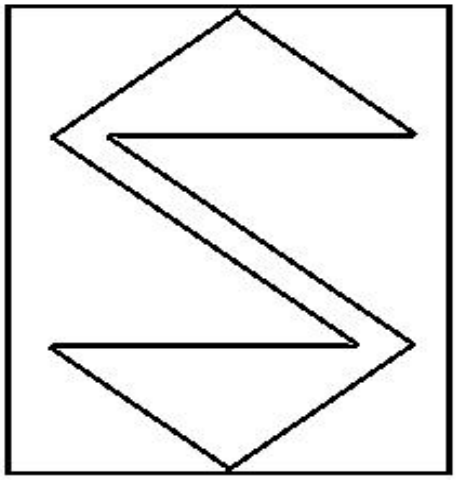
Fotoğraf 3. 30. Kilim (Yer Yaygısı)

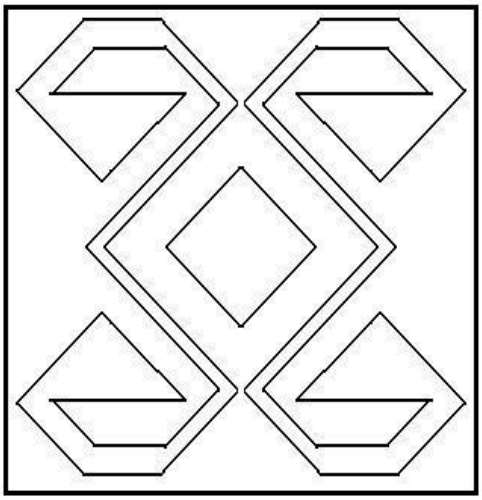
Motif Çizim No 3. 72. Akrep

Motif Çizim No 3. 73. Çengel

Motif Çizim No 3. 74. Çakmak

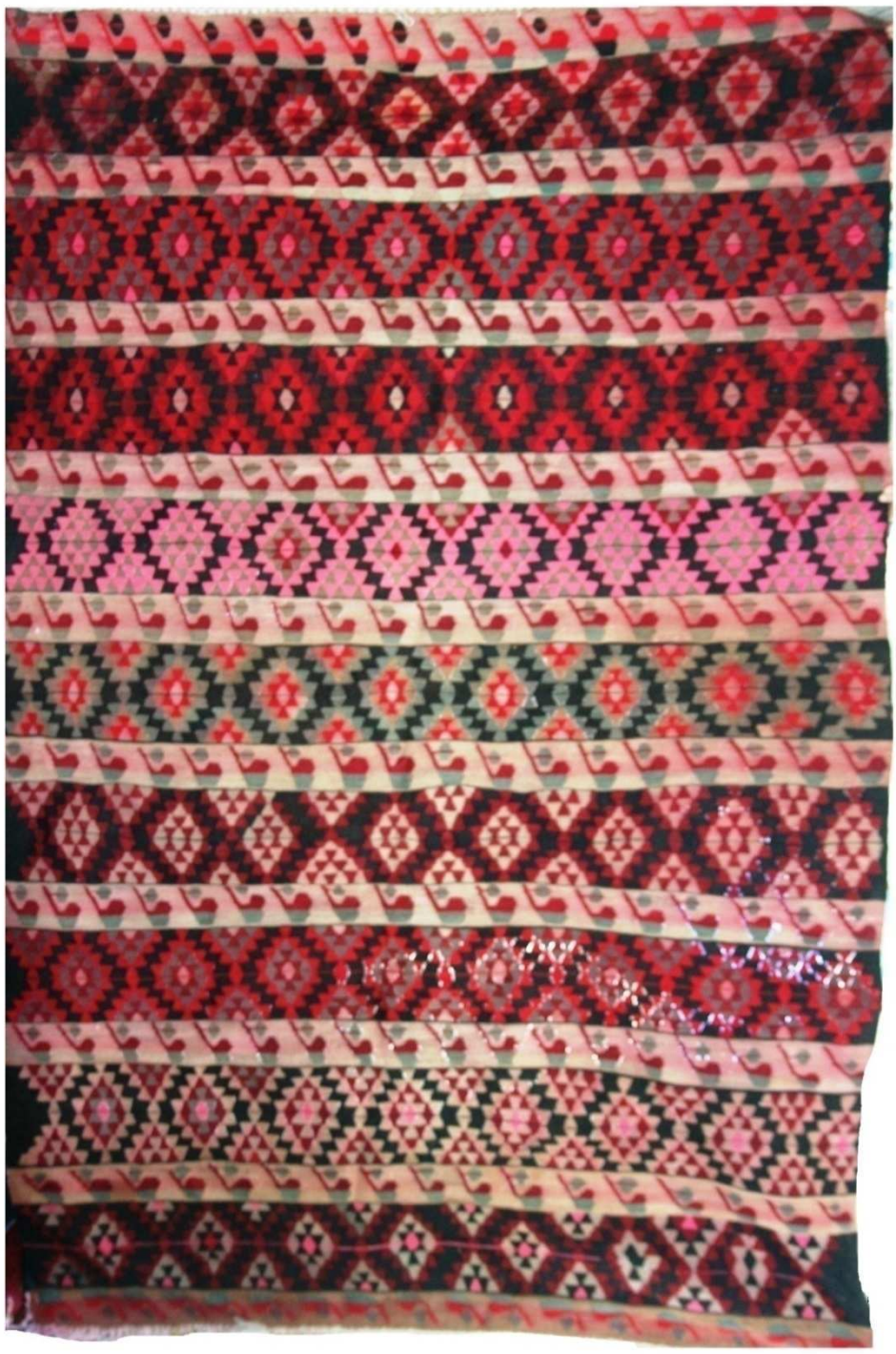
Motif Çizim No 3. 75. Koçboynuzu

KATALOG NO	**: 31**
Dokunduğu Yer (Yöre)	:Isısu
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 20.03.2010
Bulunduğu Yer	: Isısu Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 165x295 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Yoluk
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Pamuk
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kımızı, siyah, pembe, bej

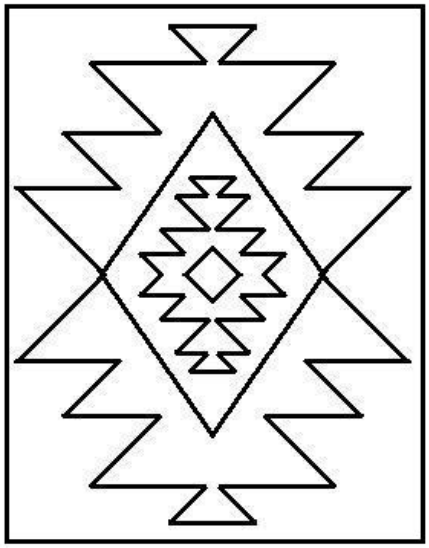
Dokumanın Analizi

Yatay şeritlerden oluşan yolluk, Sarıkamış / Isısu yöresinde bulunmuştur. Geometrik motifler hakimdir (Fotoğraf 3. 31. Kilim, Yer Yaygısı).

Yatay eksenli kompozisyonda, enine şeritler halinde düzenlenmiş, kalın bantlar üzerine üç sıra yıldız motifi (Motif çizim no: 76) ara bölmelerde bir sıra yaprak motifi görülür. Zemin siyah renktedir. Bordüre yer verilmemiştir. Atkısı yün, çözgüsü pamuktur. İlikli kilim tekniği uygulanmıştır. Kimyasal boya kullanılmıştır.

Fotoğraf 3. 31. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 76. Yıldız

KATALOG NO	**: 32**
Dokunduğu Yer (Yöre)	:Isısu
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 20.03.2010
Bulunduğu Yer	: Isısu Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 175x420 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kırmızı, sarı, kahverengi, krem, bej, pembe

Dokumanın Analizi

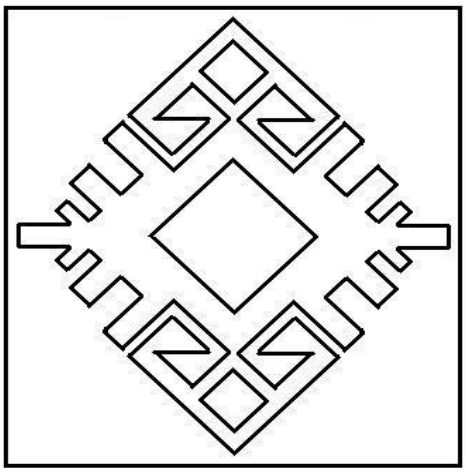
Dikdörtgen formlu örnek, Sarıkamış / Isısu Köyü'nde tespit edilmiştir. Örnekte bir geniş bordür, zeminde sonsuzluk prensibine göre yerleştirilen motifler dikkat çeker.

Kompozisyon düzeni, siyah zemin üzerine diyagonal olarak yerleştirilmiş elibelinde motifin sıralanmasıyla oluşmuştur. Elibelinde motifinin içerisinde yıldız motifi yer alır. Krem zeminli bordür yarım yıldızların üst üste sıralanmasıyla oluşmuştur (Motif çizim no: 77, 78).

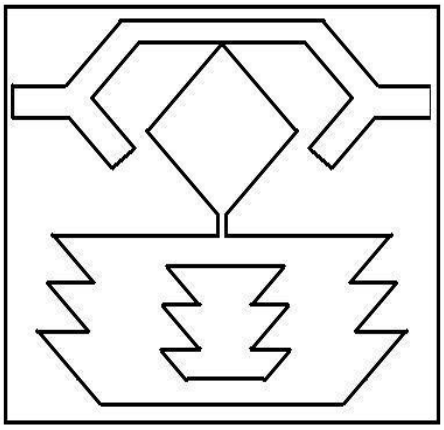
Dokumanın atkı ve çözgüsü yün olup, suni boya kullanılmıştır. Örnek ilikli kilim tekniği ile dokunmuştur (Fotoğraf 3. 32. Kilim, Yer Yaygısı).

Fotoğraf 3. 31. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 77. Elibelinde

Motif Çizim No 3. 78. Yıldız

KATALOG NO	**: 33**
Dokunduğu Yer (Yöre)	:Çatak
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 28.03.2010
Bulunduğu Yer	: Çatak Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 145x380 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Bordo, siyah, yeşil, turuncu, lacivert

Dokumanın Analizi

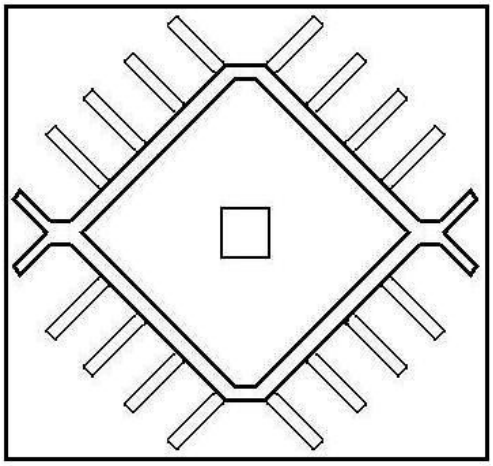
145 x 380 cm. ölçülerinde ki dikdörtgen formlu örnek, Sarıkamış / Çatak Köy Camii'nde tespit edilmiştir. Dokumada geometrik motifler kullanılmıştır. Zemin bordo renklidir (Fotoğraf 3. 33. Kilim, Yer Yaygısı).

Dikey eksene yerleştirilen, ortada beş adet göbek şeklinde düzenlenmiş sandık motifleri dokumanın ana şemasını teşkil eder. Göbek içerisinde bereket motifi, çevresi tarak ve çengel motifleriyle çevrilidir. Sandık zeminlerinde bordo, siyah, turuncu ve lacivert renkler kullanılmıştır. Zeminin boşluklarında pıtrak, bukağı ve göz motifleri yer almaktadır (Motif çizim no: 79, 81).

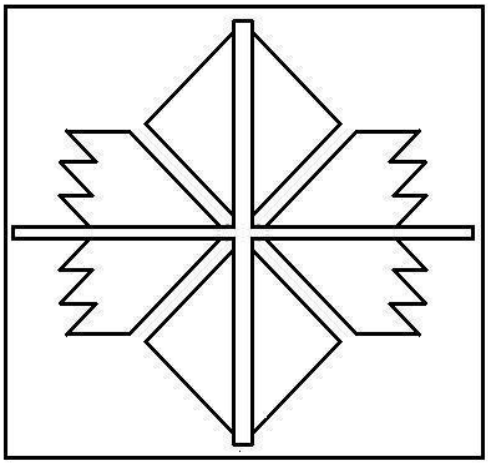
Taraklarla bölünmüş siyah zeminli geniş bordürde üst üste dizilmiş çiçek motifleri yer alır (Motif çizim no: 80). Çengel motifinden oluşan siyah zeminli ince bordür yer alır. Atkı ve çözgü yün olup, suni boya kullanılmıştır. İlikli kilim tekniği kullanılmıştır.

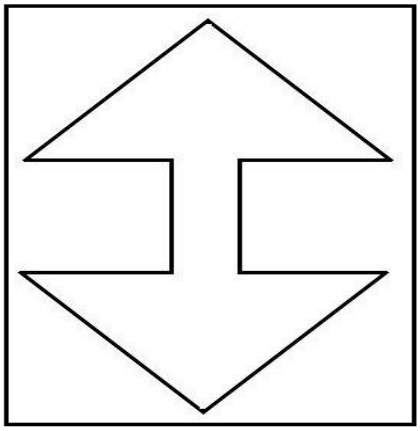
Fotoğraf 3. 32. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 79. Pıtrak

Motif Çizim No 3. 80. Çiçek

Motif Çizim No 3. 81. Bukağı

KATALOG NO	**: 34**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Köroğlu
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 20.03.2010
Bulunduğu Yer	: Köroğlu Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 124x320 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Pamuk
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kırmızı, sarı, bej, bordo, turuncu, siyah

Dokumanın Analizi

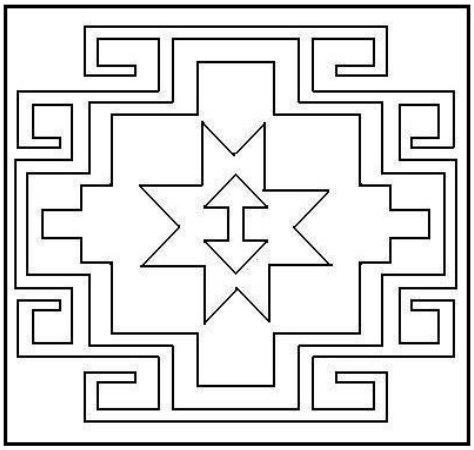
Sarıkamış / Köroğlu Köy Camii'nde tespit edilen bu örnek, geometrik motifler ve koyu renk tonları ile göze çarpar. Siyah renkli zeminde dikey eksende düzenlenmiş ejder motiflerinin göbek şeklinde yerleştirilmesiyle oluşturulan düzenleme görülür (Fotoğraf 3. 34. Kilim, Yer Yaygısı).

Bej zeminli bordür üzerinde tekrarlanan yıldız motifleri yer alır. Siyah renkli zemin üzerinde üst üste sıralanmış altı adet sekizgen göbek yer alır. Kırmızı, bordo, sarı ve turuncu zeminli sekizgenler içerisinde ejder motiflerine yer verilmiştir. Ejder motiflerinin tam ortasında yıldız motifleri yer alır. Zemin boşluklarında yıldız, bukağı, tarak, çakmak ve göz motifleri kullanılmıştır (Motif çizim no: 82, 83, 84, 85).

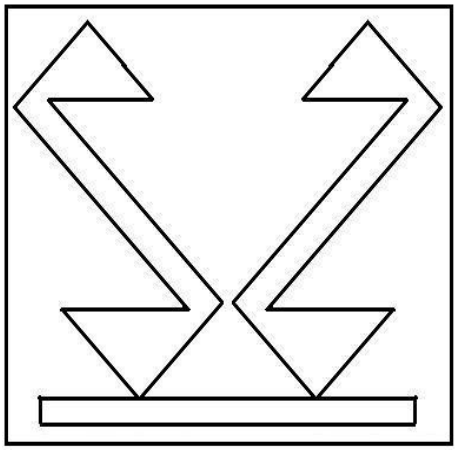
Taraklarla bölünmüş bej zeminli geniş bordürde farklı renkte yıldızların sıralanmasıyla dikkat çeker. Dokumanın çözgüsü pamuk, atkısı yündür. İlikli kilim tekniği uygulanmıştır olup, yünlerde suni boya kullanılmıştır.

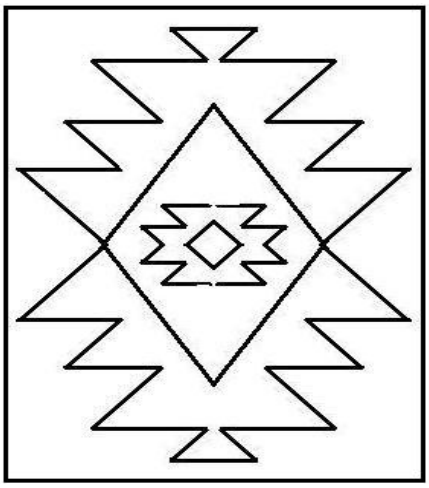
Fotoğraf 3. 33. Kilim (Yer Yaygısı)

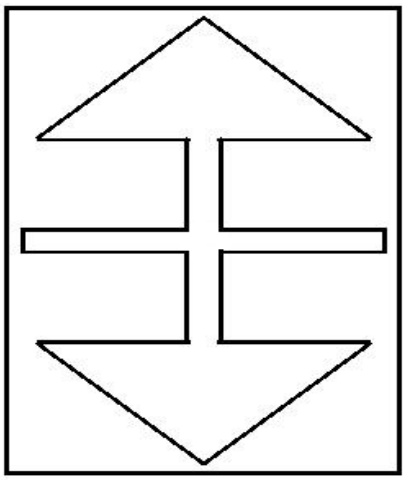
Motif Çizim No 3. 82. Ejderha

Motif Çizim No 3. 83. Çakmak

Motif Çizim No 3. 84. Yıldız

Motif Çizim No 3. 85. Bukağı

KATALOG NO	**: 35**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Isısu
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 02.05.2010
Bulunduğu Yer	: Sarıkamış / Mustafa Güneş Evi
Dokunduğu Tarih	: 1980
Ebatları (En / Boy)	: 170x270 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yoluk
Dokuma Tekniği	: İlikli, iliksiz
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Pamuk
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, beyaz, kırmızı, yeşil

Dokumanın Analizi

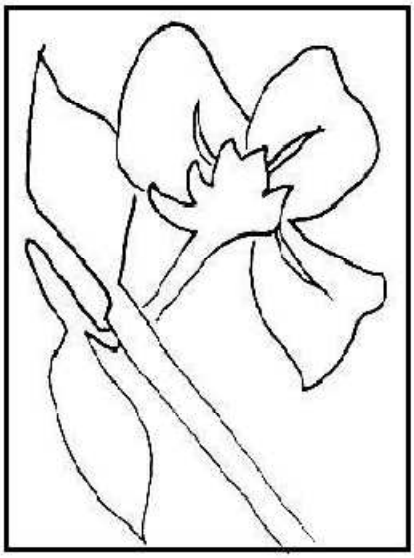
Dikdörtgen formundaki örnek, 170 x 270 cm. ölçülerindedir. Sarıkamış / Isısu Köyü'nde dokunmuştur. Siyah zeminli örnek bitkisel desenli bir kompozisyona sahiptir.

Örnek gül ve yaprak motiflerinin diyagonal sıralanmasından meydana gelir. Kırmızı zeminli bordürde dal üzerinde çiçek ve yapraklar yer alır (Motif çizim no: 86, 87). Dokumada siyah, kırmızı, beyaz ve yeşil renkler kullanılmıştır (Fotoğraf 3. 35. Kilim, Yer Yaygısı).

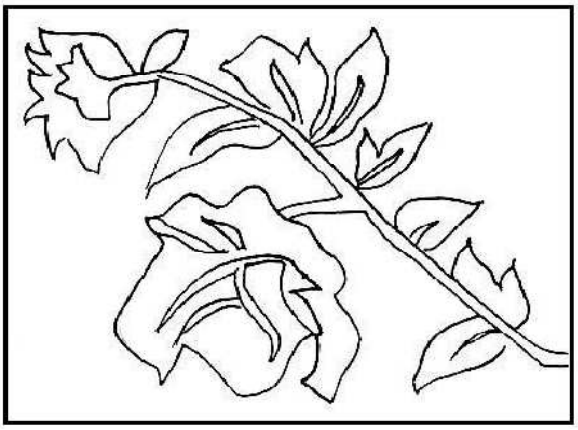
Bardız kilimlerinin karakteristik özelliklerini yansıtır. İlikli kilim tekniği uygulanmıştır. Atkısı yün, çözgüsü pamuk olup, kimyasal boya kullanılmıştır.

Fotoğraf 3. 34. Kilim (Yolluk)

Motif Çizim No 3. 86. Çiçek

Motif Çizim No 3. 87. Çiçek

KATALOG NO	**: 36**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Köroğlu
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 20.03.2010
Bulunduğu Yer	: Köroğlu Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 152x380 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, kırmızı, bej, sarı, turuncu, pembe,

Dokumanın Analizi

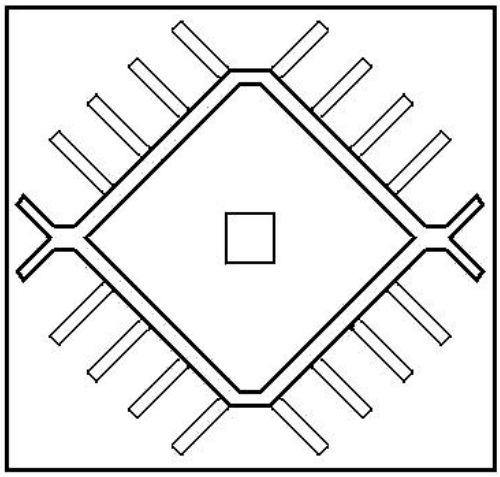
Dikdörtgen formlu yer yaygısı, Sarıkamış / Köroğlu Köy Camii'nde tespit edilmiştir. Motiflerin dikey eksende dizilmesiyle oluşan kompozisyonda; geometrik motifler hakimdir. Geniş bordüre sahip örnekte orta zemin; iki bölüm olarak düzenlenmiştir (Fotoğraf 3. 36. Kilim, Yer Yaygısı).

Bordür siyah zemin üzerine yerleştirilmiş yıldız, göz, Pıtrak, küpe ve koçboynuzu motiflerinin sıralanmasıyla oluşur. Tarak motifi ile bölümler sıralanmıştır.

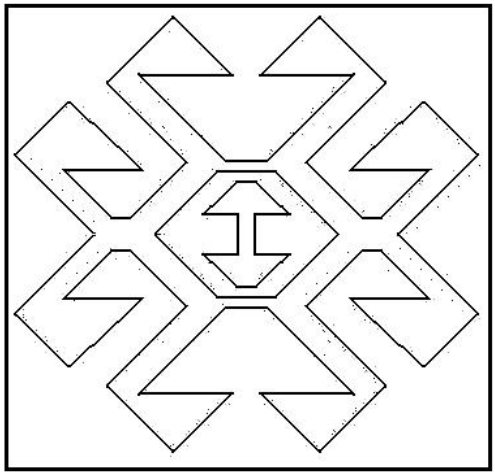
Kırmızı, sarı, turuncu, bej, pembe ve siyah renkler kullanılmıştır. Dikey eksenli kompozisyonda altıgenler içerisinde iki bölüm olarak on adet göbek bulunmaktadır. Göbeklerin içerisinde iç içe farklı renk tonlarıyla ejder motifleri, bazılarının içerisinde yıldız motifi yer alır. Yan boşluklarda çengel, kuş, yıldız, küpe, pıtrak ve göz motifleri görülür (Motif çizim no: 88, 89, 90, 91). Atkı ve çözgüsü yün olup, ilikli kilim tekniği uygulanmıştır. Doğal boya kullanılmıştır.

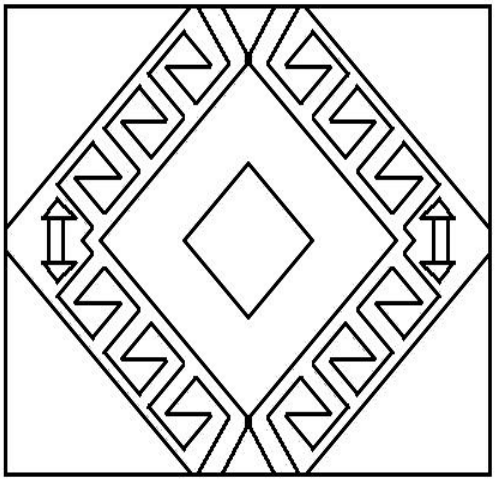
Fotoğraf 3. 36. Kilim (Yer Yaygısı)

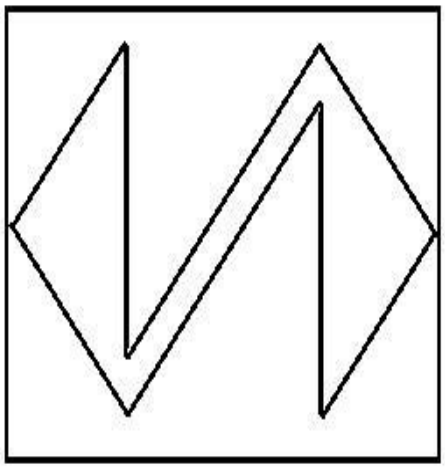
Motif Çizim No 3. 88. Pıtrak

Motif Çizim No 3. 89. Koçboynuzu

Motif Çizim No 3. 90. Ejder

Motif Çizim No 3. 91. Çakmak

KATALOG NO	**: 37**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Belencik
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 03.04.2010
Bulunduğu Yer	: Belencik /Adalet Yıldırım Evi
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 130x213 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Beyaz, sarı, kırmızı, siyah

Dokumanın Analizi

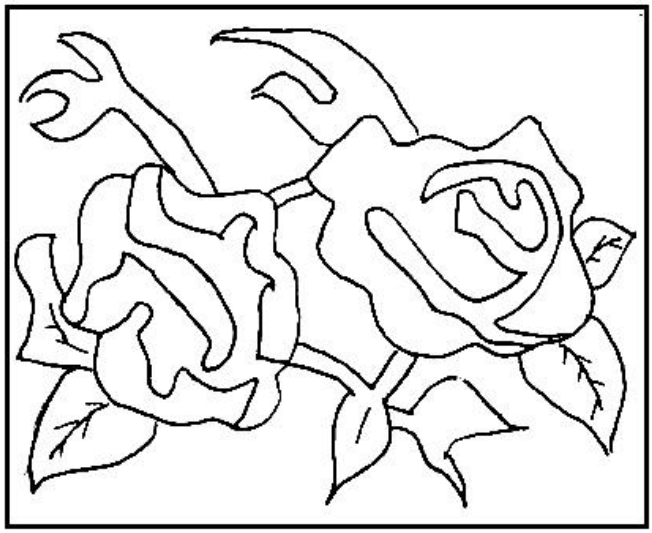
Dikdörtgen formundaki çiçekli dokuma örneği, Sarıkamış / Belencik Köyü'nde dokunmuştur. Bardız kilimlerinin karakteristik özelliklerini taşır(Fotoğraf 3. 37. Kilim, Yer Yaygısı).

Bitkisel desenlerin oluşturduğu dokumanın zemini siyahtır. Zemine sarı, kırmızı, beyaz ve lila renklerinin oluşturduğu güller serpiştirilmiştir (Motif çizim no: 92). Güllerdeki yapraklarda açık ve koyu tonlarda yeşil renk kullanılmıştır.

Zemini beyaz renkte olan bordürde zikzaklardan oluşan bir suyolu görülmektedir. Zikzakların arasına çiçekler yerleştirilmiştir. Dokumada ilikli kilim tekniği uygulanmıştır. Atkı ve çözgüsü yün olup, yünlerde kimyasal boya kullanılmıştır.

Fotoğraf 3. 37. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 92. Gül

KATALOG NO	**: 38**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Isısu
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 20.03.2010
Bulunduğu Yer	: Isısu Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 1958
Ebatları (En / Boy)	: 190x405 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli, iliksiz
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kahverengi, siyah, bej, kırmızı, pembe, sarı

Dokumanın Analizi

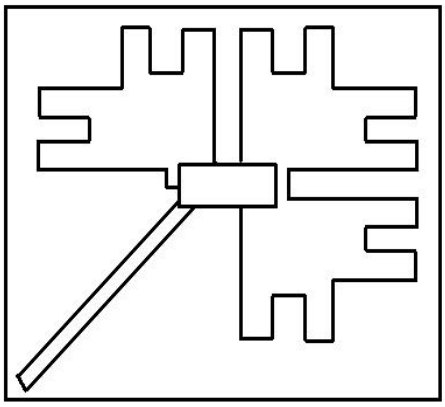
Çift mihraplı yer yaygısı örneği, Sarıkamış / Isısu Köy Camii'nde tespit edilmiştir. Kilim yüzeyinde irice işlenmiş göbek, göbeği çevreleyen basamaklı mihrap formunu oluşturan bir suyolu ve bir bordürden oluşmaktadır. Siyah zeminli dış bordürde çiçek ve yaprak motifleri yer alır.

Kahverengi zeminli örnekte bitkisel motifler görülür. Zeminde bulunan göbeğin içerisinde siyah zemin üzerinde çiçek motifleri yer alır. Göbek uçları tepeliklerle son bulmuştur (Motif çizim no: 93, 94). Bej renkli köşelerde stilize edilmiş çiçekler yer alır (Fotoğraf 3. 38. Kilim, Yer Yaygısı).

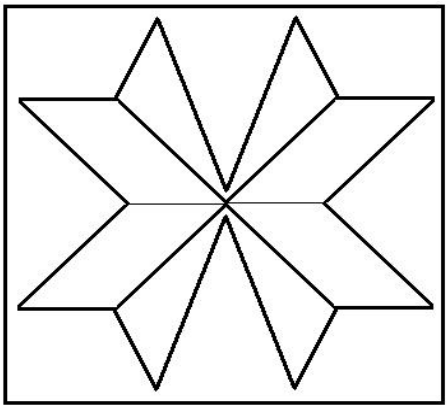
Dokumanın atkı ve çözgüsü yündür. İlikli-kenetleme tekniği uygulanmıştır. Doğal yün ve kimyasal boyalar kullanılmıştır.

Fotoğraf 3. 38. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 93. Çiçek

Motif Çizim No 3. 94. Yıldız

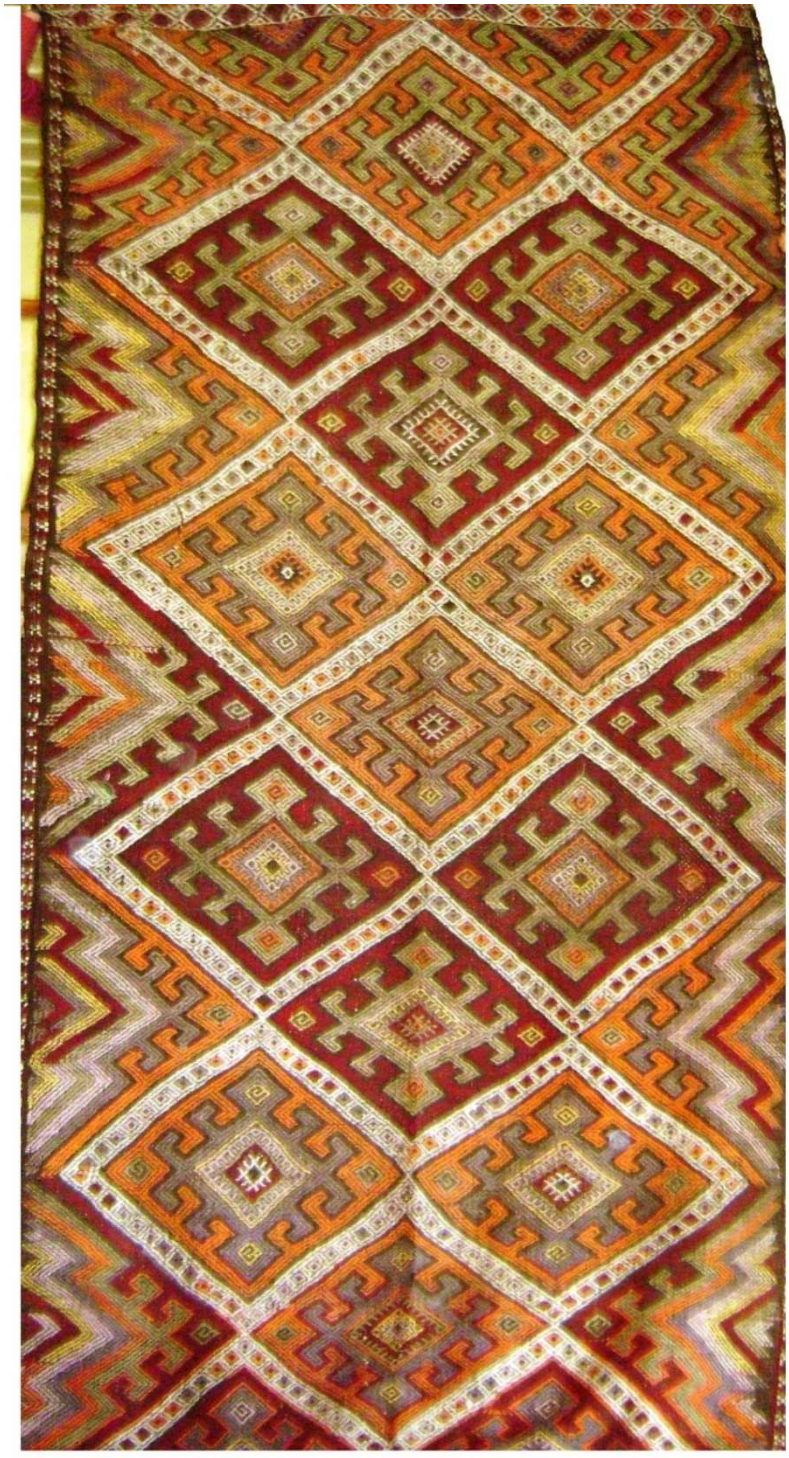
KATALOG NO	**: 39**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Şehithalit
Dokuma Türü	: Zili
İnceleme Tarihi	: 11.04.2010
Bulunduğu Yer	: Şehithalit Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 160x400 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Zilo
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: Çapraz zili
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Turuncu, kırmızı, siyah, yeşil

Dokumanın Analizi

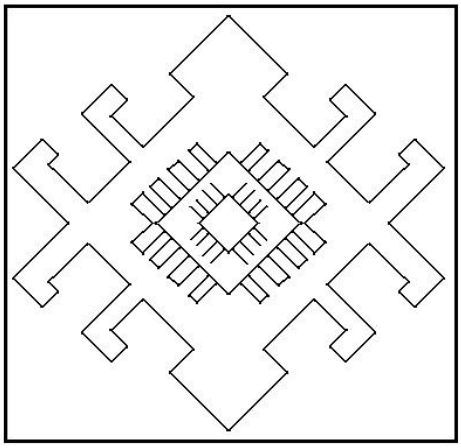
Baklava formundan meydana gelen zili örneği, Sarıkamış / Şehithalit Köy Camii'nde tespit edilmiştir. Dokumada geometrik motifler görülür.

Örneğin zemini diyagonal bir şekilde dizilmiştir. Zemiz renkleri turuncu ve kırmızı renkli baklavalar içerisinde akrep motifi yer alır. Ortasında pıtrak, uçlarında ve kenarlarında göz motifi yer almaktadır (Motif çizim no: 95, 96, 97).

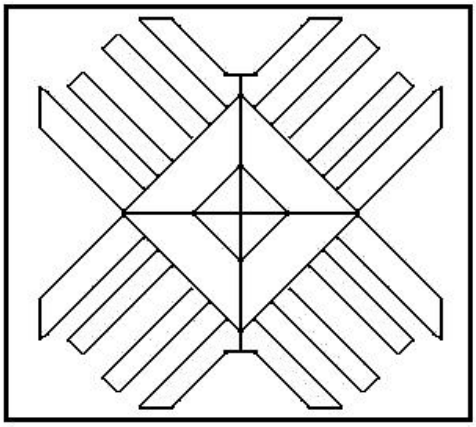
Dikey eksende kırmızı zemin üzerine beyaz rengin görüldüğü ince bir suyolu görülür. Yatay eksende ise baklavalar bulunmaktadır. Bu örneğe yörede "zilo" denilmektedir. Dokuma çapraz zili tekniği ile dokunmuştur. Atkı ve çözgüsü yün olup, kök boya kullanılmıştır (Fotoğraf 3. 39. Kilim, Zili).

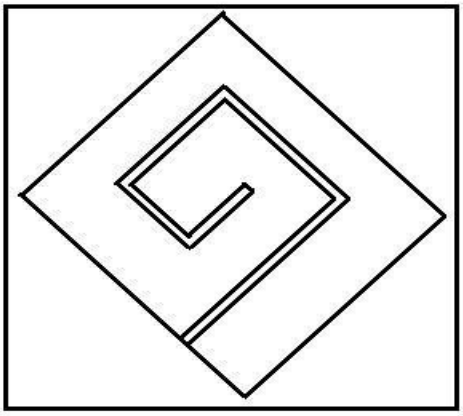
Fotoğraf 3. 39. Kilim (Zili)

Motif Çizim No 3. 95. Çengelli baklava

Motif Çizim No 3. 96. Pıtrak

Motif Çizim No 3. 97. Göz

KATALOG NO	**: 40**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Sırbasan
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 21.03.2010
Bulunduğu Yer	: Sırbasan /Mahinur Diktepe Evi
Dokunduğu Tarih	: 1979
Ebatları (En / Boy)	: 150x206 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Suluköşe Kilim
Üretim Tipi	: Duvar Kilimi
Dokuma Tekniği	: İlikli, ilksiz
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Pamuk
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, bej, kırmızı, bordo, pembe, yeşil, mavi

Dokumanın Analizi

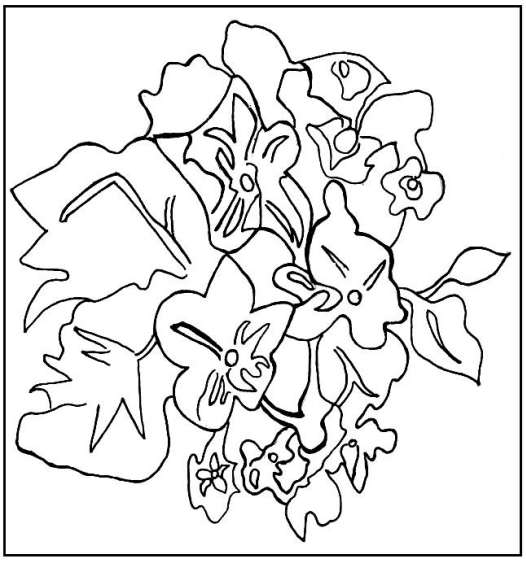
Dikdörtgen formlu örnek, Sarıkamış /Sırbasan Köyü'nde dokunmuştur. Dokumada bitkisel motifler hakimdir. Bardız kilimlerinin karakteristik özelliğini taşımaktadır (Fotoğraf 3. 40. Kilim, Duvar Kilimi).

Örnek bej zeminli olup, ortasında bir gül buketi yer almaktadır. Siyah zeminli iç bordürde bordo dal üzerine çiçekler görülmektedir. Köşelerde zemine girintili dört taraflı gül demetleri yer alır (Motif çizim no: 98).

Bej zeminli dış bordürde çiçek ve yapraklar dizilidir. Çözgüsü pamuk, atkısı yündür. İlikli kilim tekniği uygulanmış olup, kimyasal boya kullanılmıştır.

Fotoğraf 3. 40. Kilim (Duvar Kilimi)

Motif Çizim No 3. 98. Gül buketi

KATALOG NO	**: 41**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Sırbasan
Dokuma Türü	: Heybe
İnceleme Tarihi	: 21.03.2010
Bulunduğu Yer	: Sırbasan /Mahinur Diktepe Evi
Dokunduğu Tarih	: 1925
Ebatları (En / Boy)	: 50x130 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Heybe
Üretim Tipi	: Heybe
Dokuma Tekniği	: İlikli, ilksiz
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kırmızı, siyah, sarı, krem, bej

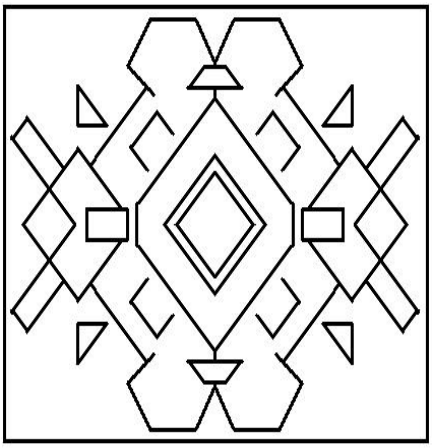
Dokumanın Analizi

İlikli dokuma tekniği ile dokunan heybe örneği, Sarıkamış / Sırbasan Köyü'nde bulunmuştur. Heybe olarak kullanılan bu örnek, iki cepten oluşmaktadır. Zemin kırmızı renkli olup, ortasında bereket motifi görülür (Motif çizim no: 99). Göbeği çevreleyen siyah zeminli bordürde göz motifleri yer almaktadır (Motif çizim no: 100). Bordürde sarı, kırmızı, krem ve bej renkte çiçekler dizilmiştir (Fotoğraf 3. 41. Kilim, Heybe).

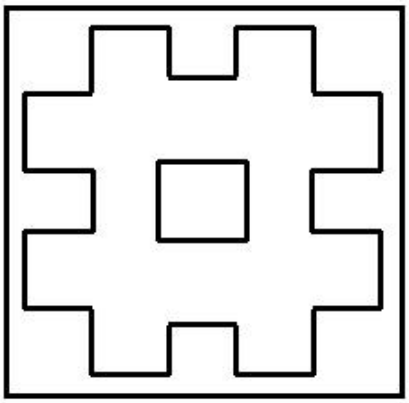
Ceplerin arası renkli zikzaklardan oluşan ilikli dokuma görülür. Atkı ve çözgüsü yün olup, ilikli kilim tekniği uygulanmıştır. Yünlerde kök boya kullanılmıştır.

Fotoğraf 3. 41. Kilim (Heybe)

Motif Çizim No 3. 99. Bereket

Motif Çizim No 3. 100. Göz

KATALOG NO	**: 42**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Isısu
Dokuma Türü	:Kilim
İnceleme Tarihi	: 20.03.2010
Bulunduğu Yer	: Isısu / Zemine Lök Evi
Dokunduğu Tarih	: 1975
Ebatları (En / Boy)	: 67x110 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kuşlu Kilim
Üretim Tipi	: Duvar Kilimi
Dokuma Tekniği	: İlikli, ilksiz
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Pamuk
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Beyaz, siyah, kırmızı, yeşil, kahverengi,

Dokumanın Analizi

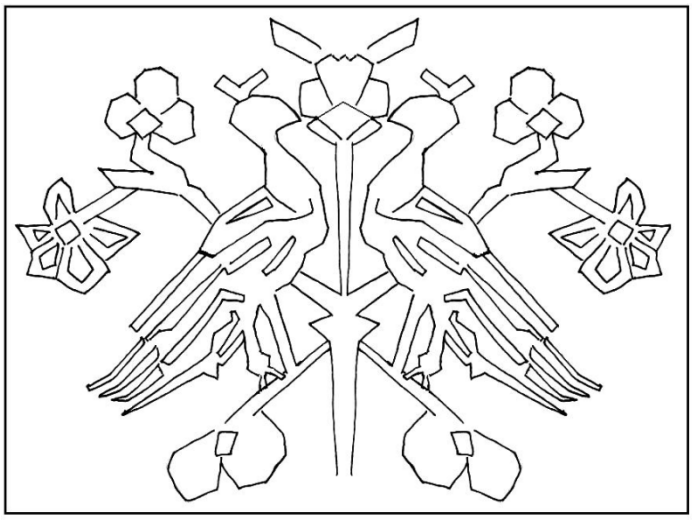
Kare formuna yakın bu örnek, Sarıkamış / Isısu Köyü'nde dokunmuştur. Örnek bitkisel ve hayvansal motiflere dikkat çeker. Duvar kilimi olarak kullanılmıştır.

Zemini siyah olan örneğin ortasında simetrik kuşlar yer alır (Motif çizim no: 101). Ayrıca zeminde çiçek ve yaprak motiflerine rastlanmaktadır (Fotoğraf 3. 42. Kilim, duvar Kilimi).

Beyaz zeminli bordürde dal üzerinde kırmızı çiçekler yer alır. Çözgüsü pamuk, desen ipi yündür. İlikli dokuma tekniği uygulanmıştır. Yünler kimyasal boya ile boyanmıştır.

Fotoğraf 3. 42. Kilim (Duvar Kilimi)

Motif Çizim No 3. 101. Kuş

KATALOG NO	**: 43**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Kalebaş
Dokuma Türü	:Zili
İnceleme Tarihi	: 04.04.2010
Bulunduğu Yer	: Kalebaş / Sabri Kurt Evi
Dokunduğu Tarih	: 1970
Ebatları (En / Boy)	: 150x430 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Zilo
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: Çapraz zili
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kırmızı, turuncu, mavi, sarı, siyah, pembe

Dokumanın Analizi

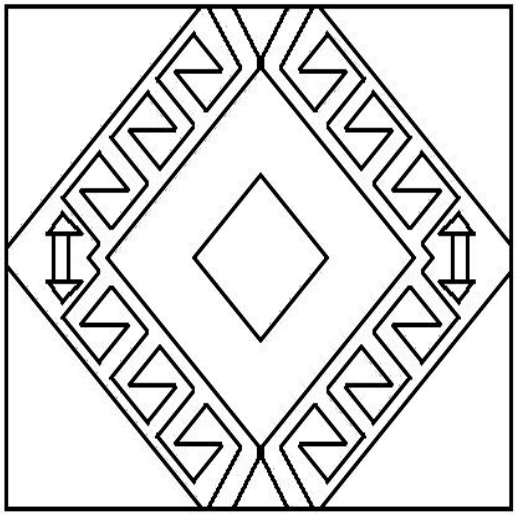
Dikdörtgen forma sahip örnek, Sarıkamış / Kalebaş'ı yöresinde bulunmuştur. Dikey eksende sonsuzluk prensibine göre düzenlenmiş kompozisyon şeması görülür.

Örneğin ortasında bir tam, kenarlarda yarım baklavalar üst üste yerleştirilmesiyle oluşturulmuş kompozisyon dikkat çeker. Baklava şeklinin içerisinde pıtrak motifi, çevresinde iç içe akrep motifleri yer alır (Motif çizim no: 102, 103).

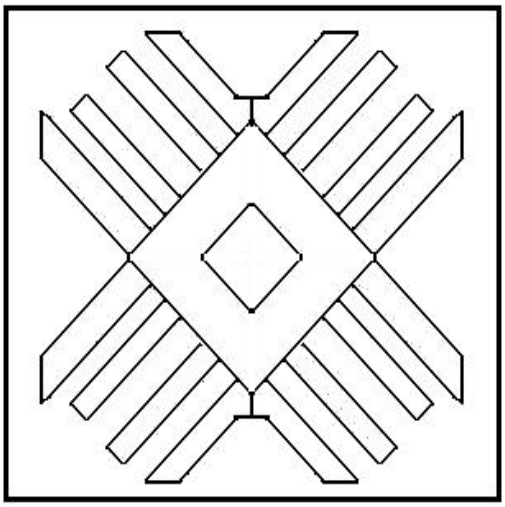
Kırmızı zeminli bordürde baklava şekli içindeçengel ve göz motifi görülür (Motif çizim no: 104, 105). Dokumanın tüm yüzeyi çapraz zili tekniği ile dokunmuştur. Bölgede bu dokumaya "zilo" denilmektedir. Tek şak olarak dokunmuş olup, turuncu, mavi, sarı, kırmızı, siyah ve pembe renkler kullanılmıştır. Atkı ve çözgüsü yün olup, doğal boya kullanılmıştır (Fotoğraf 3. 43. Kilim, Zili).

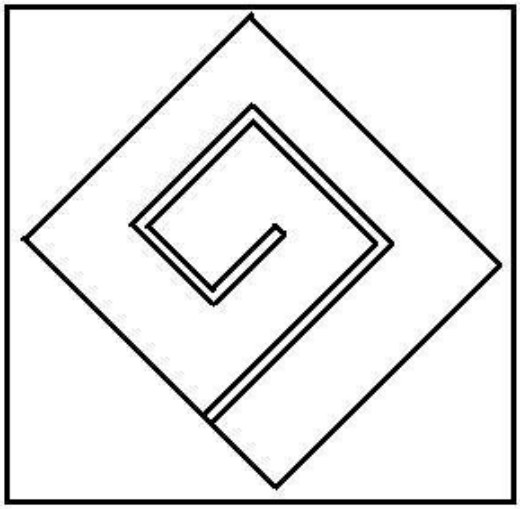
Fotoğraf 3. 43. Kilim (Zili)

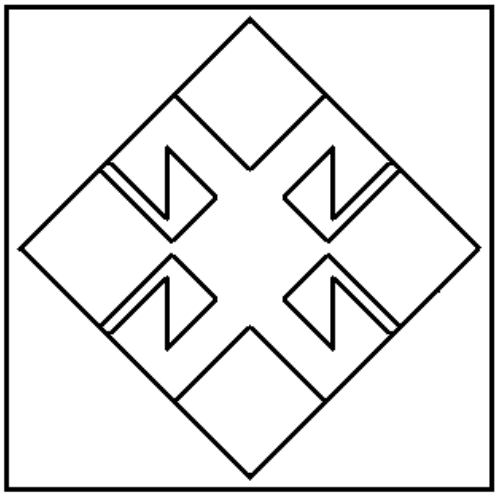
Motif Çizim No 3. 102. Akrep

Motif Çizim No 3. 103. Pıtrak

Motif Çizim No 3. 104. Göz

Motif Çizim No 3. 105. Çengel

KATALOG NO	**: 44**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Isısu
Dokuma Türü	:Kilim
İnceleme Tarihi	: 20.03.2010
Bulunduğu Yer	: Isısu / Fatma Lök Evi
Dokunduğu Tarih	: 1970
Ebatları (En / Boy)	: 185x320 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Top kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli, iliksiz
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Pamuk
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, krem, yeşil, kırmızı, pembe

Dokumanın Analizi

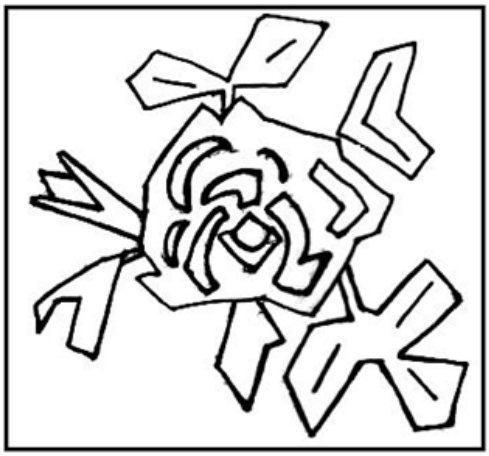
185 x 320 cm. ölçülerine sahip dikdörtgen formlu örnek, Sarıkamış / Isısu Köyü'nde dokunmuştur. Siyah ve krem zeminli iki bordürü vardır. Bitkisel ve geometrik desenler görülür (Fotoğraf 3. 44. Kilim, Yer Yaygısı).

Siyah zeminli örneğin ortasında bir göbek dikkat çeker. Göbeğin zemini krem renklidir. Göbeğin içerisinde akrep, bereket ve uçlarında koçboynuzu motifi yer alır. Uç kısımları elibelinde motifi ile bitmiş olup, içerisinde gül ve yıldız motifi yer almaktadır. Zemindeki boşluklarda gül motifleri bulunmaktadır (Motif çizim no: 106, 107, 108).

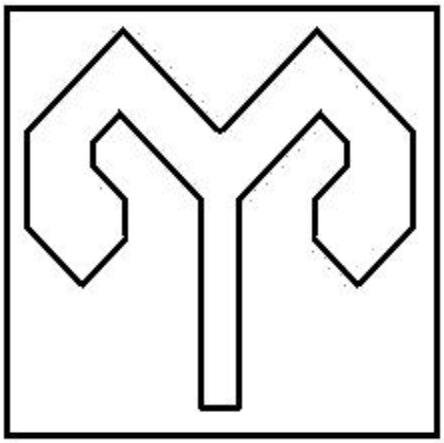
Krem zeminli iç bordür bordo dal üzerinde çiçekler yer alır. Köşelerinde gül buketleri yer almaktadır. Dokumanın çözgüsünde pamuk, atkısında yün kullanılmış olup, ilikli-iliksiz dokuma tekniği kullanılmıştır. Kilimde kimyasal boya kullanılmıştır.

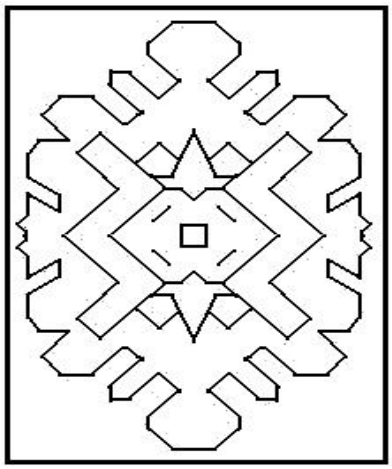
Fotoğraf 3. 44. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 106. Gül

Motif Çizim No 3. 107. Koçboynuzu

Motif Çizim No 3. 108. Bereket

KATALOG NO	**: 45**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Kars
Dokuma Türü	:Kilim
İnceleme Tarihi	: 20.05.2010
Bulunduğu Yer	: Sarıkamış /Sündüz Güney Evi
Dokunduğu Tarih	: 1967
Ebatları (En / Boy)	: 165x350 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Pamuk
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kırmızı, siyah, beyaz, yeşil, bej, turuncu

Dokumanın Analizi

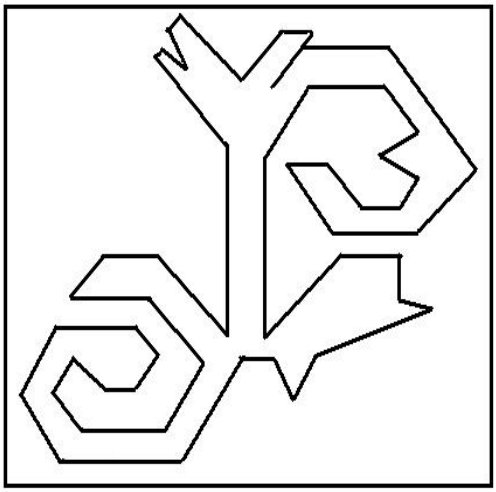
Sarıkamış / Merkez'de tespit edilen bu örnekte, bitkisel ve geometrik motifler birlikte kullanılmıştır(Fotoğraf 3. 45. Kilim, Yer Yaygısı).

Basamaklı iki mihraptan oluşan örnek kırmızı zeminlidir. Zeminde büyük bir göbek yer almaktadır. Göbeğin içi krem zeminli olup, içerisinde akrep, çengel ve gül motifi yer alır. Göbeğin uçları elibelinde motifiyle sınırlandırılmıştır. Mihrabın köşelerinde gül ve göz yer almaktadır (Motif çizim no: 109, 110).

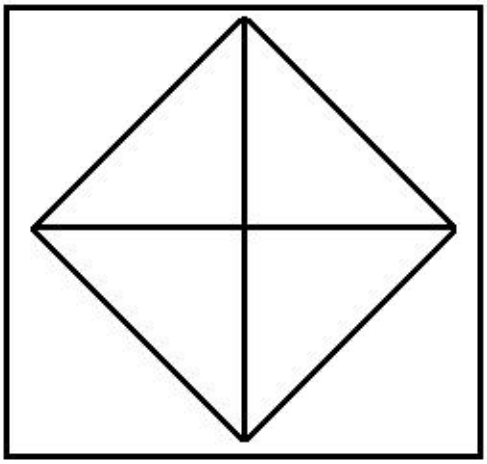
Siyah zeminli bordürde beyaz, yeşil, kırmızı, bej ve turuncu renkleriyle kurtağzı motifleri dizilidir (Motif çizim no: 111). Çözgüsü pamuk, desen ipi yündür. İlikli kilim tekniği uygulanmıştır. Kök ve suni boya birlikte kullanılmıştır.

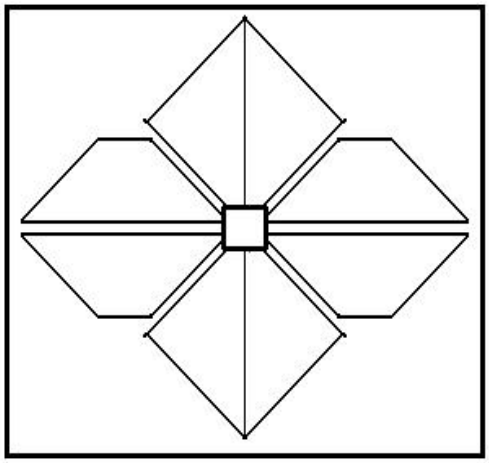
Fotoğraf 3. 45. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 109. Akrep

Motif Çizim No 3. 110. Göz

Motif Çizim No 3. 111. Kurtağzı

KATALOG NO	**: 46**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Isısu
Dokuma Türü	:Kilim
İnceleme Tarihi	: 20.03.2010
Bulunduğu Yer	: Isısu Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 167x265 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli, iliksiz
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Pamuk
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, beyaz, mavi, pembe, yeşil, kırmızı

Dokumanın Analizi

Siyah zeminli dikdörtgen formundaki örnek, Sarıkamış / Isısu Köy Camii'nde tespit edilmiştir.

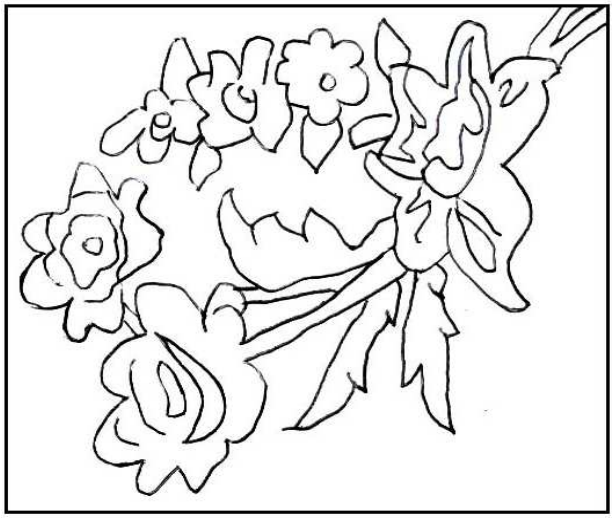
Siyah zemin üzerinde, bitkisel desenlerin yatay eksende düzenlenmiş kompozisyon şemasıyla dikkat çeker. Beyaz zeminli bordürde dal üzerinde çiçekler görülmektedir (Fotoğraf 3. 46. Kilim, Yer Yaygısı).

Bardız kilimi özelliğini taşır. Siyah zeminde yer alan gül demetleri yatay eksende sonsuzluk prensibine göre yerleştirilmiştir (Motif çizim no: 112).

Dokumada kırmızı, yeşil, pembe, mavi, beyaz ve siyah renkler kullanılmıştır. Dokumanın çözgüsü pamuk, atkısı yündür. İlikli kilim tekniği uygulanmıştır. Yünlerde suni boya kullanılmıştır.

Fotoğraf 3. 46. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 112. Çiçek

KATALOG NO	**: 47**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Boyalı
Dokuma Türü	:Kilim
İnceleme Tarihi	: 20.03.2010
Bulunduğu Yer	: Boyalı /Hediye Doğan Evi
Dokunduğu Tarih	: 1980
Ebatları (En / Boy)	: 140x380 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Yoluk
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, yeşil, sarı, bordo, pembe

Dokumanın Analizi

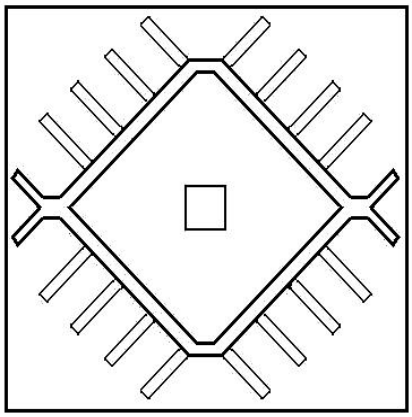
140 x 380 cm. ebatlı yer yaygısı, Sarıkamış / Boyalı Köyü'nde tespit edilmiştir. Geometrik motifler görülür. Orta zemin, dikey eksende motiflerin üst üste göbek şeklinde yerleştirilmesiyle meydana gelmektedir (Fotoğraf 3. 47. Kilim, Yoluk).

Kilim örneği iki geniş bordüre sahiptir. En dış bordürde siyah zemin üzerinde yıldız motifleri sıralıdır. İkinci geniş bordür zemini kırmızı renkte olup, içerisinde koçboynuzu ve göz motifi yer alır.

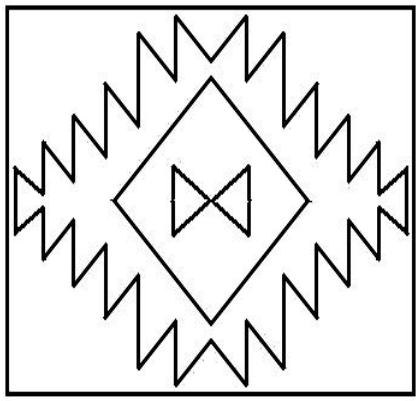
Dikey eksende düzenlenmiş, ortada üst üste beş göbeğin yer aldığı kompozisyon ana şemayı oluşturur. Göbeklerin içinde pıtrak, göz ve çakmak motifleri yer alır. Zemin boşlukları pıtrak, bukağı, göz, çakmak, tarak, elibelinde, koçboynuzu, kurtağzı, aşk ve birleşim motiflerine yer verilmiştir (Motif çizim no: 113, 114, 115, 116). Çengel motifi orta zemini çevreler. Dokumanın atkı ve çözgüsü yün olup, ilikli kilim tekniği kullanılmıştır. Doğal boya kullanılmıştır.

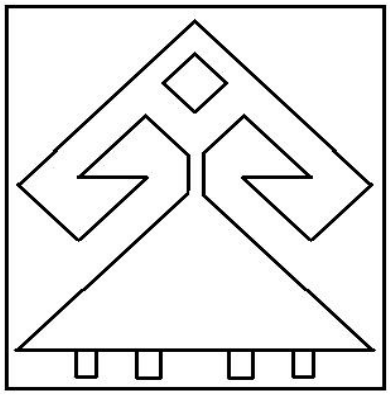
Fotoğraf 3. 47. Kilim (Yolluk)

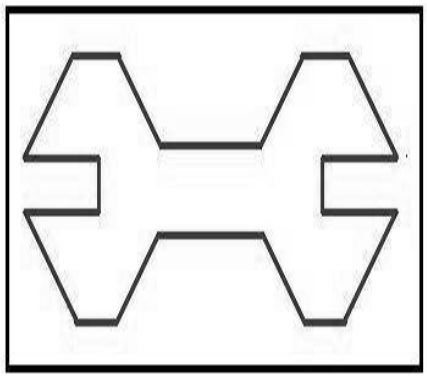
Motif Çizim No 3. 113. Pıtrak

Motif Çizim No 3. 114. Yıldız

Motif Çizim No 3. 115. Elibelinde

Motif Çizim No 3. 116. Kurtağzı

KATALOG NO	**: 48**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Şehithalit
Dokuma Türü	:Kilim
İnceleme Tarihi	: 11.04.2010
Bulunduğu Yer	: Şehithalit Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 20.yy
Ebatları (En / Boy)	: 130x315 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Yoluk
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kırmızı, sarı, mor, mavi, siyah

Dokumanın Analizi

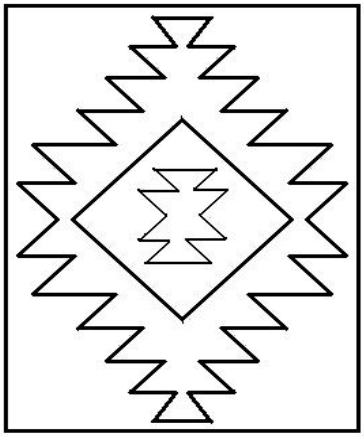
Farklı renklerdeki yıldız motifleri ile dikkat çeken örnek, Sarıkamış / Şehithalit Köy Camii'nde tespit edilmiştir. Örnekte geometrik motifler dikkat çeker.

Dikey eksenli kompozisyonda üst üste sıralanmış sekizgenler ana şemayı oluşturur. Siyah zemin üzerinde ejder motifi, içerisinde de yıldız motifi yer almaktadır. Örneğin kırmızı zemininde, üst üste sıralanmış yıldız motifleri, çevresinde bukağı, canavar ayağı, koçboynuzu ve kuş motifleri yer alır (Motif çizim no: 117, 118, 119, 120), (Fotoğraf 3. 48. Kilim, Yer Yaygısı).

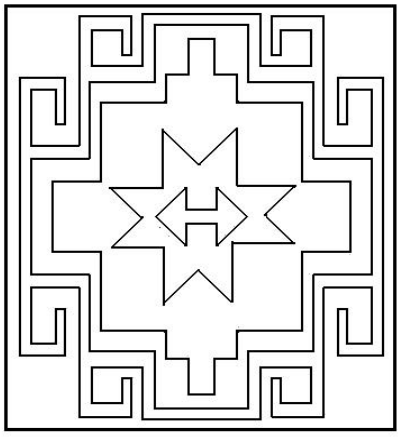
Dokumanın atkı ve çözgüsü yün olup, ilikli kilim tekniği kullanılmıştır. Yünlerde suni boya kullanılmıştır.

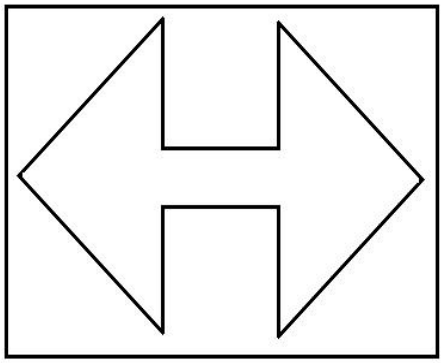
Fotoğraf 3. 48. Kilim (Yer Yaygısı)

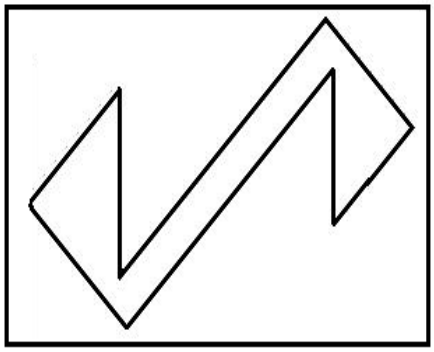
Motif Çizim No 3. 117. Yıldız

Motif Çizim No 3. 118. Ejder

Motif Çizim No 3. 119. Bukağı

Motif Çizim No 3. 120. Çakmak

KATALOG NO	**: 49**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Kazıkaya
Dokuma Türü	:Kilim
İnceleme Tarihi	: 10.04.2010
Bulunduğu Yer	: Kazıkaya / Celal Bora Evi
Dokunduğu Tarih	: 20.yy
Ebatları (En / Boy)	: 140x340 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Pamuk
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Bordo, siyah, krem, mavi, sarı, pembe

Dokumanın Analizi

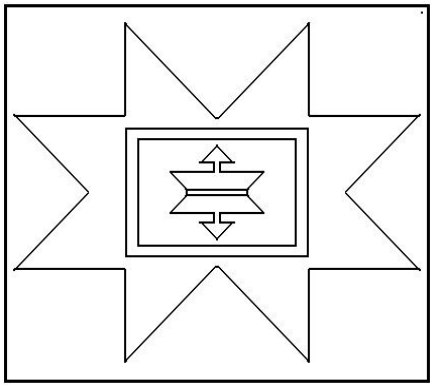
Dikdörtgen forma sahip örnek, Sarıkamış / Kazıkaya yöresinde tespit edilmiştir. Örnekte geometrik motifler görülmektedir (Fotoğraf 3. 49. Kilim, Yer Yaygısı).

Bordo zeminli örnek, iki göbekten oluşmaktadır. Göbek siyah zeminli olup, içerisinde akrep, başak, kuş ve koçboynuzu motifleri yer almaktadır. Göbekler elibelinde motifiyle sonlandırılmıştır. Zeminin köşelerinde de akrep motifi yer alır. Bordo zeminde küpe, yıldız, kuş ve çiçek motifleri yer alır (Motif çizim no: 121, 122, 123).

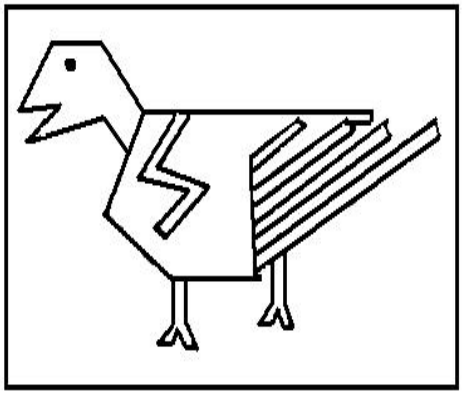
Krem renkli bordürde dikey eksende yıldızların sıralandığı görülür. Dokumanın çözgüsü pamuk, desen ipi tündür. İlikli kilim tekniği uygulanmıştır. Yünlere suni boya kullanılmıştır.

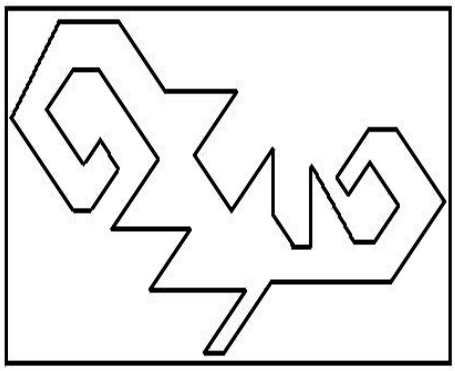
Fotoğraf 3. 49. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 121. Yıldız

Motif Çizim No 3. 122. Kuş

Motif Çizim No 3. 123. Akrep

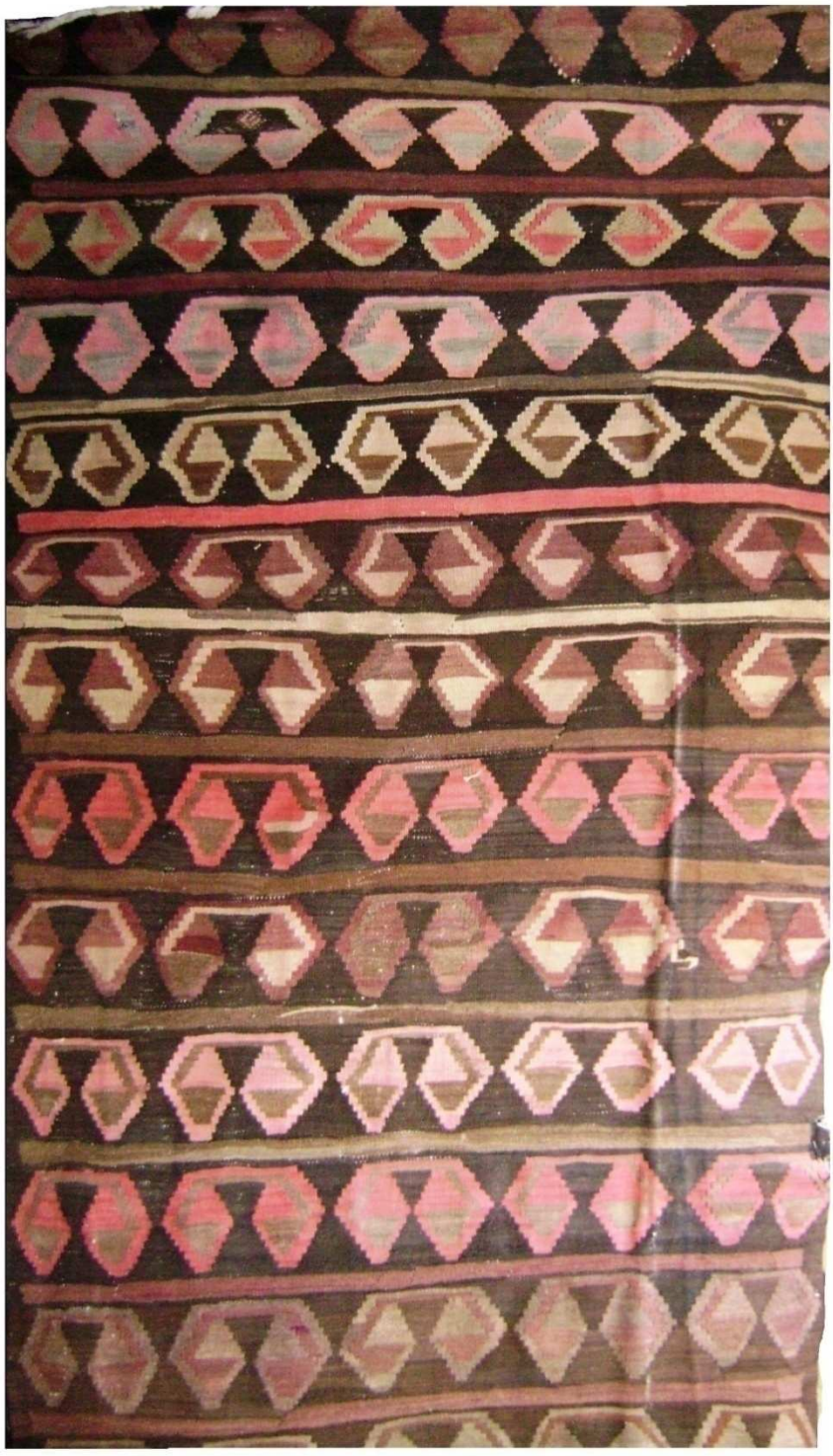
KATALOG NO	**: 50**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Çatak
Dokuma Türü	:Kilim
İnceleme Tarihi	: 28.03.2010
Bulunduğu Yer	: Çatak / Senem Ayna Evi
Dokunduğu Tarih	: 1960
Ebatları (En / Boy)	: 150x380 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Pamuk
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kahverengi, beyaz, pembe, kırmızı, siyah

Dokumanın Analizi

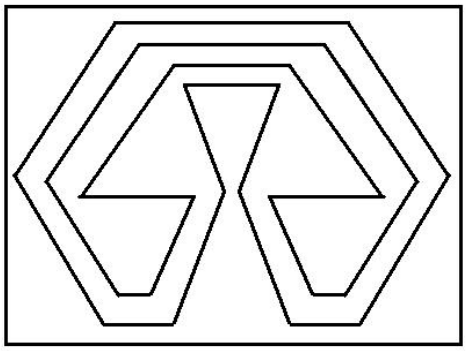
Yatay şeritlerden oluşan örnek, Sarıkamış / Çatak Köyü'nde dokunmuştur. Dokumada tek bir motifin farklı renklerde kullanılmasıyla kompozisyon oluşturulmuştur (Fotoğraf 3. 50. Kilim, Yer Yaygısı).

Bordürü bulunmayan örnekte enine bantlar yer almaktadır. Örneğin zemin rengi siyahtır. Zeminde üst üste bantlar şeklinde çengel motifleri kullanılmıştır (Motif çizim no: 124). Arada düz ince şeritler yer alır.

Dokumanın çözgüsü pamuk, desen ipi yündür. Doğal ve suni boya kullanılmıştır.

Fotoğraf 3. 50. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 124. Çengel

KATALOG NO	**: 51**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Kalebaş
Dokuma Türü	:Kilim
İnceleme Tarihi	: 04.04.2010
Bulunduğu Yer	: Kalebaş Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 20.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 160x410 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Yoluk
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kırmızı, siyah, turuncu, sarı,beyaz,mavi

Dokumanın Analizi

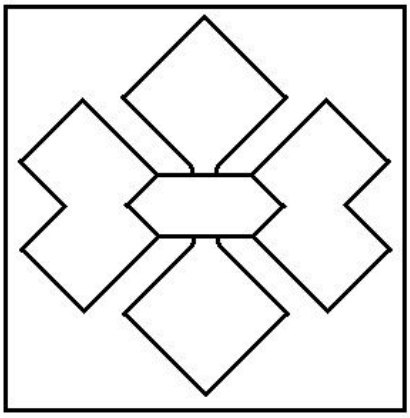
Kırmızı zeminde üst üste sekizlerinin yer aldığı örnek, Sarıkamış / Kalebaşı Köy Camii'nde tespit edilmiştir. Örnekte geometrik motifler hakimdir (Fotoğraf 3. 51. Kilim, Yolluk).

Örnek kırmızı zeminlidir. Zeminde sekizgenler içerisinde siyah zemin üzerinde ejder motifi yer almaktadır. Dokuma beş göbekten oluşmaktadır. Ejder motifinin içerisinde yıldız motifi bulunmaktadır. Kırmızı zeminde üst üste yıldız ve göz motifi yer alır. Siyah zeminli bordürü çiçek motifleri oluşturmaktadır (Motif çizim no: 125, 126, 127, 128).

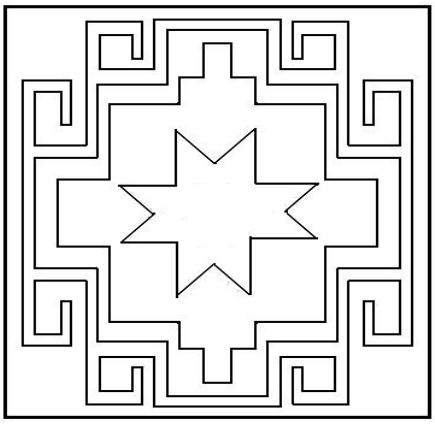
Dokumanın atkı ve çözgüsü yündür. Örnekte ilikli kilim tekniği uygulanmıştır. Yünlerde suni boya kullanılmıştır.

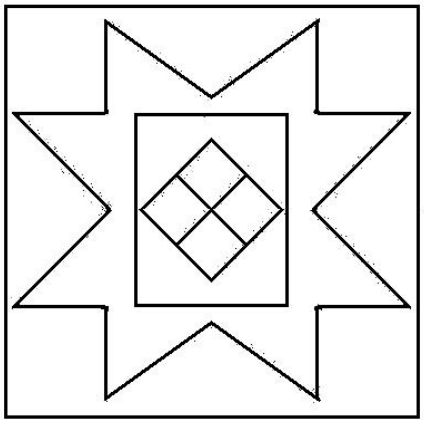
Fotoğraf 3. 51. Kilim (Yolluk)

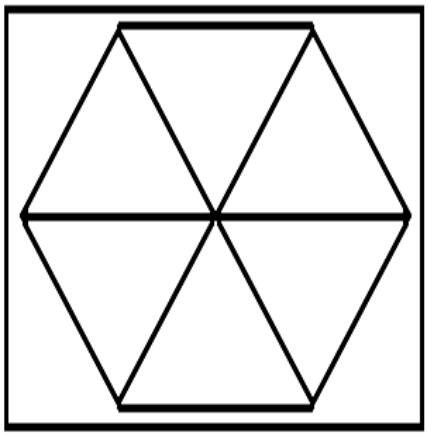
Motif Çizim No 3. 125. Çiçek

Motif Çizim No 3. 126. Ejder

Motif Çizim No 3. 127. Yıldız

Motif Çizim No 3. 128. Göz

KATALOG NO	**: 52**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Aşağı Sallıpınar
Dokuma Türü	:Kilim
İnceleme Tarihi	: 27.03.2010
Bulunduğu Yer	: Aşağı Sallıpınar / H.Erhan Güney evi
Dokunduğu Tarih	: 1910
Ebatları (En / Boy)	: 160x450 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kürt kilimi
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli - iliksiz
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Bordo, turuncu, sarı, siyah, pembe, beyaz

Dokumanın Analizi

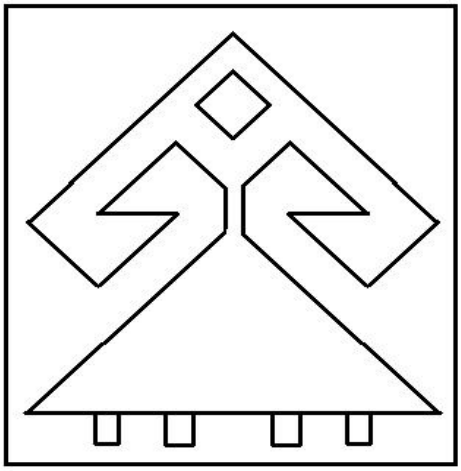
Dikdörtgen formundaki örnek, Sarıkamış / Aşağı Salıpınar Köyü'nde dokunmuştur. Dokumada geometrik motifler dikkat çeker.

Örneğin zemin rengi bordo olup, ortasında dört göbek yer alır. Göbekler altıgen formunda olup, siyah zeminlidir. Etrafı çengellerle çevrilidir Siyah renkli göbekte stilize edilmiş ejder motifi, ortasında yıldız yer almaktadır. Zeminde elibelinde, yıldız, çakmak, küpe, göz ve pıtrak motifleri görülür (Fotoğraf 3. 52. Kilim, Yer Yaygısı).

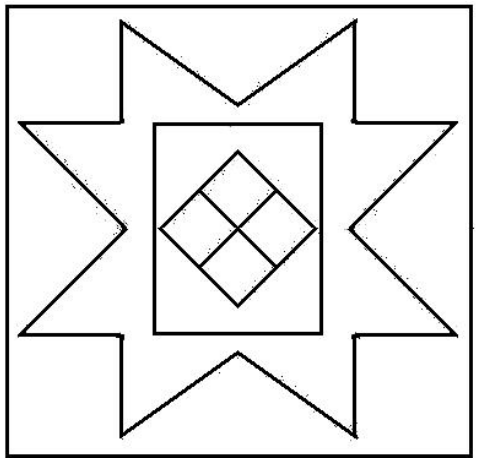
Beyaz zeminli bordürde yıldız, göz, bereket, akrep ve elibelinde motifleri yer almaktadır (Motif çizim no: 129, 130, 131, 132). Dokuma ilikli-iliksiz kilim tekniği uygulanmıştır. Atkı ve çözgüsü yün olup, kök boya kullanılmıştır.

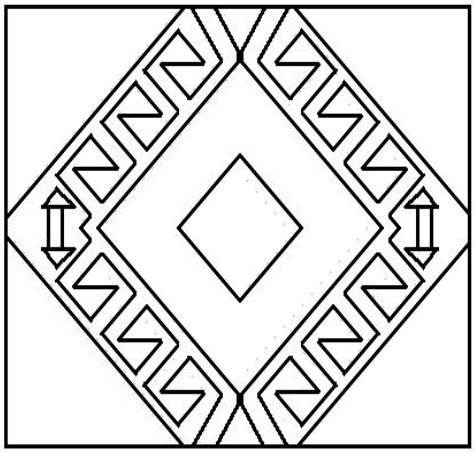
Fotoğraf 3. 52. Kilim (Yer Yaygısı)

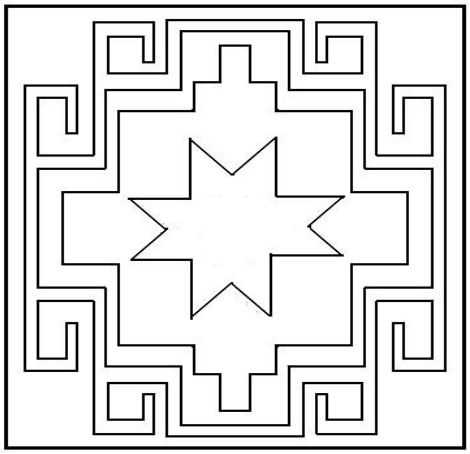
Motif Çizim No 3. 129. Elibelinde

Motif Çizim No 3. 130. Yıldız

Motif Çizim No 3. 131. Akrep

Motif Çizim No 3. 132. Ejder

KATALOG NO	**: 53**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Parmakdere
Dokuma Türü	:Kilim
İnceleme Tarihi	: 21.03.2010
Bulunduğu Yer	: Altunbulak / Saknat Bulut evi
Dokunduğu Tarih	: 1980
Ebatları (En / Boy)	: 175x225 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: kilim
Üretim Tipi	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli- iliksiz
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Pamuk
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, kırmızı, yeşil, krem, bordo, pembe

Dokumanın Analizi

Dikdörtgen formlu top kilim örneği, Sarıkamış / Altunbulak yöresinde tespit edilmiştir. Örnekte bitkisel motifler görülmektedir (Fotoğraf 3. 53. Kilim, Yer Yaygısı).

Dokumanın zemin rengi siyahtır. Siyah zemin üzerinde bir gül buketi yer almaktadır. Örnek bir geniş, bir dar bordürden oluşmaktadır. Krem zeminli iç bordürde dal üzerinde çiçek motifleri yer almaktadır (Motif çizim no: 133, 134).Köşelerinde zemine doğru gül demetleri görülür. Siyah zeminli dış bordür yeşil yapraklı çiçeklerin dizilmesiyle oluşur. Bardız kilimi özelliğini taşır. Duvar kilimi olarak üretilmiştir.

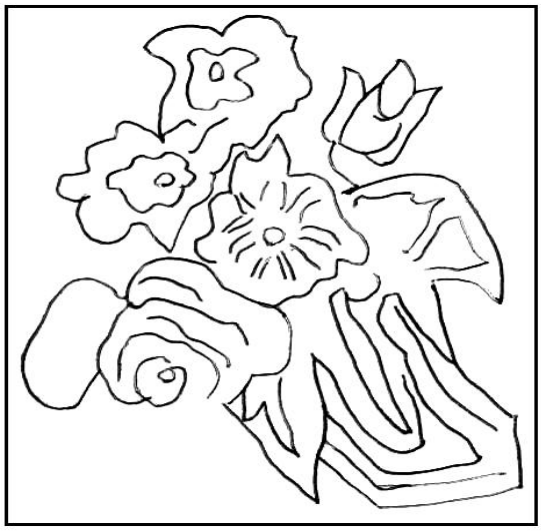
Dokumada ilikli-iliksiz kilim tekniği uygulanmıştır. Çözgüsü pamuk, desen ipi yündür. Kimyasal boya kullanılmıştır.

Fotoğraf 3. 53. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 133. Gül demeti

Motif Çizim No 3. 134. Çiçek

KATALOG NO	**: 54**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Şehitemin
Dokuma Türü	:Kilim
İnceleme Tarihi	: 11.04.2010
Bulunduğu Yer	: Şehitemin / Mihrali Taş evi
Dokunduğu Tarih	: 1980
Ebatları (En / Boy)	: 60x100 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Zili
Üretim Tipi	: Yastık yüzü
Dokuma Tekniği	: Çapraz zili
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Sarı, kırmızı, kahverengi, pembe, bej

Dokumanın Analizi

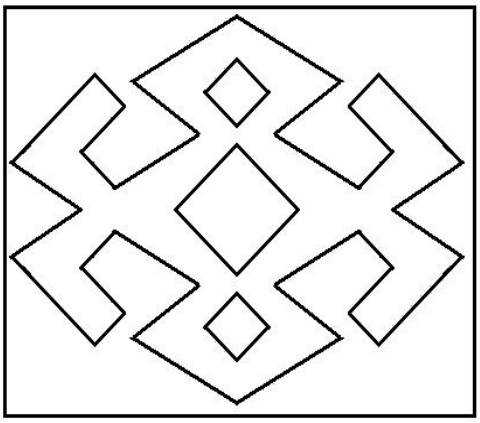
Kareye yakın formlu bu yastık yüzü örneği, Sarıkamış / Şehitemin Köyü'nde dokunmuştur. Sonsuzluk prensibinde düzenlenmiş kompozisyonunda geometrik motifler kullanılmıştır. Motifler diyagonal bir şekilde sıralanmıştır (Fotoğraf 3. 54. Kilim, Yastık Yüzü).

Dokuma baklava formunda dört göbekten oluşmaktadır. Zemin içi baklavalarla doldurulmuş akrep motifi ve uç kısımlarına göz (Motif çizim no: 135, 136)yerleştirilmiştir. Yastığın çevresini siyah zeminli pıtrak motifi çevreler.

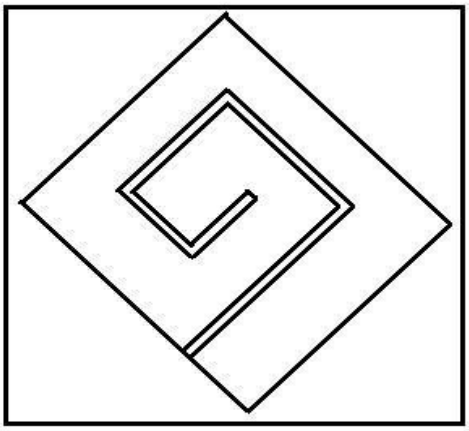
Dokuma çapraz zili tekniği ile dokunmuştur. Yörede bu dokumaya "zili yastık" denilmektedir. Atkı ve çözgüsü yündür. Kök ve kimyasal boya birlikte kullanılmıştır.

Fotoğraf 3. 54. Kilim (Yastık Yüzü)

Motif Çizim No 3. 135. Akrep

Motif Çizim No 3. 136. Göz

KATALOG NO	**: 55**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Süngütaş
Dokuma Türü	:Kilim
İnceleme Tarihi	: 21.03.2010
Bulunduğu Yer	: Süngütaş Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 1946
Ebatları (En / Boy)	: 190x380 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, turuncu, bej, kırmızı, mavi, sarı, pembe

Dokumanın Analizi

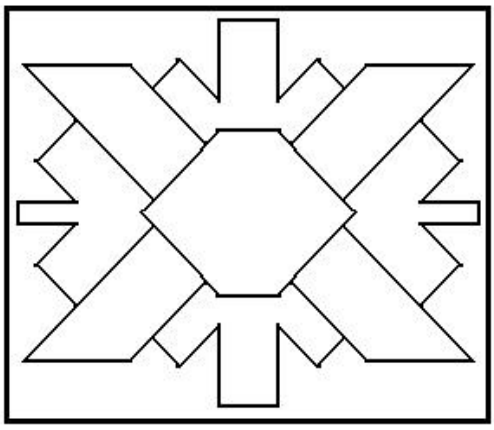
Dikdörtgen formlu bu örnek, 190 x 380 cm. ölçülerindedir. Sarıkamış /Süngütaş Köy Camii'nde tespit edilmiştir. Örnek siyah zeminli göbek formuyla dikkat çeker. Geometrik motifler görülmektedir.

Orta zemini turuncu renkte üst üste üç göbek oluşturmaktadır. Göbeklerin dışını karanfiller çevrelemektedir. Göbeğin içinde yıldız, bereket, küpe ve pıtrak motifleri yer almaktadır. Zeminde kuş, göz, çiçek motifleri bulunmaktadır. Zeminde kilimin dokunduğu 1946'lı tarih yer almaktadır (Motif çizim no: 137, 138, 139).

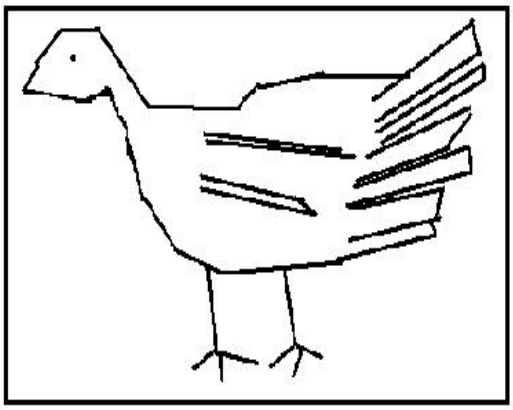
Bej renkli iç bordürde farklı renklerde üst üste sıralanmış karanfiller görülmektedir. Kırmızı zeminli dış bordürde koçboynuzu motifleri sıralanmıştır. Atkı ve çözgüsü yün dür. İlikli kilim tekniği uygulanmış olu, kök ve kimyasal boya birlikte kullanılmıştır (Fotoğraf 3. 55. Kilim, Yer Yaygısı).

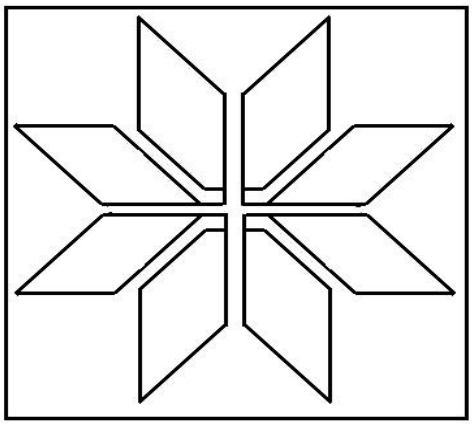
Fotoğraf 3. 55. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 137. Bereket

Motif Çizim No 3. 138. Kuş

Motif Çizim No 3. 139. Yıldız

KATALOG NO	**: 56**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Isısu
Dokuma Türü	:Kilim
İnceleme Tarihi	: 20. 03. 2010
Bulunduğu Yer	: Isısu / Zemine Lök evi
Dokunduğu Tarih	: 1980
Ebatları (En / Boy)	: 175x300 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Pamuk
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, kırmızı, yeşil, beyaz, pembe, bordo, mavi

Dokumanın Analizi

Dikdörtgen formundaki örnek, Sarıkamış / Isısu Köyü'nde dokunmuştur. Dokumada bitkisel motifler görülür (Fotoğraf 3. 56. Kilim, Yer Yaygısı).

Krem rengindeki zemin bordüründe dal üzerinde kırmızı, bordo ve pembe renkli çiçek motifleri çevrilidir.

Siyah renkteki orta zemin üzerinde gül demetleri, yatay eksende üst üste sıralanmıştır (Motif çizim no: 140). Bardız kilimlerine özgü nitelikler taşır. Dokumanın çözgüsü pamuk, atkısı yündür. İlikli kilim tekniği uygulanmış olup, yünlerde kimyasal boya kullanılmıştır.

Fotoğraf 3. 56. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 140. Çiçek

KATALOG NO	**: 57**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Odalar
Dokuma Türü	:Kilim
İnceleme Tarihi	: 27. 03. 2010
Bulunduğu Yer	: Bozat / Halis Boztoprak evi
Dokunduğu Tarih	: 1975
Ebatları (En / Boy)	: 200x470 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Divan örtüsü
Üretim Tipi	: Yer yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli-İliksiz
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, mavi, pembe, bordo, yeşil

Dokumanın Analizi

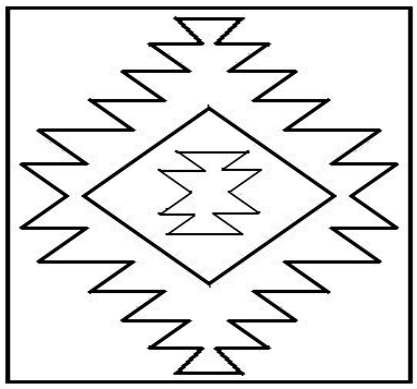
Sekizgen form içerisinde ki ejder motifi ile dikkat çeken örnek, Sarıkamış /Bozat Köyü'nde dokunmuştur. Örnekte geometrik motifler hakimdir. Zemin sekizgen göbeklerden oluşmaktadır (Fotoğraf 3. 57. Kilim, Divan Örtüsü).

Kırmızı renkli orta zeminde üst üste sekizgenlerden oluşan beş adet göbek yer almaktadır. Siyah zeminli göbeklerin içinde ejder, tam ortasında yıldız motifi görülmektedir (Motif çizim no: 141, 142, 143). Zemin boşluklarını üst üste dizilmiş yıldızlar oluşturmaktadır.

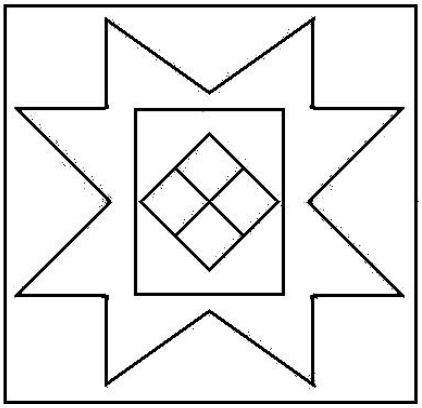
Siyah zeminli bordürde farklı renklerde yıldızların yerleştirilmesiyle göze çarpar. Yörede divan örtüsü olarak kullanılmaktadır. Atkı ve çözgüsü yündür. İlikli-iliksiz dokuma teknikleri birlikte kullanılmıştır. Kimyasal boya kullanılmıştır.

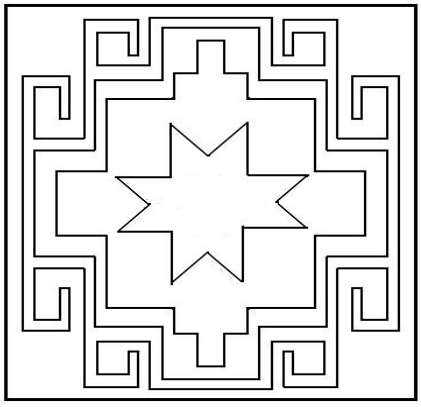
Fotoğraf 3. 57. Kilim (Divan Örtüsü)

Motif Çizim No 3. 141. Yıldız

Motif Çizim No 3. 142. Yıldız

Motif Çizim No 3. 143. Ejder

KATALOG NO	**: 58**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Çatak
Dokuma Türü	:Kilim
İnceleme Tarihi	: 28. 03. 2010
Bulunduğu Yer	: Çatak köy camii
Dokunduğu Tarih	: 2o.y.y.
Ebatları (En / Boy)	: 140x400 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Yolluk
Üretim Tipi	: Yer yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli,
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Bordo, beyaz, siyah, turuncu, bej, kırmızı

Dokumanın Analizi

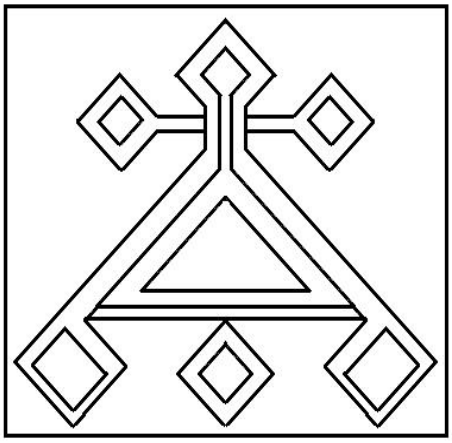
Dikdörtgen formlu örnek, Sarıkamış / Çatak Köy Camii'nde tespit edilmiştir. Geometrik motiflerin hakim olduğu örnek, göbeklerin dikey eksende üst üste dizilmesiyle dikkat çeker.

Bej ve siyah renkteki zeminde üst üste dizilmiş on adet altıgen formu yer almaktadır. Göbeğin yatay uçlarında koçboynuzu motifi görülmektedir. Göbeğin içinde bukağı, koçboynuzu ve tarak motifleri yer almaktadır. Zeminde çakmak, tarak, göz, bereket, muska, bukağı ve koçboynuzu motifleri yer alır (Motif çizim no: 144, 145, 146, 147). Zemini tarak motifi çevreler (Fotoğraf 3. 58. Kilim, Yolluk).

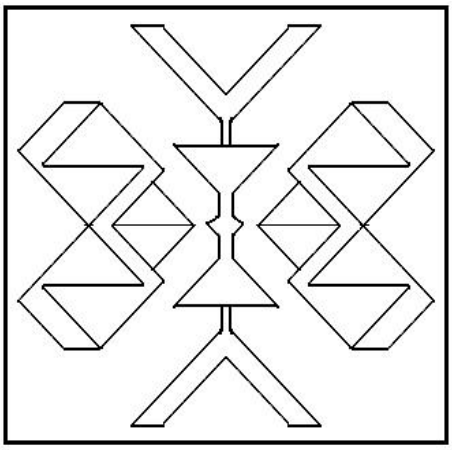
Siyah zeminli bordürde küpe ve çakmak motifleri yer almaktadır. Atkı ve çözgüsü yündür. İlikli kilim tekniği uygulanmıştır. Yünler de kök boya kullanılmıştır.

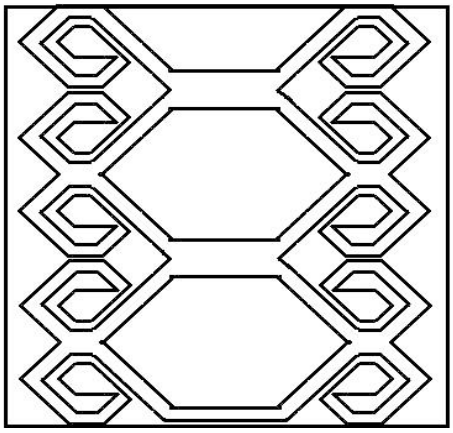
Fotoğraf 3. 58. Kilim (Yolluk)

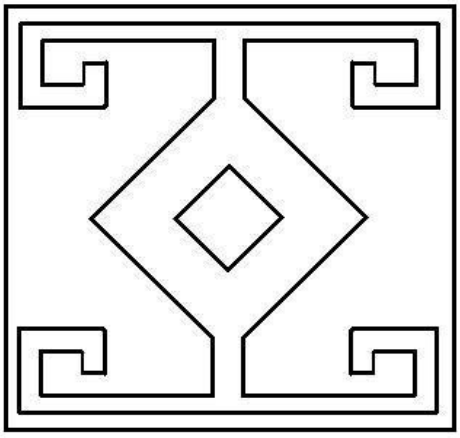
Motif Çizim No 3. 144. Küpe

Motif Çizim No 3. 145. Bereket

Motif Çizim No 3. 146. Çengel

Motif Çizim No 3. 147. Koçboynuzu

KATALOG NO	**: 59**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Belencik
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 03.04.2010
Bulunduğu Yer	: Belencik / Sabihe Sola evi
Dokunduğu Tarih	: 1985
Ebatları (En / Boy)	: 170x240 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Duvar Kilim
Üretim Tipi	: Yer yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, kırmızı, sarı, kahverengi, yeşil, pembe

Dokumanın Analizi

Duvar kilimi olarak kullanılan örnek, Sarıkamış / Belencik Köyü'nde dokunmuştur. Bitkisel motifler hakimdir (Fotoğraf 3. 59. Kilim, Duvar Kilimi).

Siyah zemin üzerine ortada bir gül buketi yer almaktadır (Motif çizim no: 148).Gülün çevresinde kahverengi dallar üzerinde çiçekler ve köşelerde gül demeti yer almaktadır. Krem zeminli bordürde yonca yaprakları sıralanmıştır. Atkı ve desen ipi yündür. İlikli kilim tekniği uygulanmış olup, kök ve kimyasal boya kullanılmıştır.

Fotoğraf 3. 59. Kilim (Duvar Kilimi)

Motif Çizim No 3. 148. Gül Demeti

KATALOG NO	**: 60**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Kazıkaya
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 10.04.2010
Bulunduğu Yer	: Kazıkaya / Celal Bora evi
Dokunduğu Tarih	: 1973
Ebatları (En / Boy)	: 45x115 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Heybe
Üretim Tipi	: Heybe
Dokuma Tekniği	: İlikli, cicim
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Sarı, bordo, kahverengi, bej, pembe

Dokumanın Analizi

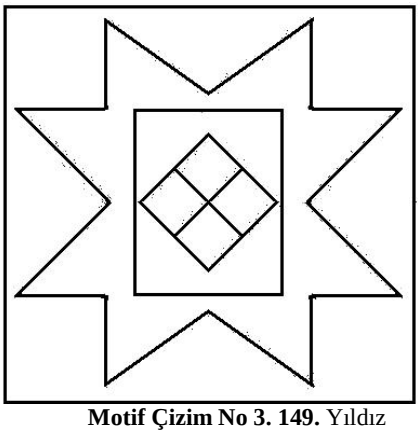
İki cepten oluşan heybe örneği, Sarıkamış / Kazıkaya Köyü'nde dokunmuştur. Heybede geometrik örnekler görülmektedir.

Heybe iki cepten oluşmaktadır. Heybenin zemini kahverengi olup, ortasında yıldız motifi yer almaktadır. Bordo renkli zeminli ceplerin ortasında akrep motifi yer almaktadır (Motif çizim no: 149, 150), (Fotoğraf 3. 60. Kilim, Heybe).

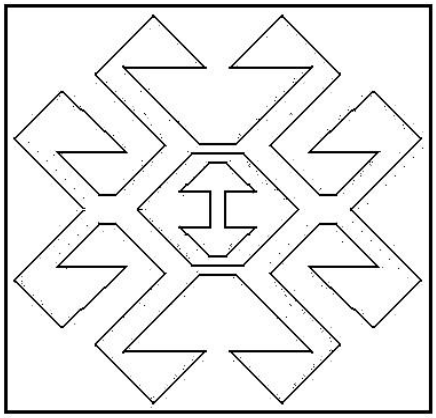
Dokumayı siyah zeminli bordürler oluşturmaktadır. Bordürlerde cicim tekniği ile sıralı göz motifi yer alır. Dokumada ilikli, bez ayağı ve seyrek cicim tekniği bir arada kullanılmıştır. Atkı ve çözgüsü tün olup, doğal ipler ve kimyasal boyalı ipler birlikte kullanılmıştır.

Fotoğraf 3. 60. Kilim (Heybe)

Motif Çizim No 3. 149. Yıldız

Motif Çizim No 3. 150. Akrep

KATALOG NO	**: 61**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Altınbulak
Dokuma Türü	: Zili
İnceleme Tarihi	: 20.03.2010
Bulunduğu Yer	: Altınbulak / Hüsniye Koç evi
Dokunduğu Tarih	: 1980
Ebatları (En / Boy)	: 60x80 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Yastık zili
Üretim Tipi	: Yastık yüzü
Dokuma Tekniği	: Çapraz zili
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, turuncu, beyaz, bej, kırmızı

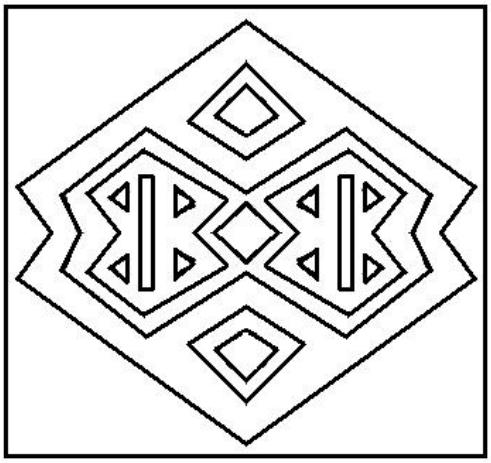
Dokumanın Analizi

Kareye yakın formlu yastık yüzü örneği, Sarıkamış / Altunbulak Köyü'nde dokunmuştur. Geometrik motifler hakimdir (Fotoğraf 3. 61. Kilim, Yastık Yüzü).

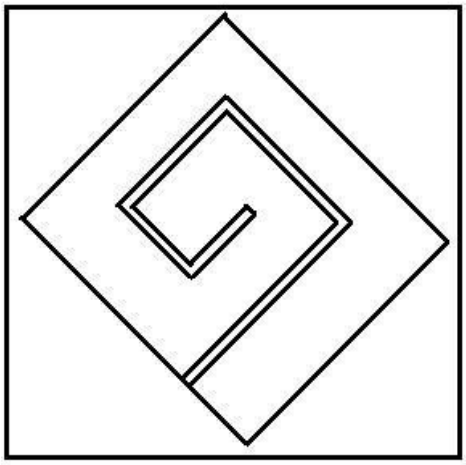
Zeminde diyagonal bir şekilde sıralanmış baklava formları yer almaktadır. Baklavaların içinde göz motifi yer alır. Yatay eksendeki bordürde farklı renklerde çakmak motifleri görülür (Motif çizim no: 151, 152, 153). Yörede bu dokumaya "yastık zilo" denilmektedir. Atkı ve çözgüsü yündür. Atkı ve çözgüsü yündür. Dokumada çapraz zili ve düz zili teknikleri birlikte uygulanmıştır. Yünlerde kök boya kullanılmıştır.

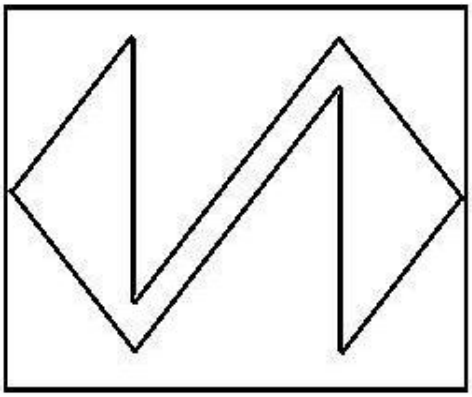
Fotoğraf 3. 61. Kilim (Yastık Yüzü)

Motif Çizim No 23. 151. Göz

Motif Çizim No 3. 152. Göz

Motif Çizim No 3. 153. Çakmak

KATALOG NO	**: 62**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Kazıkaya
Dokuma Türü	: Zili
İnceleme Tarihi	: 10.04.2010
Bulunduğu Yer	: Bozat / Atife Tomrak evi
Dokunduğu Tarih	: 1970
Ebatları (En / Boy)	: 65x90 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Yastık zili
Üretim Tipi	: Yastık yüzü
Dokuma Tekniği	: Çapraz zili
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, turuncu, mavi, mor, bordo, sarı

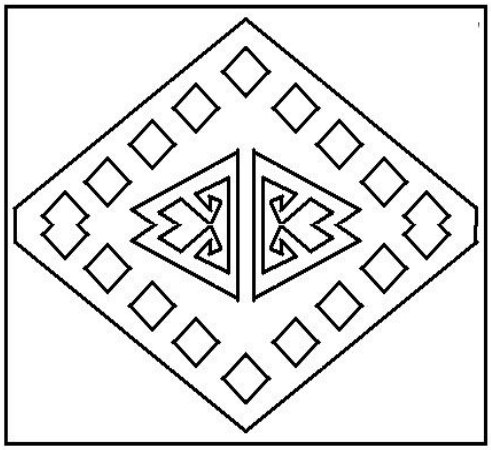
Dokumanın Analizi

Dikdörtgen formlu zili yastık, Sarıkamış / Bozat Köyü'nde tespit edilmiştir. Geometrik motifler hakimdir. Baklava formundaki zeminde motifler, sonsuzluk prensibine göre sıralanmıştır (Fotoğraf 3. 62. Kilim, Yastık Yüzü).

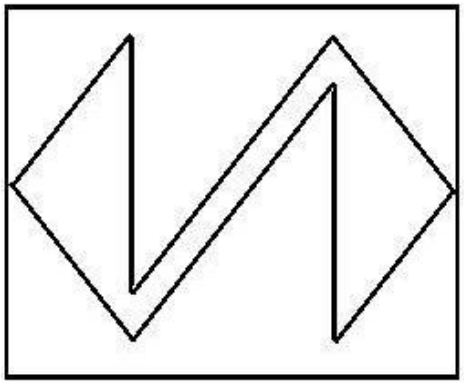
Dokumanın yüzeyinde elibelinde, göz ve bereket motifleri yer almaktadır. Bordürde çakmak motifleri bulunmaktadır (Motif çizim no: 154, 155, 156). Dokumada çapraz zili ve düz zili birlikte uygulanmıştır. Atkı ve çözgüsü yün olup, kimyasal boya kullanılmıştır.

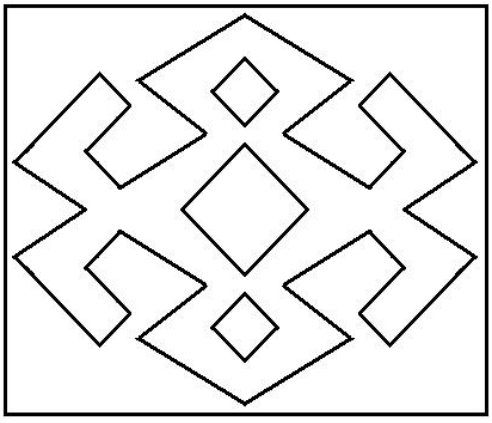
Fotoğraf 3. 62. Kilim (Yastık Yüzü)

Motif Çizim No 3. 154. Göz

Motif Çizim No 3. 155. Çakmak

Motif Çizim No 3. 156. Elibelinde

KATALOG NO	**: 63**
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Balabantaş
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 20.03.2010
Bulunduğu Yer	: Balabantaş Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 20.y.y.
Ebatları (En / Boy)	: 135x300 cm.
Dokumanın Yöresel Adı	: Kilim
Üretim Tipi	: Yer yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli
Kullanılan Malzeme	
Çözgü	: Yün
Atkı (Desen İpi)	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah, kırmızı, sarı, mavi, pembe, beyaz

Dokumanın Analizi

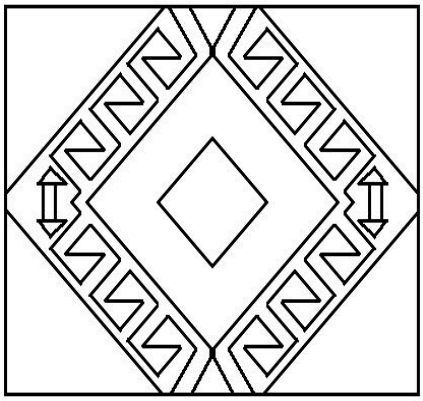
Dikey eksende şeritlerin yer aldığı bu örnek, Sarıkamış / Balabantaş Köy Camii'nde tespit edilmiştir. Geometrik motifler hakimdir. Zemin baklava formunda motifler ile üst üste sıralanmıştır (Fotoğraf 3. 63. Kilim, Yer Yaygısı).

Zemin çengellerle çevrili iki bölüme ayrılmıştır. Baklava formlarının içinde akrep motifi yer almış olup, ortasında yıldız motifi yer almaktadır. Çevresinde bukağı, çakmak, göz, yıldız ve kurtağzı motifleri bulunmaktadır. Zeminin ortasında siyah zeminli bir bordür yer alır (Motif çizim no: 157, 158, 159).

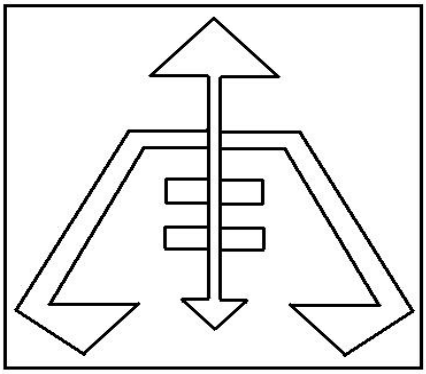
Kilimi çevreleyen bir bordür yer alır. Siyah zeminli bordürde akrep ve yıldız motifleri yer almaktadır. Çevresinde çakmak, bukağı ve kurt izi motifleri bulunur. İlikli kilim tekniği uygulanmıştır. Çözgü ve desem ipi yün olup, kök ve suni boya birlikte kullanılmıştır.

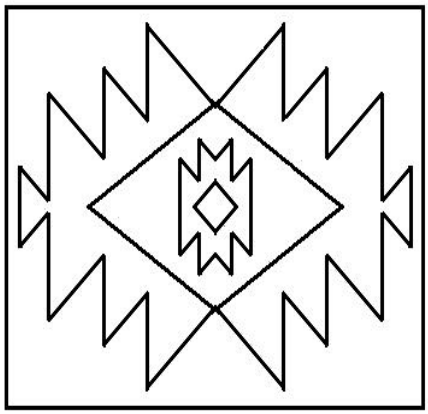
Fotoğraf 3. 63. Kilim (Yer Yaygısı)

Motif Çizim No 3. 157. Çengelli baklava

Motif Çizim No 3. 158. Küpe

Motif Çizim No 3. 159. Yıldız

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Sarıkamış yöresi düz dokumaları, renk, desen ve dokuma teknikleri bakımından Anadolu'daki düz dokumalarla benzer özellikler taşımasının yanında bir takım bölgesel özellikler de yansıtmaktadır.

Sarıkamış yöresi düz dokumalarının hammaddesi yündür. Fakat son yıllarda dokumaların çözgülerinde yün yerine pamuk kullanılmaya başlanmıştır. Bu yörede; beyaz, bej, kahverengi ve siyah renkli yünler boyanmadan saf olarak kullanılmıştır. Eski dokuma örneklerinde keçi kılına rastlansa da, günümüzde kullanılmamaktadır.

Yörede yün iplik yapımı için, tarak, teşi, iğ ve çıkrık gibi aletler kullanılmaktadır. Bu yörede duvara yaslandırılmış tezgahlar, yarı yatık ıstar tipi tezgahlar ve bazı köylerde de germeli, sarmalı tezgahlar kullanılır. Yörede demir kirkitlerin yanı sıra pek sık görülmese de ahşap kirkitler de kullanılmaktadır. Desen iplerinin sarılması için de yörede "vereb" dedikleri mekik kullanılıyor. Dokumada 5-6 sıra desen ipinin oluşturduğu sıraya; Kars, Erzurum- Bardız'da olduğu gibi Sarıkamış yöresinde de "zenk" denilmektedir.

Araştırma sahamız olan Sarıkamış yöresinde düz dokuma ördeklerinde teknik olarak, ilikli kilim tekniği, bez dokuma üzerine cicim ve zili teknikleri görülür. Çoğunlukla ilikli-iliksiz kilim tekniğine rastlanmaktadır. İliksiz kilimlerde "tapestri" denilen farklı renkteki iki desen (atkı) ipinin, iki çözgü arasında kenetlenmesiyle dikey çizgilerde yırtıkların oluşmamasını sağlayan tekniktir. Yörede sıkça görülen bu teknik Osmanlı Saray kilimlerinde de görülür.

Yapmış olduğumuz araştırmalar neticesinde Sarıkamış yöresindeki düz dokumaların bordürlerinde; yıldız, pıtrak, muska, elibelinde, bukağı, çakmak, koçboynuzu, karanfil, yaprak ve zikzaklı suyolu motifleri görülür. Zeminde; sandık, küpe, akrep, yılan, kurtağzı, yıldız, elibelinde, koç, çengel, kuş, aslan, hayatağacı, gül, karanfil ve çiçek motifleri yer alır. Sarıkamış yöresinde dokumaların göbekli, mihraplı, şeritli ve serpme kompozisyonlu dokunduğu tespit edilmiştir.

Bitkisel örnekler, Osmanlı Saray Kilimlerinin desen özellikleri ile çok yakın benzerlik gösterir. Osmanlı Saray Sanatında görülen bitkisel motifler, Saray kilimlerinde olduğu gibi Sarıkamış kilimlerinde de kullanılmaktadır. (Katalog no: 7,29, 38) Kilimlerde zemin renkleri Osmanlı Saray Kilimlerinde olduğu gibi siyahtır. Bununla birlikte kırmızı, gri, bej ve bordo renkler de kullanılmaktadır.

Karş. Foto.: 3. 1-2 Sarıkamış (Osmanlı Saray Kilimine Benzer Örnekler)

Sarıkamış yöresinde göbekli kompozisyonlar, iki veya daha fazla göbeklerin üst üste dizilmesinden oluşan bu örneklerde, çoğunlukla ilikli kilim tekniği uygulanmıştır.

Çatak Köy Camii'nde tespit ettiğimiz, ortada göbeklerin birbirini takip eder durumda yerleştirilmesi ile oluşan düzenlemenin görüldüğü kompozisyonda, geometrik motiflere yer verilmiştir.

Karş. Foto.: 3. 3. Sarıkamış /Çatak

Karş. Foto.: 3. 4. Azerbaycan – Karabağ

Genellikle kırmızı, siyah, turuncu, bordo, bej ve beyaz renkler hâkimdir. Dikey olarak düzenlenmiş kompozisyonda iç içe geçmiş çengelli altıgenlere yer verilmiştir.

İlikli kilim tekniği uygulanmış olan dokumada zemin, tarak motifi ile sınırlandırılmıştır (Katalog No:58) .

Sarıkamış / Çatak Köy Camii'nde bulunan örnekle (Karş. Foto.: 3), kompozisyon ve motif bakımından aynı özellikleri taşıyan Azerbaycan ve Kafkas kilimleri özelliklerini göstermektedir. (Karş. Foto.: 4).Aynı kompozisyon şemasını,

Konya, Gümüşhane, Niğde, Kırşehir, Yozgat, Erzurum gibi merkezlerde dokunan örneklerde de görmek mümkündür.

Köroğlu ve Balabantaş Köy Camii' lerinde tespit edilen (Katalog No: 13, 23, 36, 63) dokumalar yer yaygısı olarak kullanılan diğer örneklerdendir. Bu örnekler dikey eksende şeritler halinde olup, geometrik motifler görülür. Şeritler tarak motifi ile sınırlandırılmıştır. Dokumalarda çengel, koçboynuzu, yıldız, bukağı ve göz motifleri kullanılmıştır. Bu örneklerin bir benzeri de Samsun Etnografya Müzesin de tespit edilmiştir.

Karş. Foto.: 3. 5. Sarıkamış/Köroğlu

KarFoto.: 3. 6. Samsun Etnografya Müzesi

Yan yana veya üst üste sıralanmış mihraplı düzenlerden meydana gelen saf seccadeler, Sarıkamış'ın Altunbulak ve Kalebaş Köy Camii'lerinde karşımıza çıkmaktadır. Saf seccadelerin bazen altı mihraplı, bazen de on iki mihraplı olarak dokunmuş örneklerine rastlanır. Sarıkamış yöresinde incelenen eserlerden 2, 4 katalog numaralı eserler, saf seccadeler grubundadır.

Samsun Etnografya Müzesi'nde bulunan saf seccade örneği, Kafkas özelliği gösterir. Sarıkamış yöresinde dokunan saf seccadeler ile Samsun Etnoğrafya Müzesi'nde bulunan örnek, kompozisyon, renk ve teknik açıdan aynı özellikler göstermektedir (Karş. Foto.:7-8).

Yörede tespit edilen bu örneklerde geometrik motifler hakim olup, elibelinde, koç, çengel, yıldız, ibrik ve bukağı gibi motifler kullanılmıştır.

Karş. Foto.: 3. 7. Sarıkamış/Altunbulak

Karş. Foto.: 3. 8. Samsun Etnografya Müzesi

Sarıkamış / Isısu Köy Camii'nde tespit edilen örneğin (Katalog No:32) zemini sonsuzluk prensibine göre yerleştirilen elibelinde motifleri farklı renklerde kullanılmıştır. Elibelinde motifinin içerisinde yıldız motifleri yer alır. Dokuma kompozisyon ve motif bakımından Bayburt (Karş. Foto.:11), Van (Karş. Foto.:10), Hakkari ve Erzurum yöreleriyle aynı özellikler taşımaktadır. Van ve Hakkari yöresindeki dokumalarda daha çok koyu renkler hakimdir.

İlikli kilim tekniğinde yapılmış düz dokumalarda kullanılan motiflerin benzerlerini Doğu Anadolu başta olmak üzere Anadolu'nun pek çok yerinde görmemiz mümkündür.

Karş. Foto.: 3. 9. Sarıkamış / Isısu

Karş. Foto.: 3. 10. Van

Karş. Foto.: 3. 11. Bayburt

Yörede geometrik kilimlerin yanı sıra bitkisel desenli kilimlerde yer alır. Gül buketlerinin siyah zemin üzerinde yerleştirilmesiyle oluşturulan kompozisyonları da mevcuttur.(Katalog No:22-46)

Karş.Foto.: 3. 12. Sarıkamış/Sırbasan

Karş. Foto.: 3. 13. Azerbaycan–Karabağ Nahçıvan Müzesi

Sarıkamış'ta, Azerbaycan'da benzer örnekleri olan bitkisel motifli Karabağ Kilimleri kompozisyon, renk ve teknik açıdan Sarıkamış yöresinde dokunan kilimlerle benzerlik gösterir.

Karş.Foto.: 3. 14. Sarıkamış / Çatak

Karş.Foto.: 3. 15. Şanlıurfa

Yörede tespit edilen diğer düz dokumalar (Katalog No: 30, 43) geometrik karakterlidir. Bu düz dokumalar Şanlıurfa (Karş. Foto.:15) dokumaları ile benzerlik göstermektedir.

Sarıkamış / Çatak (Karş. Foto.:14) Köyünde tespit edilen düz dokumada; koçboynuzu, bukağı, tarak, çengel gibi motifler kullanılmıştır. Sarıkamış'ta bulunan bu dokumaların desenleri daha kalabalık ve renklidir fakat Şanlıurfa yöresindeki bu kilim örneği daha sade ve iri motifli olup zemini iri motiflerin tekrarından oluşmaktadır. Ayrıca bej, beyaz, kahverengi ve siyah renkli iplikler boyanmadan kullanılmaktadır.

Dikey eksende, baklava formundan meydana gelen dokuma (Katalog No: 39) zili tekniği ile dokunmuştur. Bu dokumada akrep, pıtrak ve göz motifleri kullanılmıştır. Bu örnek Sarıkamış / Şehithalit Köyü'nde tespit edilmiştir (Karş. Foto.:16). Bu örneğe benzer diğer bir dokuma örneği de

Karş.Foto.: 3. 16. Sarıkamış / Şehithalit

Karş.Foto.: 3. 17. Kayseri Etnografya Müzesi

Kayseri Etnografya Müzesinde tespit edilmiştir (Karş. Foto.:17). Bu iki dokuma da teknik ve kompozisyon bakımından benzerlik göstermektedir.

Sarıkamış yöresinde görülen yatay eksenli kompozisyonlar, şeritler halinde dokunmuş, üzerine farklı teknikler uygulanmıştır. Birbirini takip eden bantların genişliği dar, enli, ya da daha kalın boyutlardadır. Yatay eksenli kompozisyon örneklerinde, bordüre fazla yer verilmemiştir. Bez ayağı dokuma üzerine seyrek motifli cecim, sık motifli cecim, sarma kontur, zili, ilikli ve iliksiz kilim tekniklerinin uygulandığı görülür. Elazığ Müzesindeki (Kaş. Foto.: 17) yatay eksenli dokuma; kompozisyon ve teknik bakımından Sarıkamış yöresinde tespit edilen dokumayla benzerlik göstermektedir (Karş. Foto.: 16).

Karş. Foto.: 3. 18. Sarıkamış / Şehithalit

Karş. Foto.: 3. 19. Elazığ Müzesi

Kağızman yöresinde dokunan kilimler de Sarıkamış kilimleriyle büyük bir benzerlik gösterir. Siyah zemin üzerinde bitki motifleri ile bezeli kilimlerin yanısıra, göbekli kompozisyonlara da rastlanır. Siyah zemin üzerine yerleştirilmiş gül buketleri göbek şeklinde düzenlenmiştir. Renk ve kompozisyon bakımından benzerlik gösteren bu kilimler dokuma teknikleri açısından da benzerlik göstermektedir.

Karş. Foto.: 3. 20. Sarıkamış /Armutlu

Karş. Foto.: 3. 21. Kars /Kağızman

Erzurum-Bardız yöresinde dokunan kilimler kompozisyon, renk, desen ve dokuma tekniği bakımından Sarıkamış dokumalarıyla çok yakın bir benzerlik içerisindedir (Karş. Foto.: 22).

Bardız dokumalarında kullanılan iliklerin yok edilmesi (tapestri) tekniği, Sarıkamış kilimlerinde de görülmektedir. Sarıkamış dokumaları desen ve dokuma tekniği bakımından, Bardız kilimleri gibi Osmanlı Saray kilimlerinin devamı niteliğindedir. Desen olarak bitkisel motifler ve hayvan figürleri kullanılmıştır (Katalog No: 6, 7, 11, 12, 18, 21, 22, 28, 35, 42, 53). Dokumalar genellikle siyah zeminli olup, beyaz, bej, siyah ve kahverengi saf olarak kullanılmıştır. Bu kilimler göbekli, serpmeli ve köşe göbekli formları ile dikkat çeker. Kilimlerde bordürler 1-3 arası değişir. Bardız da olduğu gibi Sarıkamış yöresinde de bordüre yelen denilmektedir.

Karş. Foto.: 3. 22. Sarıkamış /İnkaya

Karş. Foto.: 3. 23. Erzurum / Bardız

Sarıkamış/Altınbulak yöresinde tespit edilen (Karş. Foto.: 24) yastık yüzü dokuma örneğinin zemini baklava formunda, motifler sonsuzluk prensibine göre sıralanmıştır (Katalog No:61).

Kilim yüzeyi tamamen gometrik motiflerle dolgulanmıştır. Atkı ve çözgüsü yün olan dokuma örneği zili tekniği ile dokunmuştur. Erzurum yöresin de de buna benzer örneklere sıkça rastlanmaktadır (Karş. Foto.: 25).

Sarıkamış yöresinde tespit edilen örnek ile Erzurum yöresine ait örnek, motif ve dokuma teknikleri bakımından büyük bir benzerlik içerisindedir. Bunun en önemli sebebi de bu yerleşkeler arasındaki göç ve birbirine olan yakınlığıdır.

Karş. Foto.: 3. 24. Sarıkamış /Altınbulak

Karş. Foto.: 3. 25. Erzurum

Erzurum /oltu yöresinde görülen (Karş. Foto.: 27) kilim örneğine Sarıkamış yöresinde rastlamak mümkündür (Katalog No:5). Oltu ve Sarıkamış çevresinde görülen bu dokuma örneklerinde kullanılan motifler büyük bir benzerlik içerisindedir.

Geometrik motiflerin kullanıldığı bu kilim örneklerinin zemin dizaynları da aynı benzerliği taşımaktadır. Her iki dokumanın zemininde de yıldız, bukağı, tarak ve çengel motifleri yer almaktadır (Karş. Foto.: 26)-(Karş. Foto.: 27).

Sadece bordürlerde motif farklılığı görülen dokumalarda ilikli kilim tekniği kullanılmıştır.

Karş. Foto.: 3. 26. Sarıkamış

Karş. Foto.: 3. 27. Erzurum /Oltu

Sarıkamış (Karş. Foto.: 28) ve Erzurum da (Karş. Foto.: 29) bulunan örnekler, desen ve tenkil açıdan aynı özellikleri yansıtmaktadır. Araştırma sahamızda tespit edilen diğer bir örnek (Katalog No:1)seccade kilimdir. Bu seccade örneği Erzurum yöresinde görülen seccadeler ile motif ve kompozisyon bakımından benzerlik içerisindedir.

Erzurum ve Sarıkamış'ta görülen bu örneklerin zemininde görülen mihrap formu, mihrabın üst kısmında görülen motifler ve mihrabın içinde yer alan motiflerin büyük bir kısmı birbirleri ile benzerlik içerisindedir.

Karş. Foto.: 3. 28. Sarıkamış

Karş. Foto.: 3. 29. Erzurum

Sarıkamış yöresinde olduğu gibi Kazak halı ve düz dokuma yaygılarında da geometrik kompozisyonlar görülmektedir. Zemin özellikle altıgen ve sekizgen motifleri ile dolguludur. (Katalog no: 6, 13, 19, 23, 36, 48, 51, 64, …..)

Konya yöresinde hataplı kilim diye bilinen, üst üste yerleştirilen mihraplardan meydana gelen desenleri ile tanınan düz dokumaların benzerleri Sarıkamış yöresinde de tespit edilmiştir. Tespit edilen bu örnekler geometrik motiflerle dolgulu olup, yan yana ve üst üste oluşturulmuş mihrap formuyla dikkat çeker. (katalog no: 2,4)

Türk düz dokumaları renk, desen, teknik ve malzeme yönünden Orta Asya'dan gelen bir geleneğin devamıdır. Sarıkamış ve köyleri önemli düz dokuma merkezlerindendir. Anadolu'nun diğer yörelerinde olduğu gibi, araştırma alanımız olan Sarıkamış ve köylerinde bulunan örneklerde Anadolu'nun diğer bölgelerindeki örneklerle ortak özellikler göstermektedir.

Sarıkamış yöresinde yaygın olarak ilikli kilim ve iliksiz kilim (tapestri) tekniği kullanılmaktadır. Ayrıca cicim ve zili dokuma türlerine de rastlanmaktadır.

Sarıkamış ve köylerinde çok çeşitli bitkisel, geometrik ve hayvan figürlü (aslan, kuş) kilimler dokunmuştur. Sarıkamış yöresinde tespit edilen düz dokumalarda kullanılan kompozisyonların özelliklerine göre; hayvan figürlü kompozisyonlar, mihraplı kompozisyonlar, üst üste mihrap formlu kompozisyonlar, göbekli kompozisyonlar, yatay eksenli kompozisyonlar, dikey eksenli kompozisyonlar ve sonsuzluk prensibine göre düzenlenmiş kompozisyonlar görülmektedir.

Araştırma sahamızdaki düz dokumalarda en çok kullanılan motifler koçboynuzu, pıtrak, elibelinde, küpe, muska, tarak, kurtağzı, bukağı, suyolu, yıldız, aslan ve kuş gibi motifler kullanılmaktadır.

Yörede doğal ve bitkisel boyalar kullanılırken, günümüzde bunun yerini kimyasal boyalar yer almıştır. Dokumalarda koyu tonlar ağırlıklı kullanılmıştır. Siyah, kırmızı, beyaz, kahverengi ve yeşil renklerin yanında sarı, pembe, bej, yeşil tonları ve mavi renkler kullanılmaktadır.

Yörede iplik yapımı için tarak, teşi ve iğ gibi araçlar kullanılmaktadır. Dokumalar genellikle yarı yatık ve ıstar tipi tezgahlarda yapılmaktadır. Günümüzde sarmalı tezgahlar da kullanılmaya başlanmıştır.

Orta Asya'dan, günümüze gelen el dokumacılığı kaybolmaya yüz tutmuştur. Yörede eski tarihli dokuma örnekleri satıcılar tarafından takas usulü ile toplatılmıştır. Bu yüzden düz dokuma örnekleri günümüze çok az gelmiştir.

Sarıkamış'ta halı, kilim ve kök boyacılığı yeniden canlandırmak için 2008-2010 tarihileri arasında Sarıkamış Halk Eğitimi Merkezi, İş-kur ve Sarıkamış Kaymakamlığının birlikte yürüttüğü el dokumacılığı kursları açılmıştır. Bu kurslar ev hanımlarına iş imkanı sağlamaktadır. El dokumacılığını canlandırmak için bu projelerin sürekli devam ettirilmesi gerekmektedir. Geçmişten günümüze gelen bu değerlerin sürdürüleceği inancındayız.

BİBLİOYOGRAFYA

Acar, B., *Türk Dokuma Yaygıları (Kilim, Cicim, Sumak),* İstanbul 1982.

Akbil, F., "Bergama Dokumaları Cicim - Zili", *Türkiyemiz,* Şubat 1977, 6-9.

Aldoğan, A.,"Türk Kilim Sanatı", *Sanat Dünyamız,* Yıl 10, S. 29, 1984.

Aslanapa, O. - Durul, Y., *Selçuklu Halıları,* İstanbul 1973.

Ateş, M., *Mitolojiler, Semboller ve Halılar,* İstanbul 1996.

Aydog, T., *Halıcılık ve Halı Maddesini Boyamada Kullanılan Bitkisel Boyalar,* Ankara 1997.

Aydın, N., *Her Yönüyle Sarıkamış,* Kars 1998.

Aydın, N., *Bütün Yönleriyle Sarıkamış Sempozyumu,* İstanbul 2006.

Aytaç, Ç., *El Dokumacılığı,* İstanbul 1982.

Aytaç, S.,"Yağcıbedir ve Yörük Halıları", *Sanatsal Mozaik,* Aralık 1995, s.52-58.

Barışta, H. Ö., "19-20. Yüzyıl İç Anadolu ve Orta Akdeniz Bölgesi Türk Kirkitli Dokumaları Üzerine", *Türk Soylu Halkların Halı Kilim ve Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bil.,* Kayseri, 27-31 Mayıs 1996, Ankara 1998 s.39-57.

Bayraktaroğlu, S., *Eskişehir ve Çevresi Halı-Kilim Düz Dokuma Yaygıları,* XXI. Yüzyıl, İstanbul 1990

Bilgin, Ü.," XIX. Yüzyıl Seccadeleri" *Sanat Dünyamız,* Sayı: 17, 18-22.

Çelik, A., *Niğde Yöresi Halı ve Kilimleri,* (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2005.

Cumhuriyetimizin 75. Yılında Kars Valiliği, Kars 1999.

Deniz, B., *Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim-Cicim-Zili),* Ankara 1998.

Deniz, B., *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları,* Ankara 2000.

Deniz, B., "Osmanlı Dönemi Halı ve Düz Dokuma Yaygıları" *Türkler Ans., Cilt: 7,* Ankara 2002, 385-403.

Diyarbekirli, N., "Pazırık Halısı", *Türk Dünyası Araştırmaları, Türk Halı Özel Sayısı,* İstanbul 1984, 2.

Durul, Y., “Kilim Motifleri Üzerine Araştırma”, *Sanat Dünyamız,* İzmir 1984, 12-21.

Durul, Y.,“Anadolu Kilimlerinin Teşhisi ve İmler”, *I. Milletlerarası Türk Folklor Sem. Bil.,* 8-14 Ekim 1973, Ankara 1974, 278-285.

Erbek, M., *Anadolu Motifleri,* Ankara 2002.

Erbek, M., *Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri,* Ankara 2002.

Erbek, G., *Anadolu Motifleri Sergisi, İzmir Alman Kültür Merkezi*, 1986.

Erbek, G., “Hayat Ağacı Motifi 2”, *Antika,* Yıl 2, S. 16, Temmuz 1986, s.21-29.

Erendil, M., *Şehit Yurdu Sarıkamış,* Ankara 1993.

Ergüder, A., *Çoruh Vadisinde Düz Dokumalar,* Ankara 2007.

Ergüder, A., *Kars Yöresi Düz Dokumaları* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2009.

Ersoy, A., “Osmanlı Saray Kilimleri”, *İlgi,* İstanbul 1990,

Görgünay, (Kırzıoğlu), N., “Anadolu’da Cecim Çeşitleri”, *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C. V, (Maddi Kültür),* Ankara 1987, 139-150.

Görgünay, (Kırzıoğlu), N., “Kirkitli Dokumalarımızda Cecimlerimiz ve Van”, *Yakın Tarihimizde Van Uluslararası Sempozyumu,* Van 2-5 Nisan 1990, Ankara 1990, 253-272.

Görgünay, (Kırzıoğlu), N., “Yazılı Bir Kilim”, *Kültür ve Sanat,* Y: 4, S. 15, Eylül 1992, s. 8-10.

Görgünay, (Kırzıoğlu), N., *Altaylardan Tuna Boyuna Türk Dünyasında Ortak Motifler,* Ankara 1995.

Görgünay, (Kırzıoğlu), N., *Doğu Yöresi Halıları,* Ankara 1978.

Gündoğdu, H. - Aktemur, A. M., *Sarıkamış ve Çevresindeki Tarihi Kalıntılar,* Erzurum 1999.

Kafalılar, A., *Halıcılık ve Teknoloji, Köyişleri ve Kooperatifler Bakanlığı,* Ankara 1982.

Karahan, R., Konya Müzelerinde Bulunan Kilimler, *(Doktora Tezi, Selçuk Üni. Sosyal Bilimler Ens.)* Konya 1992.

Kayıpmaz, F., ”Saf Seccade Sivas Kilimleri”, *Kültür ve Sanat,* Y.3, S.12, Aralık 1991, s.56-57.

Kırzıoğlu, M. F., “Kars”, *İslam Ansiklopedisi,* İstanbul 1972.

Kırzıoğlu, M. F., *Kars Tarihi,* İstanbul 1953.

Kırzıoğlu, M. F., *Milli Mücadelede Kars,* İstanbul 1976.

Kökten,İ. K., “Kars’ın Tarih Öncesi”, *III. Türk Tarih Kongresi,* Ankara 1948,

Mülayim, S.,“Kökboyalar Üzerine Birkaç Not”, *Türk Dünyası Araştırmaları, Türk Halıları Özel Sayısı,* S.32, Ekim 1994, 134-136.

İmer. Z., *Dokuma Tekniği,* Ankara 1987.

Onuk, T- Akpınarlı, F., “Güneydoğu Anadolu Karakeçili Türkmen Kilimleri”,*Türk Soylu Halkların Halı, Kilim ve Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bil.*, 27-31 Mayıs 1996, Ankara 1998, 239-248.

Öney, G., *Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları,* II. Baskı, Ankara 1988.

Öztürk, İ., *Doğal Bitkisel Boyalarla Yün Boyama,* Ankara 1994.

Parlak, T., *Oltu ve Köylerinde Bardız Kilimciliği,* Erzurum 2002.

Parlak, T., *Çoruh Vadisinde Doğal Boya Potansiyeli,* Ankara 2007.

Parlak, T., *Geleneksel Kazak Halı Sanatı ve TİKA Aral El Halıcılığını Geliştirme Projesi,* Ankara 2002.

Sanayi Ve Ticaret Bakanlığı, (Küçük Sanatlar ve sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü) *Bitkilerden Elde Edilen Boyalarla Yün Liflerin Boyanması,* Ankara 1991.

Soysaldı, A., *Balkanlarda Kül. Et. ve Türk Mim. Uluslar arası Bil. Cilt: 2* Ankara 628.

Soysaldı, A., “Türk Kilimlerinde Dokuma Teknikleri ve Boyama Özellikleri”, *Erdem (Halı Özel Sayısı III),* C. 10, 599-614.

Sürür, A.,“Türk Tekstil Sanatında Kuş Motifi ve Tekstil Sanatımızdaki Yeri”, *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bil. C. V,* Ankara1992, 203-210

Yetkin, Ş., *Türk Halı Sanatı,* İstanbul 1974.

Yetkin, Ş., “Osmanlı Saray Halılarından Yeni Örnekler”, *Sanat Tarihi Yıllığı,VII*, İstanbul 1977, s.154-157.

Yetkin, Ş., “Türk Kilim Sanatında Yeni Bir Grup, Saray Kilimleri”, *Belleten, Cilt: 35*, Sayı: 138, Ankara 1971, s.217-227.

Yılmaz, İ., *Van Yöresi Doğal Boya Bitkileri*, Van 1989

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Hanım TAŞKAYNATAN
Doğum Yeri ve Tarihi	ADIYAMAN / 11. 05. 1977
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	2003-2007Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları bölümüne girdi.
Y. Lisans Öğrenimi	2007-2011 Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Sarıkamış Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü, Kaynaşlı Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	